

DANMARKS
STATISTIK

65 år i tal

Danmark siden 2. verdenskrig

Udgivet af Danmarks Statistik
April 2014
Oplag: 2.000
Printet hos Rosendahls - Schultz
Foto forside: Lisbeth Holten, Scanpix
Papirudgave, Pris 30 kr.
Kan købes på
www.dst.dk/65aar eller hos
www.schultzboghandel.dk
eller distribution@rosendahls.dk
Tlf. 43 22 73 00
ISBN 978-87-501-2126-8

Pdf-udgave kan hentes gratis på
www.dst.dk/65aar
ISBN 978-87-501-2125-1

© Danmarks Statistik 2014

Rettet i forhold til oprindelig version, senest 21. april 2015.

Rettede tal er markeret med rød.

Du er velkommen til at citere fra denne publikation.
Angiv dog kilde i overensstemmelse med god skik.
Det er tilladt at kopiere publikationen til privat brug.
Enhver anden form for hel eller delvis gengivelse eller mangfoldig-
gørelse af denne publikation er forbudt uden skriftligt samtykke fra
Danmarks Statistik.
Kontakt os gerne, hvis du er i tvivl.

Når en institution har indgået en kopieringsaftale med COPY-DAN,
har den ret til - inden for aftalens rammer - at kopiere fra publika-
tionen.

FORORD

I de stadig hurtigere nyhedsstrømme bliver man nemt revet med af udviklinger, der forekommer dramatiske, hvis de adskiller sig væsentligt fra dagen, ugen eller måneden før. Man får sjældent lejlighed til at træde et skridt tilbage og vurdere, om dagens historie faktisk sætter spor efter sig. Det er missionen med denne bog, at trække de lange linjer op og se, hvad vi kom fra i efterkrigstidens Danmark, og hvordan vi har bevæget os til nutidens samfund. På den måde sætter *65 år i tal – Danmark siden 2. verdenskrig* nutiden og hverdagen i Danmark i 2014 i perspektiv.

Vi er nået langt i at forbedre vores levevilkår og Danmarks plads i verdensøkonomien, men der har også været huller på vejen. Den tilsyneladende stadige økonomiske vækst er med jævne mellemrum og senest i 2008-09 brat blevet afbrudt af kriser, der udfordrer organiseringen af samfundet og de mennesker, der rammes af konsekvenserne.

I takt med at virkeligheden ændrer sig, sker der også skift i måden, vi tæller og registrerer den på. Det betyder, at statistik om en lang tidsperiode på nogle områder må benytte opgørelser, der ikke er lavet på helt samme måde. I sådanne tilfælde er tallene i denne publikation bearbejdet for at skabe størst mulig sammenlignelighed. Samtidig kan definitioner, der tilsyneladende er ens, dække en virkelighed, der har forandret sig og dermed faktisk er forskellig over tid.

Også internationalt er det en udfordring at sammenligne opgørelser på tværs af grænser og opfattelser af den verden, der bliver målt. De internationale statistikker er derfor baseret på en række store organisationer, der arbejder på at harmonisere måden at lave statistikker. Alligevel modsvarer de ikke altid de nationale opgørelser, og de internationale opgørelser går sjældent lige så langt tilbage som de danske.

Bogen viser et udvalg af historiske statistikker tilbage til 1947, men de fulde tidsserier kan på de fleste områder findes ved link fra den gratis pdf-udgave af bogen på www.dst.dk/65aar. Hvor der ikke er angivet andet, er kilden Danmarks Statistik.

65 år i tal – Danmark siden 2. verdenskrig er udarbejdet af Marianne Kjær Mackie i samarbejde med Leila Hjulgaard, Margrethe Pihl Bisgaard og Pia Frandsen. En redaktionsgruppe bestående af Michael Osterwald-Lenum, Preben Etwil, Finn Jensen, Birgitte Brøndum samt Kristian Hjulsgaard har støttet arbejdet. Eventuelle kommentarer og forslag til forbedringer kan sendes til llh@dst.dk. Danmarks Statistik lægger stor vægt på troværdighed. Hvis der efterfølgende skulle findes fejl i bogen, vil en rettet version blive lagt på hjemmesiden.

Danmarks Statistik, april 2014

Jørgen Elmeskov
Carsten Zangenberg

INDHOLD

BEFOLKNING	2
SUNDHED	6
ARBEJDSMARKED	9
INDKOMST OG FORBRUG	16
KULTUR OG KOMMUNIKATION	19
ØKONOMI	22
GLOBALISERING	26
KLIMA OG ENERGI	31
ØKONOMISK-POLITISK KALENDER	34

Tal kan ikke fortælle hele historier i sig selv, men de kan være med til at belyse, hvordan vores samfund og levevilkår ændrer sig over tid. Dette er historien om udviklingen i Danmark siden 2. verdenskrig fortalt i tekst, tal og grafer.

I 1947 levede der 4,1 mio. mennesker i Danmark, mens befolkningen i dag er nået op på 5,6 mio. personer. Det er mere end en fordobling siden begyndelsen af det 20. århundrede, hvor befolkningen kun bestod af ca. 2,5 mio. mennesker i Danmark.

VI BOR TÆTTERE

At vi bliver flere på den samme plads betyder, at vi gennemsnitligt bor tættere. I Danmark boede der i 1950 100 mennesker på en km², mens der i dag bor 130 mennesker. Ifølge FN's prognose vokser dette tal til 160 ved udgangen af det 21. århundrede. Europas befolkningstæthed forventes til gengæld at falde svagt, mens befolkningerne i verden som helhed og særligt Afrika og Asien forventes at leve stadig tættere i mange år frem.

FÆRRE BØRN OG UNGE, FLERE ÆLDRE

Ikke bare er antallet af personer vokset – befolkningens alderssammensætning er samtidig ændret. I dag er der relativt langt færre børn og unge end for 65 år siden. Andelen af ældre er derimod vokset gennem hele perioden efter 2. verdenskrig. De 15-59-årige, som udgør hovedparten af de erhvervsaktive, har udgjort en nogenlunde konstant andel frem til midten af 1990'erne, hvorefter andelen er faldet lidt, og i 2013 udgør den 59 procent.

I 2050 vil de ældre sandsynligvis udgøre en langt større andel og børnene en noget mindre andel end i dag. Begrebet ældre har dog samtidig ændret mening i takt med, at vores levetid er steget. De ældre er friske og aktive – fx på arbejdsmarkedet, i pensionisttilværelsen og med sportsaktiviteter – i langt flere år, end de var i starten af perioden.

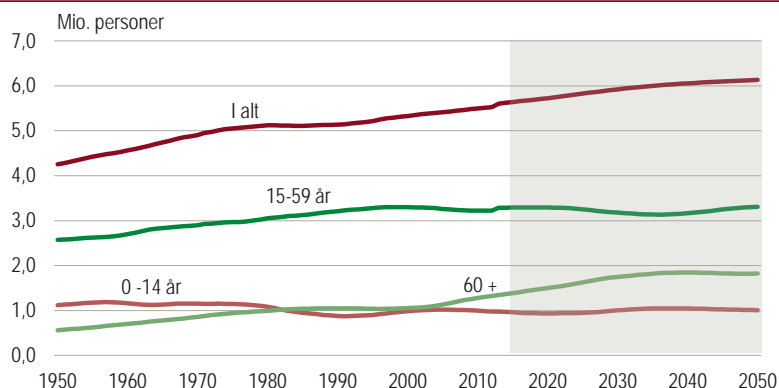
6 MIO. DANSKERE I 2036

Ifølge Danmarks Statistiks seneste befolkningsfremskrivning fortsætter befolkningsvæksten mange år frem, og Danmark forventes i 2050 at have 6,1 mio. indbyggere, hvilket er næsten 10 procent mere end i dag. I hele fremskrivningsperioden ventes der flere indvandrere og efterkommere, og de vil ifølge fremskrivningen udgøre 16,5 procent af den samlede danske befolkning i 2050. Da det er en fremskrivning, rummer den en vis usikkerhed, bl.a. fordi tilvæksten i befolkningen er baseret på forventningen om en større ind- end udvandring.

FØRST UDVANDREDE FLEST

Befolkningens størrelse påvirkes af fødselsoverskud, men altså også af ind- og udvandring. I starten af århundredet og frem til begyndelsen af 1960'erne

BEFOLKNINGENS ALDERSSAMMENSÆTNING

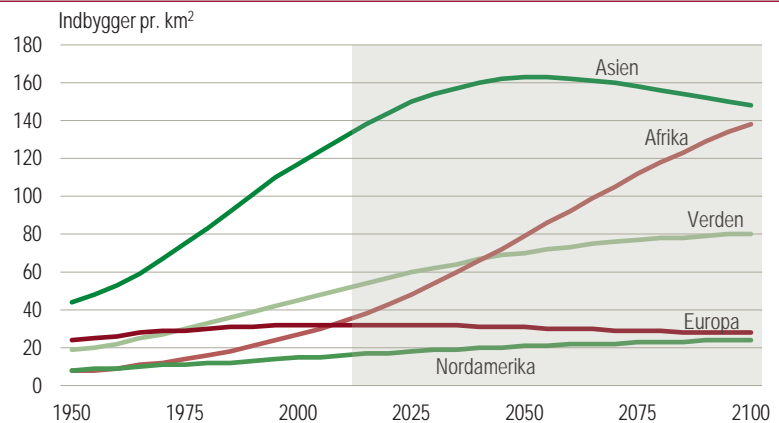

BEFOLKNINGENS ALDERSSAMMENSÆTNING

1. januar	1950	1975	2000	2025*	2050*
Befolkning, DK	4,3	5,1	5,3	5,8	6,1
Befolkning, verden	2,5	4,1	6,1	8,1	9,6
	pct. af befolkningen				
0-14-årige, DK	26,2	22,7	18,4	16,3	16,4
15-59-årige, DK	60,6	58,7	61,9	55,8	53,9
60 år +, DK	13,2	18,6	19,7	27,9	29,7
0-14-årige, verden	34,4	36,8	30,1	24,5	21,3
15-59-årige, verden	57,7	54,6	59,9	60,6	57,5
60 år +, verden	8,0	8,6	10,0	14,8	21,2

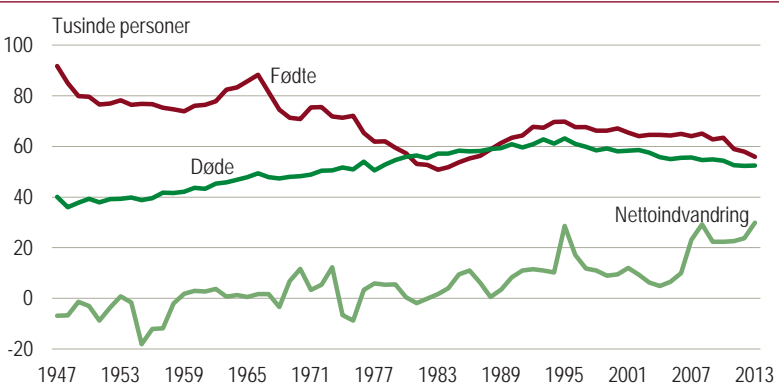
* Fremskrivning

BEFOLKNINGSTÆTHED

Kilde: FN: World population prospects

FAKTORER BAG BEFOLKNINGSTILVÆKSTEN

var der både relativt få ind- og udvandring, og de foregik især mellem Danmark, Nordamerika og Vesteuropa.

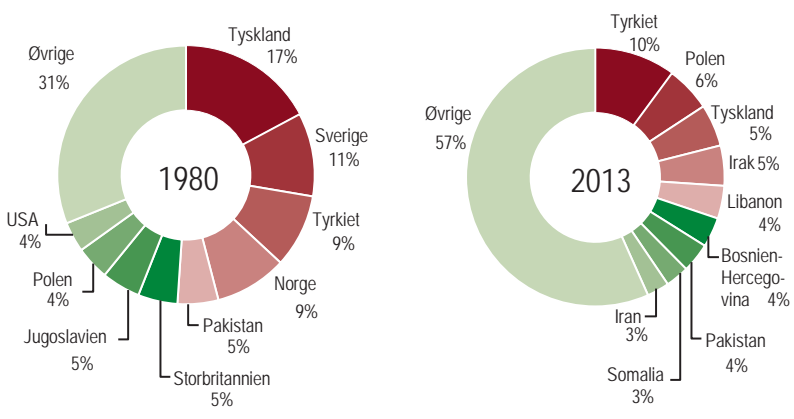
FAKTORER BAG BEFOLKNINGSTILVÆKSTEN

	1947	1958	1969	1980	1992	2003	2012
	personer i alt						
Levendefødte	91 714	74 681	71 298	57 293	67 726	64 599	57 916
Døde	40 043	41 560	47 943	55 939	60 821	57 574	52 325
Fødselsoverskud	51 671	33 121	23 355	1 354	6 905	7 025	5 591
Indvandrede	21 710	23 221	36 257	30 311	43 377	49 754	71 739
Udvandrede	28 556	25 195	29 499	29 913	31 915	43 466	47 988
Nettoindvandring	-6 846	-1 974	6 758	398	11 462	6 288	23 751

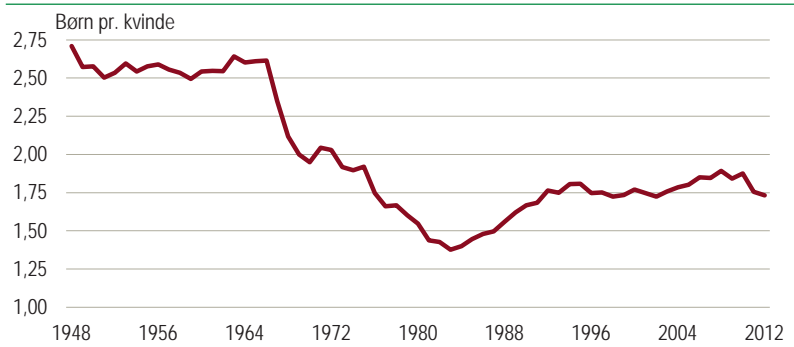
BEFOLKNINGEN OPGJORT EFTER FØDESTED

1. januar	1940	1950	1980	1990	2000	2013
	pct. af befolkningen					
Hele befolkningen	100	100	100	100	100	100
Danmark	97	98	97	96	94	91
Norden	1	1	1	1	1	1
Øvrige Europa	1	1	2	2	3	4
Øvrige verden	0	0	1	2	3	4
Uoplyst	1	0	0	0	0	0

INDBYGGERE I DANMARK, FØDT I UDLANDET

FERTILITET

FERTILITET

	1947	1957	1967	1977	1987	1997	2007	2012
	børn pr. kvinde							
Fertilitet, Danmark	2,90	2,56	2,35	1,66	1,50	1,75	1,85	1,73
Fertilitet, verden	...	4,96	4,90	3,92	3,38	2,80	2,55	2,40

INDVANDRERNE VANDRER LÆNGERE

Efter 2. verdenskrig både ind- og udvandrede flere, og i slutningen af 1960'erne kom en øget indvandring fra nye indvandringslande som Jugoslavien, Tyrkiet og Pakistan. Siden 1980'erne har indvandringen ret konsistent været større end udvandringen, og samlet har der været en nettoindvandring på 366.000 personer i perioden. En del af de indvandrede er flygtninge, der er flygtet fra forfølgelse i deres hjemlande. I perioder med krig og uro i forskellige lande er der kommet større antal af de enkelte nationaliteter som fx eks-jugoslaver, irakere og de seneste år syrere. Det er langt fra alle, der søger asyl i Danmark, der får lov til at blive i landet.

Antallet af danske indbyggere, som er født i udlandet, er mere end fordoblet fra 215.000 i 1980 til 522.000 i 2013.

VI FIK FÆRREST BØRN I 1980'ERNE

I begyndelsen af det 20. århundrede fødte kvinder i den fødedygtige alder (15-49 år) i gennemsnit over fire børn (= samlet fertilitet). I midten af 1940'erne var dette tal faldet til tre børn, mens den samlede fertilitet i dag er på under to børn.

I det meste af 1900-tallet har kvinderne født stadig færre børn i takt med stigende uddannelse og erhvervsdeltagelse, faldende børnedødelighed og udvidet adgang til prævention. Undtagelser er perioden under 2. verdenskrig og de efterfølgende år. Fertiliteten var lavest i 1980'erne, hvor der i 1983 og 1984 blev født omkring 1,4 barn pr. kvinde i aldersgruppen 15-49 år. Efterfølgende er fertiliteten igen steget og ligger i dag på 1,73. Ikke bare får den enkelte kvinde færre børn, end de gjorde i starten af perioden. Der er også flere barnløse kvinder. Hver syvende 40-årige kvinde er nu barnløs, mens det gjaldt hver ellefte midt i 1980'erne.

I europæisk sammenhæng er den danske fertilitet i dag høj. Danske kvinders gennemsnit har dog siden 1969 været lavere end de lidt over to børn, der er nødvendige for at bevare befolkningens størrelse på lang sigt uden indvandring.

Siden 1960'erne har kvinder gennemsnitligt født færre børn i både højt udviklede og mindre udviklede lande. Nu har cirka en tredjedel af alle nationer en samlet fertilitet under det niveau, der kræves, for at befolkningen kan opretholde en uændret størrelse på sigt. En stadig større del af de lande, som fører børn nok til at opretholde befolkningens størrelse, ligger i mindre udviklede lande, mens kvinder i fx Tyskland og Spanien føder færre end 1,4 barn i gennemsnit.

PLANLAGTE BØRN

Vi har fået øgede muligheder for selv at bestemme, hvornår vi vil have børn. Især frigivelse af p-pillen i 1966 og loven om fri abort fra 1973 har øget mulighederne for effektiv familieplanlægning. I forbindelse med loven blev antallet af lovlige aborter mere end fordoblet på få år. Det faldt dog igen en del ret hurtigt, og siden slutningen af 1990'erne har niveauet ligget på 15-17.000 årlige aborter.

ÆLDRE FORÆLDRE

De fødende kvinder er i dag i gennemsnit 31 år, hvilket svarer til niveauet i starten af 1900-tallet, men dengang fik kvinderne fire børn i gennemsnit mod 1,73 i dag. Alderen i Danmark svarer til andre vesteuropæiske lande, mens de østeuropæiske kvinder får børn lidt tidligere. 1960'erne og 1970'erne var den periode, hvor de nybagte danske mødre gennemsnitligt var yngst.

Vidste du at ...

FN anslår, at verdens kvinder i gennemsnit fik 5 børn hver i 1950, mens de i dag nøjes med det halve.

FAMILIER PÅ TVÆRS

Også måden vi bor sammen på har ændret sig i de seneste 65 år. Omkring 2. verdenskrig var det ikke almindeligt – eller velset – at bo sammen uden at være gift. Langt færre par blev skilt – og gift igen, så begreber som 'papsøskende' samt 'bonus'-mødre og – fædre fandtes ikke.

Op mod halvdelen af alle ægteskaber ender med en skilsmisse. De seneste mange år har dette gjort sig gældende for mellem 41 og 47 procent af parene.

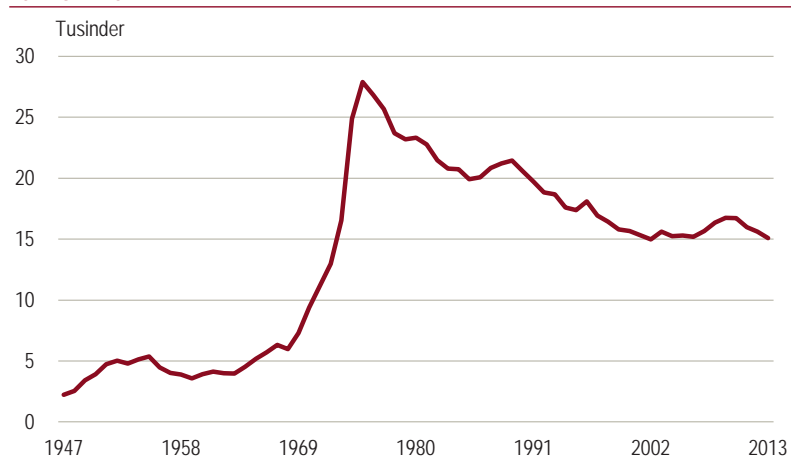
VENTER MED ÆGTESKAB

Ægteskabet er stadig den mest almindelige samlivsform. Men andelen af personer, der gifter sig, er faldet markant gennem årene. For eksempel var 88 procent af alle 30-årige kvinder i 1970 gift, hvorimod andelen i 2012 kun var 38 procent. Yderligere 31 procent af de 30-årige kvinder lever dog i et parforhold uden at være gift. Det gjaldt kun 20 procent i 1986. En del af faldet i andelen af gifte kan skyldes, at både mænd og kvinder er væsentlig ældre end tidligere, når de gifter sig. I 1945 var manden i gennemsnit 27,4 år og kvinden 24,5 år, når de sagde "ja" for første gang. Nu er mændene 34,8 år og kvinderne 32,2 år. Tidligere flyttede man først sammen – og fik børn – når man havde fået ring på fingeren. I 1950 blev ét ud af 13 børn født uden for ægteskab, mens det i dag gælder hver anden baby.

PAR AF SAMME KØN

Danmark var det første land, som i 1989 gjorde det muligt for personer af samme køn at indgå registreret partnerskab. Partnerskabet sidestillede

LOVLIGE ABORTER

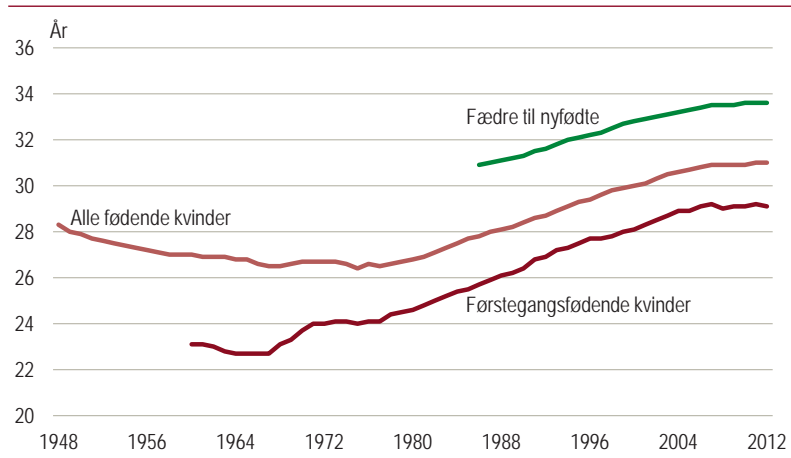

ABORTKVOTIENT

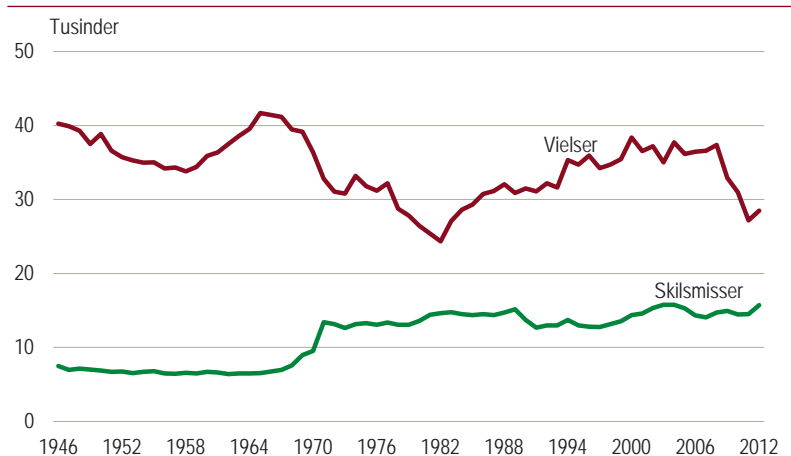
	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2013
Abortkvotient	0,5	3,7	3,6	8,1	19,0	15,9	12,5	12,0

pr. 1.000 kvinder

GENNEMSNITSALDER PÅ NYBAGTE FORÆLDRE

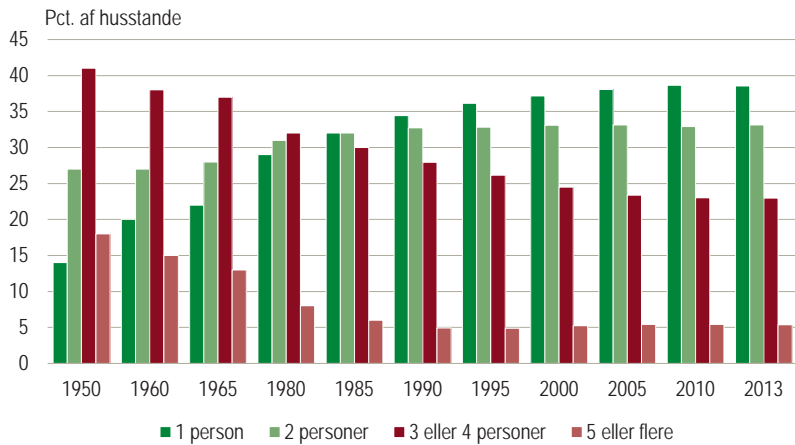
VIELSER OG SKILSMISSE

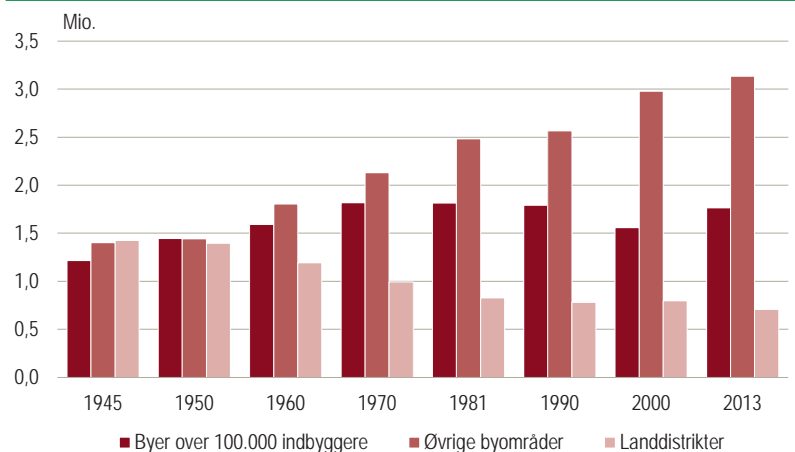

Samsø

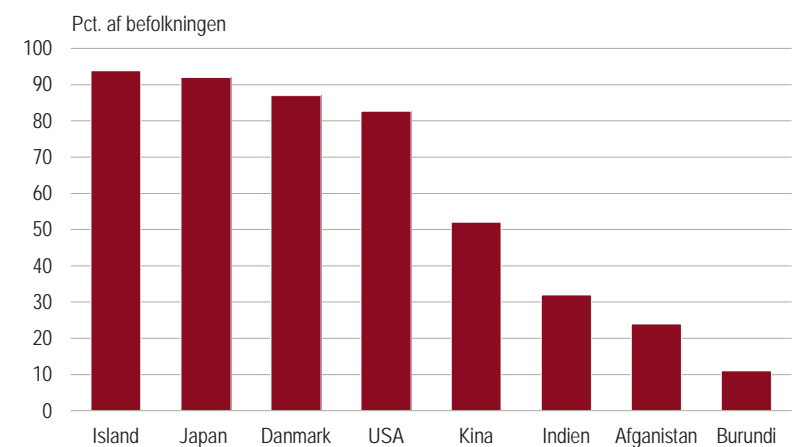
STØRRELSEN PÅ HUSSTANDE

BEFOLKNINGEN I LANDDISTRIKTER OG BYER

INDBYGGERE I BYOMRÅDER I UDVALGTE LANDE

Kilde: Verdensbanken, World Development Indicators

BEFOLKNING PÅ ØER MED MINDRE END 10.000 INDBYGGERE

	1945	1955	1965	1976	1986	1995	2005	2013
I alt	58 597	57 002	52 010	47 911	47 278	46 287	45 343	42 494

parforhold mellem to personer af samme køn med ægteskaber mellem personer af hvert sit køn. I 2012 blev det ændret til et egentligt ægteskab, som ikke bare kan indgås på rådhuset, men nu også i en kirke. Mellem 300 og 500 par med to personer af samme køn har årligt sagt "ja" til hinanden siden årtusindeskiftet – de fleste par er kvindelige.

FLERE BOR ALENE

Stigende velstand og kvindernes større deltagelse på arbejdsmarkedet har ført til, at flere voksne end tidligere vælger at bo alene. Næsten hver fjerde voksne lever i dag som enlig. Det vil sige, at de bor i en bolig, hvor der ikke bor andre.

DANSKERNE FLYTTER TIL BYERNE

Gennem de sidste hundrede år er der sket en afvandring fra landdistrikterne, som ikke mindst skyldes mekaniseringen af landbruget og den stadig øgede efterspørgsel efter arbejdskraft i byerhvervene, herunder den offentlige sektor.

I 2013 boede 87 procent af befolkningen i byområder, og 31 procent, dvs. 1,8 mio. personer, boede i byer med mere end 100.000 indbyggere. Befolkningen i landdistrikterne har været støt faldende fra cirka 1 million i 1970 til 706.000 i 2013.

Affolkningen af landdistrikterne mærkes specielt tydeligt i de danske ø-samfund. I 1950 boede 1,4 procent af befolkningen på danske småøer med mindre end 10.000 indbyggere, mens kun 0,8 procent i dag har adresse på en sådan ø. Bl.a. havde Møn og Ærø dengang et væsentligt større indbyggertal og er derfor talt med, da deres indbyggertal i dag er under 10.000 indbyggere. Det faldende antal beboere på småøer skyldes især, at unge søger mod de økonomiske kraftcentre i byerne, hvor der er jobs og uddannelsesmuligheder. Det betyder også, at øerne har en ældre befolkning. Hvor københavnernes i gennemsnit er næsten 36 år, har en række de danske øer en gennemsnitsalder omkring 50 år.

FORBUNDET MED BROER

I dag er det meste af Danmark forbundet med broer. I 1935 blev den første bro over Lillebælt indviet, og i 1970 åbnede endnu en Lillebæltbro. I 1998 blev Storebæltbroen mellem Fyn og Sjælland indviet, og i 2000 blev der med Øresundsbroen skabt en fast forbindelse mellem Danmark og Sverige. Den har blandt andet gjort det overkommeligt at bo i det ene land og arbejde i det andet. Pendlingen foregår særligt fra en svensk bopæl til et arbejde i Danmark. Da niveauet var på sit højeste i 2008 pendlede 19.100 personer denne vej. Siden finanskrisen har færre dog krydset Øresund, så niveauet i 2011 var på 16.200 personer. I den anden retning er pendlingen steget støt, men ligger under 1.000 personer.

NYE SYGDOMME ERSTATTER GAMLE

Vores sygdomsbillede har ændret sig markant over tid. Nogle af de sygdomme, danskerne tidligere døde af, eksisterer stort set ikke længere. Til gengæld rammes betydeligt flere af livsstilssygdomme.

Før penicillin blev opfundet i 1929, døde hver fjerde dansker af infektionssygdomme som tuberkulose, lungebetændelse og diarre. Da 2. verdenskrig brød ud, blev penicillin sat i masseproduktion. Udviklingen betød, at man i 1960'erne havde udviklet så mange forskellige slags antibiotika, at væsentligt færre end tidligere døde af infektionssygdomme.

Hvor næsten hvert andet dødsfald skyldtes hjerte-karsygdomme omkring 1960, har denne andel siden været faldende. Siden 2004 har kræftsygdomme overtaget pladsen som den hyppigste dødsårsag. Også internationalt har kræft været skyld i en stigende andel af alle dødsfald. Men Danmark har en højere andel dødsfald af kræft end fx Sverige, USA og Tyskland.

En tredjedel af alle danskere får kræft, flere hvis "almindelig hudkræft" medregnes. Blandt mænd er prostatakræft mest udbredt, mens kvinder oftest rammes af brystkræft. Næsten 250.000 danskere levede i 2011 med en kræftdiagnose.

HURTIGT HJEM FRA HOSPITALET

Tidligere var folk ofte indlagt i lang tid på sygehus, for at de skulle komme sig helt, inden de blev sendt hjem. I dag bliver patienterne sendt hjem, så snart det er forsvarligt. Patienterne kommer så til ambulans behandling og tjek på sygehuse, men bor og spiser hjemme.

Kortere indlæggelsesforløb og flere ambulante behandlinger har betydet, at selv om sengekapa- citeten er mindsket, og det samlede antal sengedage er faldet, er antallet af behandlede patienter steget i hele perioden.

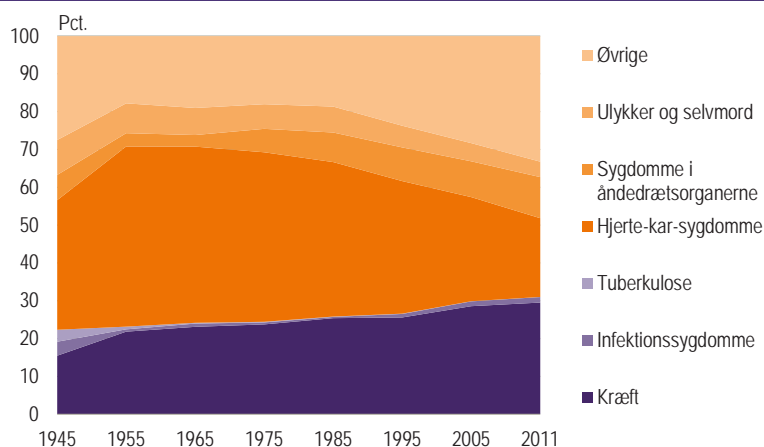
STORE OG SPECIALISEREDE SYGEHUSE

Efter 2. verdenskrig var der mange små sygehuse, og lægerne skulle hver især behandle mange forskellige lidelser. De små sygehuse er gennem årene erstattet af store sygehuse med særlige specialer, og antallet af hospitalslæger er mangedoblet i perioden.

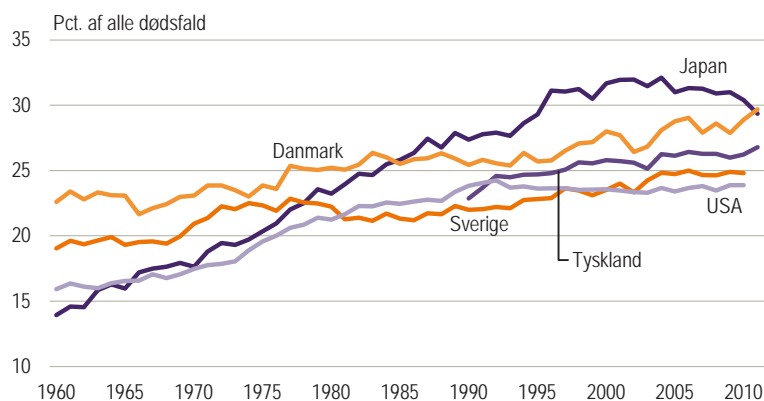
Siden slutningen af 1970'erne er antallet af sengepladser på sygehuse næsten halveret, og antallet af offentlige sygehuse er faldet til en tredjedel.

Den medicinske og teknologiske udvikling har gjort stadig flere forskellige behandlinger mulige. Eksisterende undersøgelses- og behandlingsmetoder er blevet afløst af nye og mere effektive, og der er kommet nye behandlinger for sygdomme og lidelser, som man tidligere kun i begrænset omfang kunne behandle.

DØDSÅRSAGER

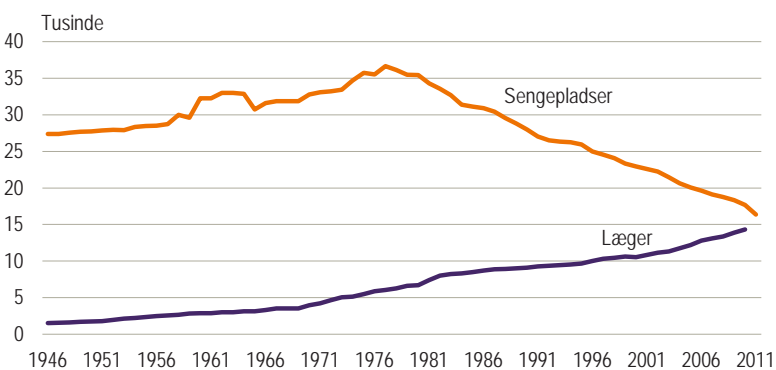

DØDSFALD GRUNDET KRÆFT

Kilde: OECD

LÆGER OG SENGEPLADSER PÅ HOSPITALER

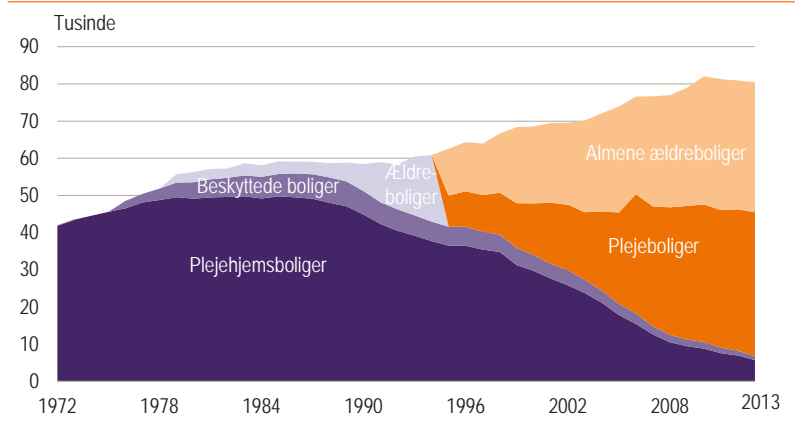
Tal for sengepladser findes ikke for årene 2008-2010.

HOSPITALSLÆGER OG HOSPITALSPLADSER

	1946	1955	1965	1975	1985	1995	2000	2010
	pr. 1.000 indbyggere							
Hospitalslæger	0,4	0,5	0,7	1,1	1,7	1,9	2,0	2,6
Hospitalspladser	6,7	6,4	6,5	7,1	6,1	5,0	4,3	3,2
	antal i alt							
Hospitaler	166	156	148	132	119	95	59	53

ÆLDRE- OG PLEJEBOLIGER

VÆRNEPLIGTIGES GENNEMSNITSHØJDE VED SESSION

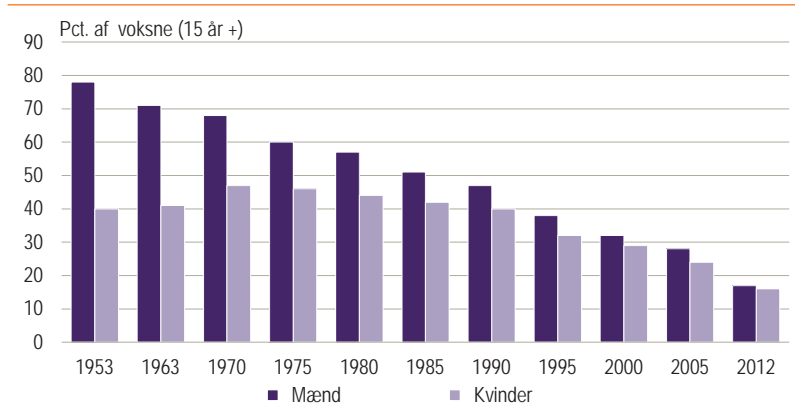
	1940	1950	1962	1970	1980	1990	2000	2011
Gennemsnitshøjde	172,5	173,9	175,8	177,4	179,9	180,4	180,1	179,8

Kilde: Forsvarets rekruttering

FORBRUG AF ALKOHOL OG CIGARETTER

	1947	1957	1967	1977	1987	1997	2007	2010
	liter pr. person							
Spiritus	1,9	1,1	2,3	4,4	3,7	2,8	4,8	3,4
Vin	3,1	2,8	4,4	11,7	20,6	29,3	33,0	34,0
Øl	68,5	64,1	91,4	128,9	125,4	117,3	96,8	81,8
	stk. pr. person							
Cigaretter	574	893	1 145	1 491	1 368	1 285	1 510	1 428

DAGLIGE RYGERE

Kilde: TNS Gallup for Sundhedsstyrelsen m.fl.

DAGLIGE RYGERE

	1953	1970	1980	1990	2000	2012
	pct. af voksne					
Rygere i alt, DK	59	57	50	44	30	17
Mænd	78	68	57	47	32	17
Kvinder	40	47	44	40	29	16
Rygere i USA	...	37	33	26	23	...

Kilde: OECD

At der har været en stor vækst i antallet af læger og sygeplejersker skal ses i lyset af befolkningens øgede forventning om at blive behandlet for flere og flere sygdomme såvel som den faldende arbejdstid.

LÆNGST MULIGT I EGET HJEM

I 1970'erne og 1980'erne kom der stadig flere plejehjemsboliger frem til 1986, hvor boligformen toppede med tæt på 50.000 boliger. Derefter vedtog Folketinget ældreboligloven, som standsede byggeriet af plejehjemsboliger. De ældre skulle bo længst muligt i eget hjem, så der blev bygget plejeboliger og almene ældreboliger med forskellige grader af faciliteter som eget bad, toilet og køkkenfaciliteter såvel som adgang til hjemmehjælp. I dag er disse to former langt mest udbredte, mens der kun er 6.000 pladser på plejehjem.

VI ER BLEVET HØJERE

Der er ikke bare blevet flere af os – vi er også blevet højere. Systematiske målinger af værnepligtige giver et indtryk af den øgede gennemsnitshøjde. Fra en højde på 168 cm i år 1900 er mænd i gennemsnit blevet næsten et halvt hoved højere på 80 år. Siden 1980'erne har mændenes højde ikke ændret sig. Der findes ikke tilsvarende målinger for kvinder.

VI DRIKKER MERE OG RYGER MINDRE

Danskernes forbrug af alkohol er vokset stærkt. Mest markant er udviklingen i forbruget af vin og spiritus, mens forbruget af øl har været faldende siden 1970'erne.

I 1953 var andelen af voksne, der røg dagligt, 3,5 gange så stor som i dag. Trods perioder med et mindre fald er danskernes forbrug af cigaretter alligevel steget jævnt siden 2. verdenskrig. Efter årtusindeskiftet toppede det i 2006 med lidt mere end 1.500 cigaretter pr. indbygger. Siden har der været et lille fald i det samlede forbrug af cigaretter. Der var flest storrygere i 1995, hvor hver femte voksne dansker røg mere end 15 cigaretter dagligt. I dag gælder det mindre end hver tiende.

Rygekulturen har ændret sig markant fra, at det var acceptabelt at ryge stort set alle vegne til, at der siden årtusindeskiftet er kommet stadig flere særlige rygezoner eller direkte forbud på bl.a. arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner.

STIGENDE OVERVÆGT- OGSÅ BLANDT BØRN

Et nyere livsstilsproblem er fedme. I dag har de fleste mindre fysisk krævende job og er formentlig mere stressede end tidligere. Samtidig er danskernes kostvaner ændret. Stigende overvægt er et problem i mange lande og gælder ikke kun voksne. Også blandt børn er langt flere overvægtige i dag. Verdenssundhedsorganisationen WHO skønner, at der på verdensplan er mere end 40 mio. overvæg-

tige børn under fem år, og at fedme globalt slår flere mennesker ihjel end undervægt.

Samtidig fylder sport og træning mere i mange danskeres hverdag – også på højt plan, hvor fx maratonløb tidligere var en aktivitet for de få meget entusiastiske. Hver fjerde dansker brugte ifølge Idrættens analyseinstitut fitnesscentre i 2011, hvor det få år tidligere var mindre end hver femte.

KVINDER LEVER FIRE ÅR LÆNGERE END MÆND

Et godt mål for befolkningens dødelighed er den aldersbetingede middellevetid. Den viser, hvor mange år en person i gennemsnit lever yderligere, når de har opnået en bestemt alder. Forskellen mellem kønnenes levetid var størst i 1975-85, hvor en nyfødt pige i gennemsnit levede seks år længere end en nyfødt dreng. Forskellen er nu fire år – både i Danmark og på verdensplan. At kvinder lever længere end mænd gælder næsten overalt på kloden, og det samme gør stigningen i middellevetiden. I mange fattige lande er den dog stadig markant lavere end niveauet i de rige lande.

FALD I BØRNEDØDELIGHED

I midten af det 19. århundrede kunne en nyfødt dreng i gennemsnit kun se frem til at leve i 43 år. Overlevede han de første 10 år, kunne han dog forvente at blive 58 år. Det skyldes primært den store risiko i det første leveår, dvs. spædbørnsdødeligheden, og en generelt høj børnedødelighed. Først et stykke inde i 1900-tallet var børnedødeligheden nedbragt så meget, at en nyfødt kunne se frem til en længere restlevetid end en, der allerede havde overlevet de første 10 år.

Vidste du at ...

både mænd og kvinder i gennemsnit lever mere end ti år længere end i 1955

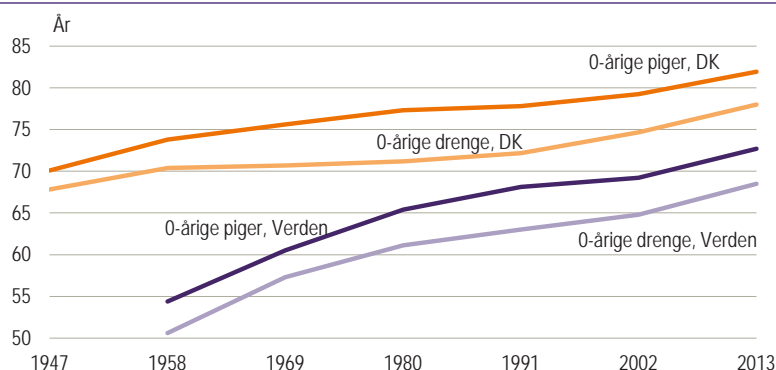
VORES LEVETID SAKKER BAGUD INTERNATIONALT

Middellevetiden har været konstant stigende, men fra midt i 1950'erne til midt i 1990'erne har stigningen i Danmark været lavere end i mange af de lande, vi normalt sammenligner os med. Siden 1995 er danskernes levealder igen steget meget kraftigt. Trods fremgangen er danskerne blevet overhalet af stadig flere lande. Siden 1950 er den gennemsnitlige levetid i Danmark vokset med 11,8 år til 81,9 år for kvinder og 10,1 år for mænd til 77,9 år for mænd.

FLERE DANSKERE OVER 85 ÅR

Helt op til midten af 1950'erne havde mindre end 0,5 procent af befolkningen i Danmark rundet 85 år. I dag er det langt mere almindeligt, og nu er mere end 2 procent af befolkningen, nemlig 116.000 personer, fyldt 85 år pr. januar 2014.

RESTLEVETID

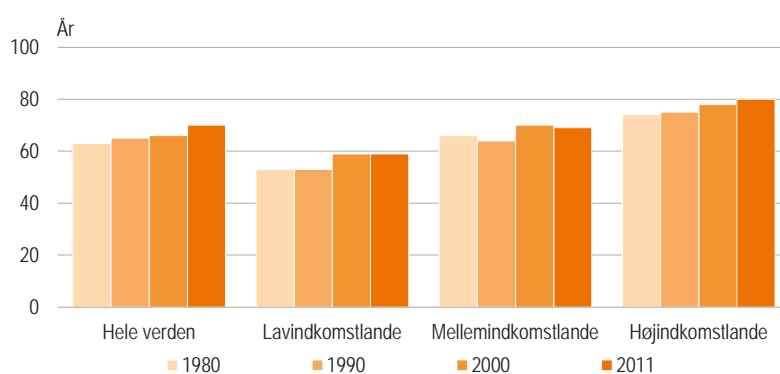

RESTLEVETID FOR 60-ÅRIGE

	1960	1970	1980	1990	2000	2011
	restlevetid i år					
Kvinder						
Danmark	19,3	20,6	21,6	21,8	22,2	24,3
Sverige	19,3	21,2	22,2	23,4	24,4	25,7
USA	19,5	20,8	22,2	22,8	22,9	24,5
Japan	17,8	19,3	21,9	24,4	26,9	28,1
Mænd						
Danmark	17,1	17,1	17,0	17,4	18,9	21,2
Sverige	17,3	17,9	17,9	19,1	20,7	22,6
USA	15,8	16,1	17,4	18,5	19,6	21,5
Japan	14,8	15,9	18,3	20,0	21,4	22,7

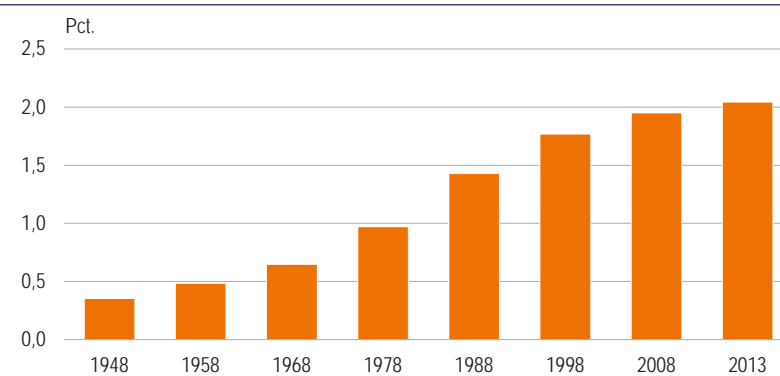
Kilde: OECD

MIDDELLEVETID

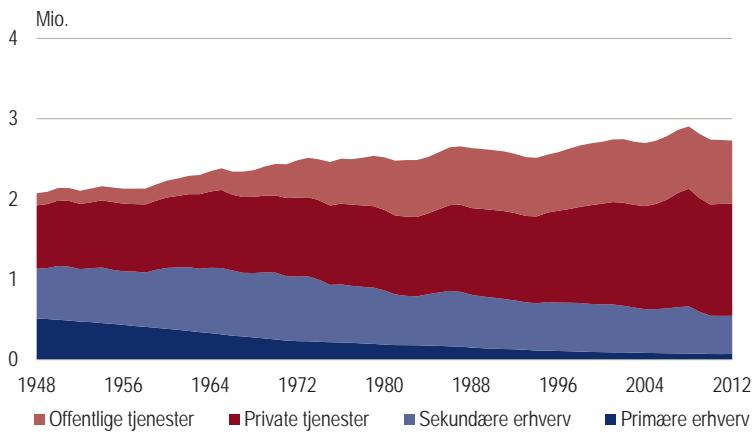

Kilde: Verdensbanken: World Development Indicators

ANDEL AF BEFOLKNINGEN PÅ 85 ÅR ELLER ÆLDRE

BESKÆFTIGELSENS FORDELING PÅ ERHVERVSGRUPPER

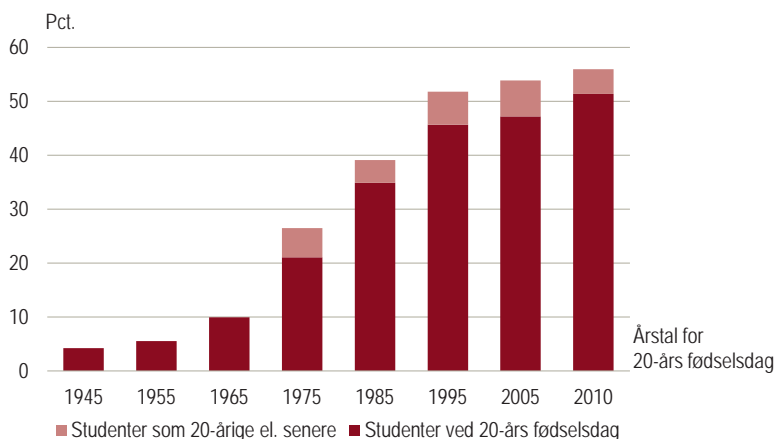
BESKÆFTIGELSE I ERHVERVSGRUPPER

	1948	1961	1974	1987	2000	2012
	1.000 personer					
Personer i arbejdsstyrken	2 134	2 287	2 550	2 867	2 851	2 847
Beskæftigede i alt	2 073	2 257	2 494	2 656	2 712	2 729
	pct. af samlet beskæftigelse					
Primære erhverv	24,8	16,5	8,9	6,2	3,4	2,6
Sekundære erhverv	29,9	34,4	31,0	25,7	22,0	17,4
Private tjenester	38,1	39,5	39,6	40,8	46,2	51,1
Offentlige tjenester	7,3	9,7	20,5	27,3	28,4	28,9

FULDFØRTE UDDANNELSER PÅ GYMNASIER OG UNIVERSITETER

	1945	1955	1965	1975	1985	1995	2005	2012
	fuldførte uddannelser							
Gymnasiale udd.								
Mænd	1 827	1 912	5 380	10 991	13 346	15 768	14 119	19 773
Kvinder	1 183	1 412	4 165	11 009	17 904	21 708	19 030	23 495
Universiteter o.lign./ kandidater								
Mænd	899	1 152	1 324	2 561	3 222	4 119	6 021	6 898
Kvinder	141	176	313	942	1 903	3 426	6 618	8 594

ANDEL AF 20-ÅRIGE MED EN GYMNASIAL UDDANNELSE

FRA LANDBRUG TIL OFFENTLIG SEKTOR

Det danske arbejdsmarked har ændret sig markant de seneste 65 år. Den samlede beskæftigelse er steget med 660.000 personer fra 1948 til 2012. Samtidig er der sket en forskydning af beskæftigelsen væk fra landbruget over mod tjenesteydende erhverv.

KUN 3 PROCENT ARBEJDER I LANDBRUGET

I 1948 arbejdede 25 procent af de beskæftigede i de primære erhverv, der omfatter landbrug, fiskeri og råstofudvinding. I dag er det kun 3 procent.

HVER ANDEN ARBEJDER MED PRIVATE TJENESTER

Stadig flere af de beskæftigede arbejdede inden for industri og byggeri, også kaldet de sekundære erhverv, i starten af perioden. Det gjaldt hver tredje beskæftigede fra midten af 1960'erne til starten af 1970'erne. Siden er andelen faldet til mindre end hver femte. Til gengæld beskæftiger erhvervsgruppen *private tjenester* i dag hver anden efter en stigning på 13 procentpoint siden 1948. Private tjenester omfatter blandt andet handel og transport.

Faldet i beskæftigelsen i de primære og sekundære erhverv er hovedsageligt blevet modsvaret af en stigning i den offentlige sektor, der i dag beskæftiger næsten 30 procent af alle i arbejde. Det stigende antal kvinder på arbejdsmarkedet modsvarer stigningen i den offentlige beskæftigelse.

LØNMOTAGERSAMFUND

I dag er der langt færre selvstændige end tidligere. Først og fremmest på grund af afvandringen fra landbruget og en ændret struktur i byernes erhverv, hvor der er færre specialbutikker og flere supermarkeder. For 65 år siden var flere end hver femte beskæftiget i egen virksomhed, mens det er færre end hver tiende i dag. Til gengæld er der blandt nogle nationaliteter af de indvandrere, der er kommet til landet i perioden, en langt større andel selvstændige.

HØJERE UDDANNELSESNIIVEAU

Danskernes uddannelsesniveau er højnet. Kravene for at deltage aktivt på arbejdsmarkedet har ændret sig i de sidste 65 år. Efter krigen fik kun få kvinder en gymnasieuddannelse og endnu færre en universitetsgrad. I dag er kvinderne i overtal – både i gymnasiet og på universiteterne.

Hvor kun 4 procent af de 20-årige i 1945 havde en studenterhue, får 56 procent af en årgang nu en gymnasial uddannelse. Dog tager flere sig bedre tid, så 5 procent af årgangen får først beviset, efter at de er fyldt 20 år.

I dag har hver anden 35-årige kvinde en videregående uddannelse, mens kun hver tredje mand har det. Kvinder vælger ofte en mellemlang videregående uddannelse, mens mænd i højere grad end kvinder tager korte videregående uddannelser og erhvervsuddannelser. Kvinder gennemfører deres videregående uddannelse i højere grad end mænd.

Uddannelsesniveaulet er steget i hele Europa, men der er store nationale forskelle, både på niveauet og udviklingen. Siden 2000 er den samlede andel i de nuværende EU-lande med en videregående uddannelse steget med næsten 50 procent, og i Luxembourg, Slovakiet og Malta er andelen mere end fordoblet – dog fra et meget forskelligt udgangspunkt. Siden 1970'erne er uddannelsesniveaulet i andre europæiske lande generelt steget mere end i Danmark.

KVINDERNE PÅ ARBEJDSMARKEDET

I 1950'erne var de fleste kvinder kun på arbejdsmarkedet, mens de var helt unge, og arbejdede derefter hjemme. I dag bliver begge køn på arbejdsmarkedet i langt det meste af deres erhvervsaktive alder. Derfor er en langt større andel af den samlede kvindelige befolkning i dag i arbejdsstyrken, dvs. i arbejde eller i nogle tilfælde arbejdsløse. Kvindernes stigende indtog på arbejdsmarkedet foregik først og fremmest frem til 1980. Derimod er mændenes erhvervsfrekvens, dvs. andelen der indgår i arbejdsstyrken, faldet siden 1950, både i Danmark og internationalt.

KORTERE ARBEJDSSTID

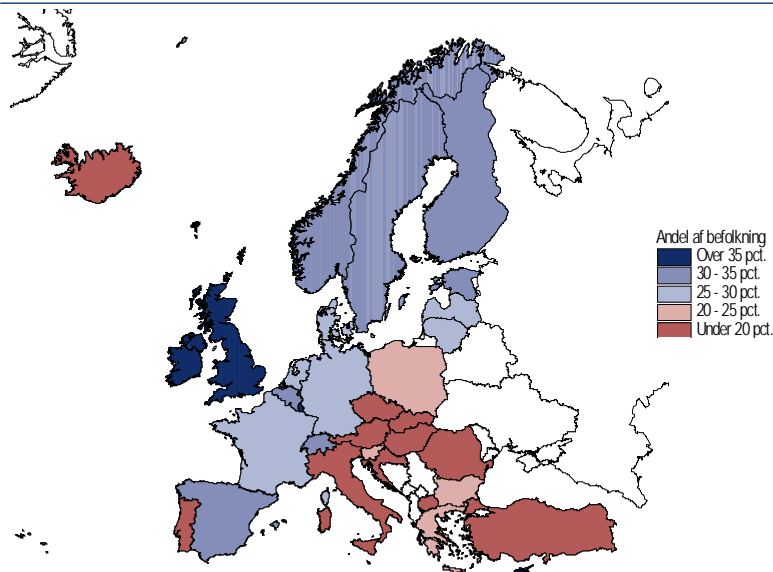
At mange flere er kommet på arbejdsmarkedet betyder ikke, at vi samlet arbejder mange flere timer. Særligt fordi arbejdstiden er lavere end tidligere. Hvor den ugentlige arbejdstid i 1958 var 48 timer, går vi nu hjem efter 37 timer, og den betalte ferie er mere end fordoblet fra to uger i 1952 til fem-seks uger i dag. I industrien er den gennemsnitlige årlige arbejdstid reduceret med 600 timer fra 1948 til 1990 - et fald på over 28 procent. De sidste 20 år har arbejdstiden været nogenlunde konstant.

PENSIONSALDER RYKKET FREM - OG TILBAGE

Da folkepensionen blev indført i 1957, var pensionsalderen 67 år. Den blev fremrykket til 65 år i 1999, men bliver igen gradvist forhøjet til 67 år og med forventet yderligere forhøjelse afhængig af udviklingen af danskernes gennemsnitlige levealder. Siden 2. verdenskrig har en nyfødt baby fået mere end ti års ekstra levetid, så pensionsalderen udgør uanset forskydningerne en noget større andel end tidligere.

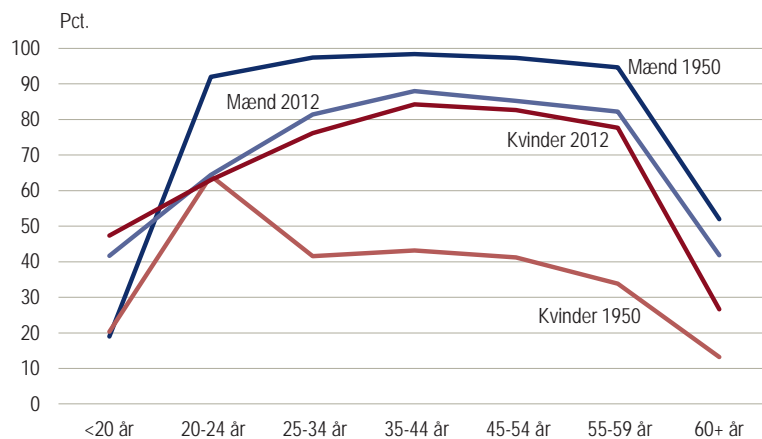
I 1979 indførtes efterlønnen, som havde to hovedformål. Dels ønskede man at give ældre nedslidte arbejdere mulighed for at trække sig tilbage før folkepensionsalderen, uden at de skulle på

ANDEL AF BEFOLKNINGEN DER HAR EN VIDEREGÅENDE UDDANNELSE. 2013

Kilde: Eurostat

ERHVERVSFREKVENNS, MÆND OG KVINDER

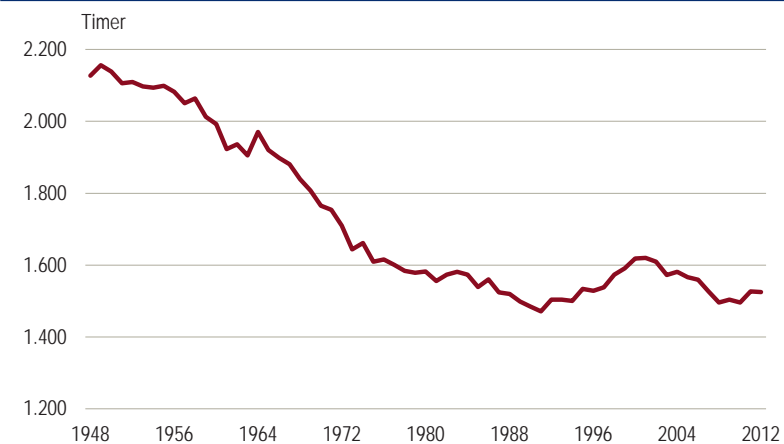

ERHVERVSFREKVENNS

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2012
I alt	70,8	68,3	70,4	77,1	78,5	74,8	70,5	69,2

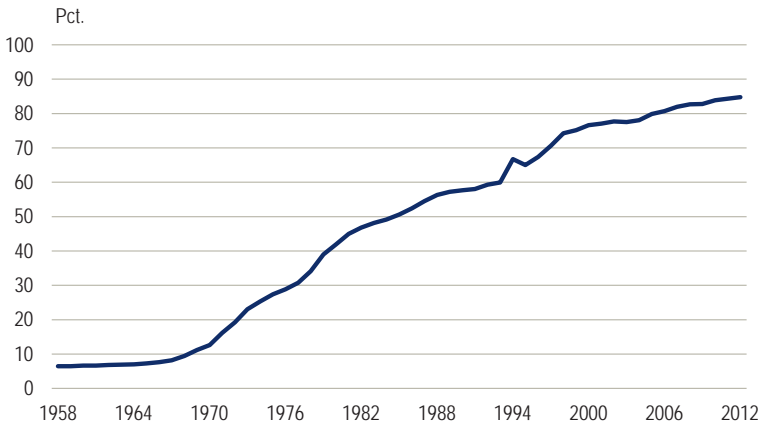
pct. af voksne

GENNEMSNITLIG ARBEJDSSTID I INDUSTRIEN

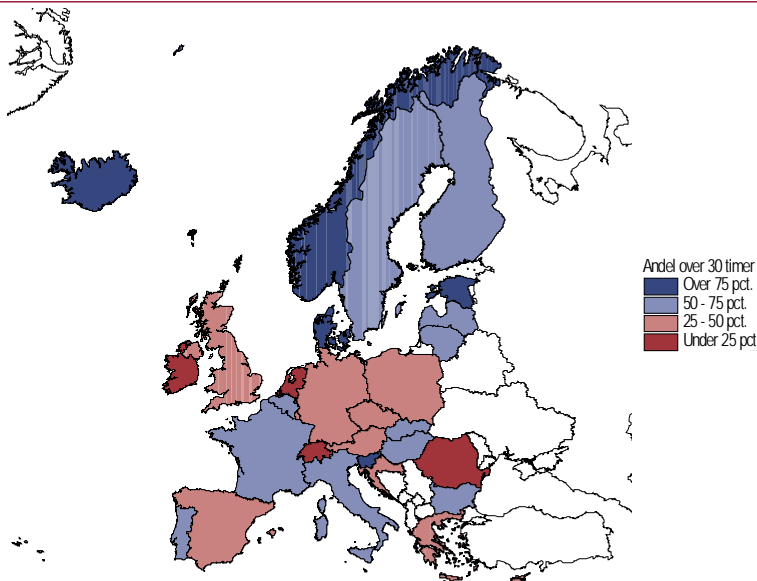

ANDEL AF 0-6-ÅRIGE BØRN I DAGINSTITUTION

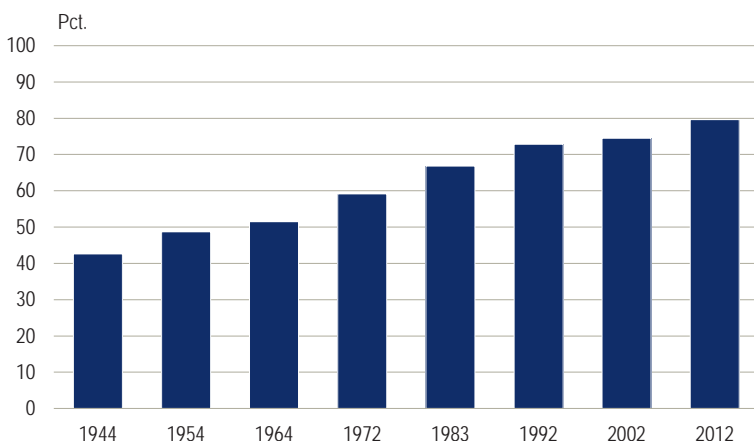

BØRNEPASNING, 2011

Kilde: Eurostat

KVINDERS GENNEMSNITLIGE INDKOMST I PROCENT AF MÆNDS

førtidspension. Dels skulle de ældres tidligere tilbagetrækning skabe plads til unge, da der var høj ungdomsarbejdsløshed. Ordningen toppede i 2003 med 186.000 efterlønsmodtagere omregnet til fuld tid. Siden er der indført en række begrænsninger, og ydelsen gives i en kortere periode. I dag er der 104.000 modtagere af efterløn omregnet til fuld tid. I 2023 er begrænsningen til en treårig periode fuldt gennemført. Som det fremgår senere i bogen, er forskellige typer pensionsopsparing samtidig kommet til at spille en stadig større rolle.

DELTID

Da kvinderne kom på arbejdsmarkedet i 1960'erne og 1970'erne, steg deltidsbeskæftigelsen markant. Den toppede i begyndelsen af 1980'erne. Siden har andelen af kvinder på deltid været stærkt faldende, mens mændene er gået en smule mere på deltid.

BØRNENE ER I INSTITUTION

At flere går på arbejde har også ændret hverdagen for de yngste familiemedlemmer. I 1958 blev kun 6 procent af de 0-6-årige børn passet i institutioner, mens det i dag gælder 85 procent. Den markante stigning i brugen af offentlig børnepasning gælder også de seks- til niårige, som går i skolens fritidsordning – SFO'en – efter skoletid.

De første skolefritidsordninger blev oprettet i 1984. Det første år var lidt over 1.000 børn tilmeldt en SFO. I 1994 var tallet vokset til 89.000, og i 2012 var 250.000 tilmeldt. Langt de fleste børn mellem seks og ni år går i dag enten i SFO eller på fritidshjem efter skoletid.

87 procent af de danske børn mellem 3 år og skolealderen er i institution mindst 30 timer om ugen. I Europa ligger kun Island højere, mens Schweiz, Nederlandene og Irland udgør den anden ende af spektret med 12 - 14 procent i børnehave i tilsvarende tid.

MÆNDENE TJENER STADIG MEST

Der er stor forskel på mænds og kvinders indkomst. Andelen af kvinder på deltid er medvirkende til denne forskel. I krigsårene udgjorde kvindernes skattepligtige indkomst i gennemsnit 40 procent af mændenes, mens de gennem 1960'erne og 1970'erne nåede op på 60 procent. I dag hvor deltidsarbejde er langt mindre udbredt har kvinderne i gennemsnit 80 procent af mændenes indkomst. Forskellen på hvad mænd og kvinder gennemsnitligt tjener på et år gennem hele livet skyldes blandt andet, at der er flere ældre kvinder end mænd, og der derfor indgår flere kvindelige pensionister i statistikken. Forskellen skyldes også, at de bedst betalte jobs i stor udstrækning stadig varetages af mænd.

Helle Thorning-Schmidt blev i 2011 Danmarks første kvindelige statsminister.

KVINDER I FOLKETINGET

Selv om kvinderne gennem de seneste 30-40 år har fået flere betydningsfulde poster, er der stadig i dag stor overvægt af mænd på bestyrelses- og direktiongangene.

Der er heller ikke lige mange kvinder og mænd i Folketinget. Antallet af kvindelige medlemmer har været støt stigende fra et niveau på to-fire frem til valget i 1945 op til 70 kvinder eller 39 procent ved valget i 2011. På formandsposterne i Folketingets partier er der i øjeblikket et flertal med en mandlig formand, mens lederne af de to regeringspartier begge er kvinder.

SVINGENDE BESKÆFTIGELSE

I 1960'erne var der arbejde til alle, og der var endda mere, end der var hænder til. Derfor blev en del af arbejdet overladt til udenlandske gæstearbejdere.

Efter den første oliekrise i 1973-74 begyndte en stigning i ledigheden, som kom til at vare mere end 20 år - kun afbrudt få gange. Dels i 1979, hvor efterlønsordningen blev indført, og dels under den korte højkonjunktur i midten af 1980'erne. Stigningen i arbejdsløsheden, der begyndte i 1970'erne, var ikke et isoleret dansk fænomen, men gjaldt stort set alle EU-lande.

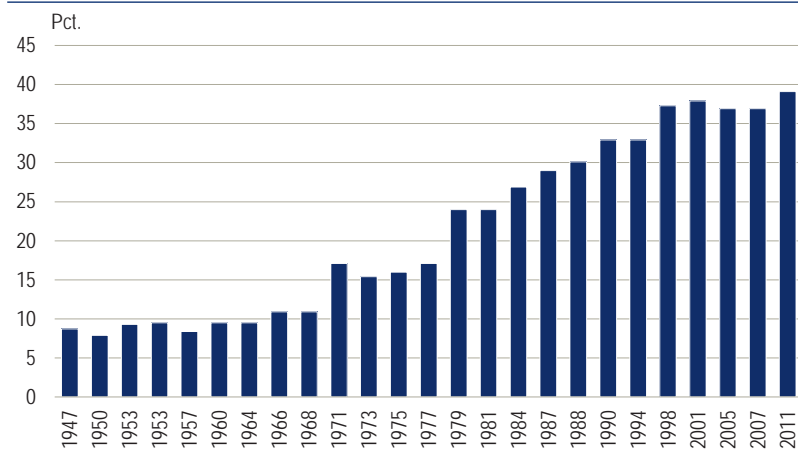
REKORDLAV ARBEJDSLØSHED I 2008

Fra midten af 1990'erne var ledigheden stort set faldende frem til 2008, hvor den ramte det laveste niveau i 35 år med 2,5 procent af arbejdsstyrken (bruttoledige, dvs. inklusive de aktiverede arbejdsløse). Højkonjunktoren og den lave ledighed i nullerne var et internationalt fænomen, men Danmarks arbejdsløshed lå også i internationalt perspektiv lavt. Med finanskrisen i 2008 vendte billedet, og arbejdsløsheden steg i de kommende år – både i Danmark og internationalt.

FLEST ARBEJDSLØSE MÆND UNDER KRISEN

De seneste 65 år har det varieret i perioder, hvilket køn der var hårdest ramt af arbejdsløshed. Frem til midten af 70'erne var der flest mænd i arbejdsløhedskøen, men derefter skiftede billedet. Siden har kvinderne haft den højeste arbejdsløshed, frem til krisen ramte i 2008. De første år af krisen ramte mændene hårdest, så der var en stor overvægt af arbejdsløse mænd. Siden er forskellen udjævnet, så der nu kun er en ganske lille overvægt af mænd uden arbejde. At mændene blev ramt hurtigere af krisen skyldes, at mænd i højere grad end kvinder arbejder i konjunkturfølsomme erhverv som fx bygge og anlægsbranchen.

ANDEL KVINDER I FOLKETINGET VED FOLKETINGSVALG

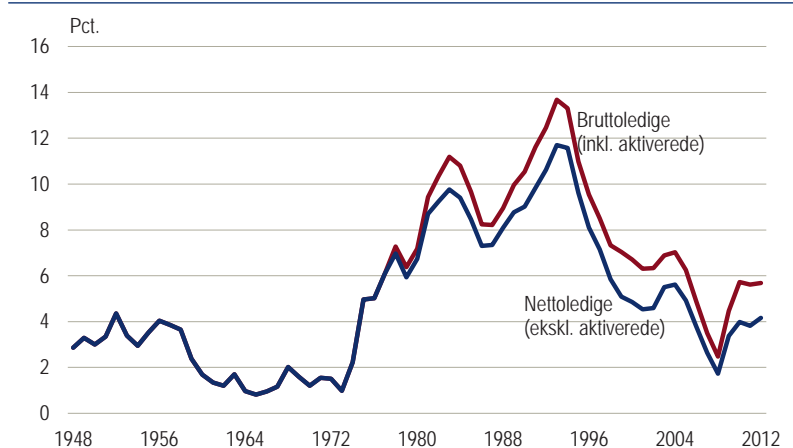
ARBEJDSLØSHED, FRA STIKPRØVEUNDERSØGELSER

	1983	1988	1993	1998	2003	2008	2012
	pct. af arbejdsstyrken						
Australien	10,1	7,3	11,0	7,8	6,0	4,3	5,4
Danmark	9,9	6,6	10,9	5,1	5,5	3,5	7,7
Tyskland	8,0	6,2	7,9	9,3	9,4	7,6	5,5
Grækenland	8,1	7,9	9,2	11,0	9,9	7,8	24,5
Japan	2,7	2,6	2,6	4,2	5,4	4,2	4,6
Norge	3,5	3,2	6,1	3,2	4,5	2,6	3,3
Spanien	17,2	19,1	22,6	18,7	11,4	11,4	25,2
Sverige	4,0	1,9	9,5	8,4	5,8	6,3	8,1
USA	9,8	5,6	7,0	4,5	6,1	5,8	8,2
Europa	9,6	9,6	10,6	9,5	9,1	7,4	10,3
OECD	8,3	6,9	7,9	7,0	7,1	6,1	8,2

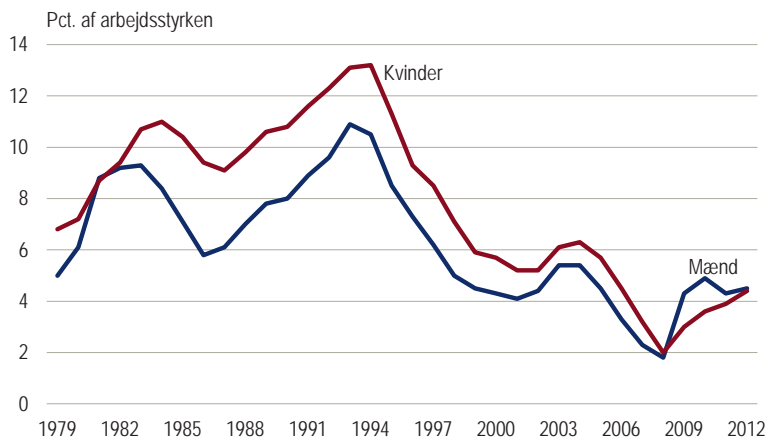
Rettet i forhold til oprindelig version

Kilde: OECD: Labour Force Statistics

BRUTTO- OG NETTOLEDIGE

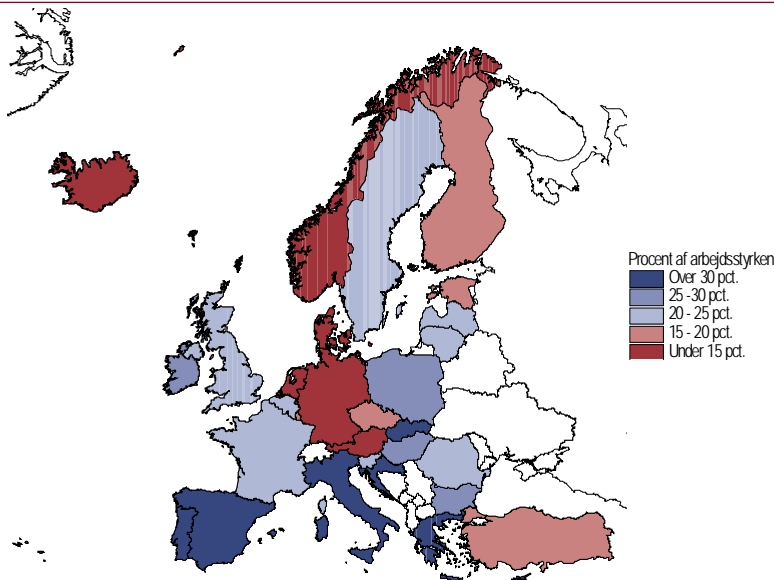
MÆNDS OG KVINDERS ARBEJDSLØSHED

SAMFUNDET SIKRER DEN ENKELTE

Der er ikke stor forskel på, hvor stor del af befolkningen, der var med i arbejdsstyrken for 65 år siden og hvor mange, der er det i dag. Men hvor dem, der stod uden for arbejdsstyrken i starten af perioden blev forsørget af ægtefælle eller familie, kom der med den gradvise indførelse af velfærdsstaten fokus på at give de enkelte borgere social sikkerhed i situationer, hvor de ikke kunne forsørge sig selv. Det indebærer, at et stigende antal mennesker i perioden er blevet forsørget af såkaldte overførselsindkomster. Det kan fx være, mens man uddanner sig (SU), under sygdom, ved arbejdsløshed eller manglende evne til at varetage et job (kontanthjælp eller førtidspension).

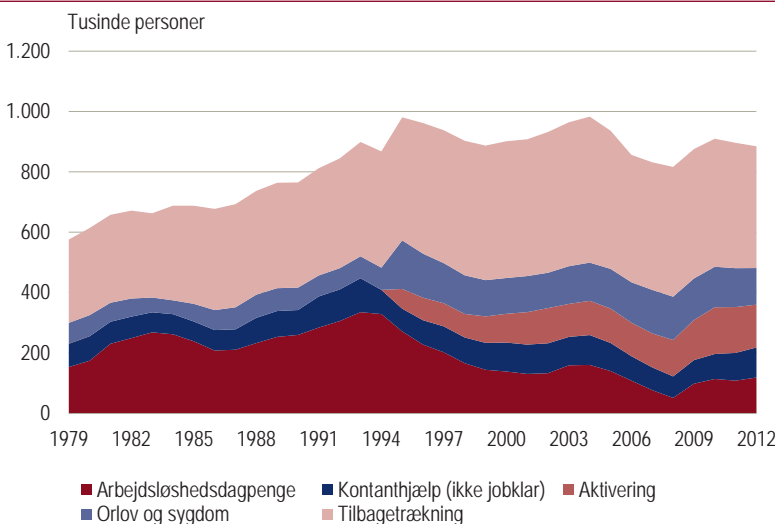
ANDEL AF UNGE UNDER 25 ÅR UDEN ARBEJDE, 2013

Kilde: Eurostat

Vidste du at ...
 mere end hver anden græker og spanier under 25 år er ledig, mens mindre end hver tiende unge tysker og nordmand er det.

OVERFØRSELSINDKOMSTER

ARBEJDSMARKEDSPOLITISKE FORANSTALTNINGER

Den passive forsørgelse af et stigende antal mennesker har foranlediget forskellige indsatser for at få de ledige i arbejde, de såkaldte arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger. Ved forskellige kombinationer af sanktioner og incitamenter har man søgt at få modtagerne af overførselsindkomster bedre integreret på arbejdsmarkedet gennem uddannelse, vejledning og aktivering.

Midt i 1990'erne blev der indført en række orlovsordninger, som siden er udfaset. I den efterfølgende periode har der været en række stramninger af betingelserne for at få bl.a. arbejdsløshedsdagpenge, og dagpengeperioden er gradvist forkortet. I årene efter 1994 blev et stigende antal arbejdsløse aktiveret, men de seneste ti år har antallet svinget en del.

PÅ VEJ PÅ PENSION

Næsten halvdelen af de 15-64-årige, som modtager overførselsindkomster, er på en tilbagetrækningsordning. Dvs. at de endnu ikke er på folkepension, men modtager en ydelse i de mellem-liggende år, fx efterløn eller førtidspension.

FLERE INDVANDRERE PÅ ARBEJDSMARKEDET

I dag er der over 600.000 indvandrere og efterkommere i den danske befolkning. Indvandrerne i Danmark har generelt haft mindre tilknytning til arbejdsmarkedet end personer af dansk herkomst. I 1990'erne var kun hver tredje ikke-vestlige indvandrer beskæftiget, mens en mere end dobbelt så stor andel af personer af dansk herkomst var det. Da efterkommerne stadig er en

meget ung befolkningsgruppe, er det misvisende at sammenligne deres beskæftigelse og andelen af selvstændige med andre grupper.

Der er store forskelle på de enkelte nationaliteters tilknytning til arbejdsmarkedet, ligesom der i nogle tilfælde er væsentligt større forskel på kønnenes tilknytning end blandt mennesker af dansk herkomst.

Indvandrerens lavere beskæftigelsesandel skyldes ikke kun, at flere er uden for arbejdsstyrken, fx hjemmegående kvinder. Indvandrere er også hårdere ramt af arbejdsløshed end personer af dansk herkomst - siden årtusindeskiftet har gruppen haft omkring dobbelt så stor andel arbejdsløse. Særlig ikke-vestlige indvandrere er hårdt ramt, mens de vestlige indvandreres arbejdsløshed ikke er meget højere end blandt personer af dansk herkomst.

STØRRE ARBEJDSLØSHED BLANDT INDVANDRERE

I 1990'erne var der endnu større forskelle på arbejdsløsheden blandt indvandrere og personer af dansk herkomst. I en årrække var mere end hver fjerde indvandrer i arbejdsstyrken ledig.

FLERE IKKE-VESTLIGE SELVSTÆNDIGE

Hvor tilværelsen som selvstændig har tiltrukket langt færre af dansk herkomst i perioden, har udviklingen for særligt ikke-vestlige indvandrere været mere omskiftelig. I starten af 1980'erne var kun få selvstændige, mens andelen eksploderede i 1990'erne. Det kan hænge sammen med den høje arbejdsløshed blandt indvandrere i perioden, men også med, hvilke nationaliteter der er kommet til landet i forskellige perioder.

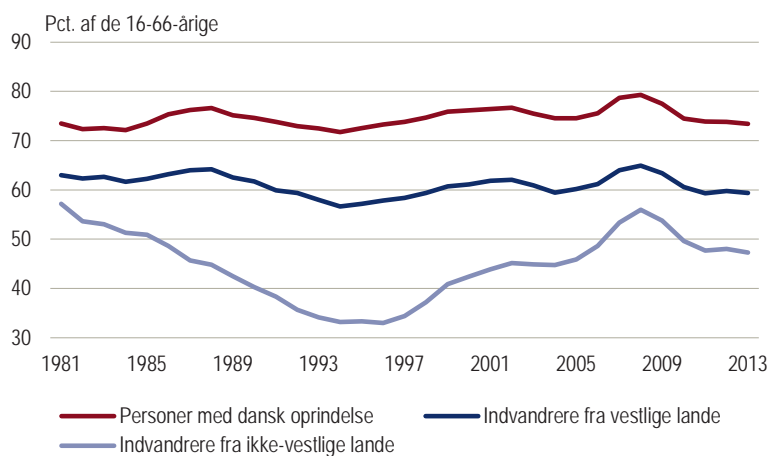
Der har i hele perioden været store både nationale og kønsmæssige forskelle på, hvor mange der bliver selvstændige. I dag vælger dobbelt så mange mænd som kvinder af dansk herkomst en tilværelse som selvstændig. For de fleste nationaliteters vedkommende er langt flere af mændene end kvinderne selvstændige, men nogle asiatiske lande adskiller sig fra det mønster.

Blandt mændene ligger tyrkiske og irakiske mænd i top med mere end hver femte beskæftigede, der arbejder som selvstændig. I den anden ende af spektret er færre end 4 procent fra Philippinerne og Somalia selvstændige.

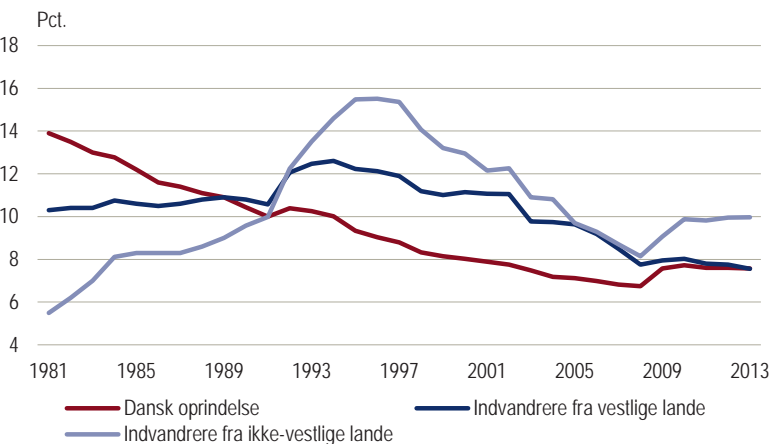
FÆRRE UNGE ORGANISERER SIG

Danske lønmodtagere bliver i meget høj grad repræsenteret af organisationer i forhandlinger om løn og arbejdsvilkår. Forsikrings- og organisationsgraden viser hhv. antallet af arbejdsløshedsforsikrede og antallet af medlemmer af fag-

BESKÆFTIGELSESFREKVENS

ANDEL SELVSTÆNDIGE AF DE BESKÆFTIGEDE

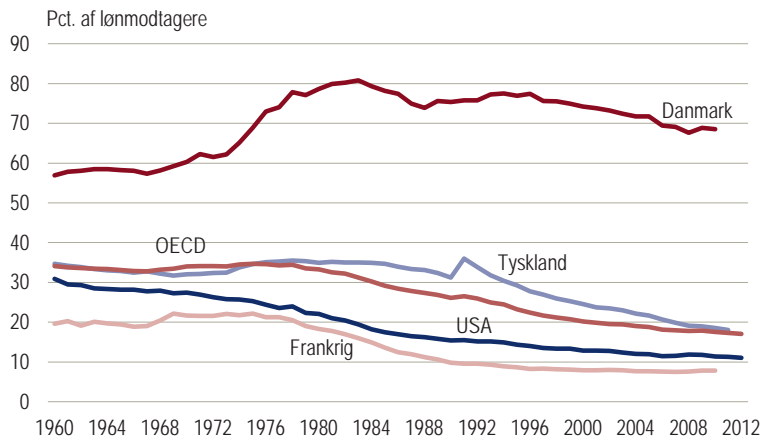
ORGANISATIONS- OG FORSIKRINGSGRAD

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2012
	pct. af arbejdsstyrken						
Organisationsgrad i alt	34,8	43,9	48,0	67,4	72,9	75,8	73,1
Forsikringsgrad i alt	30,9	33,8	34,2	62,1	69,0	76,6	80,3
Forsikringsgrad kvinder	18,7	24,7	20,8	60,0	73,5	80,6	83,8

Rettet i forhold til oprindelig version

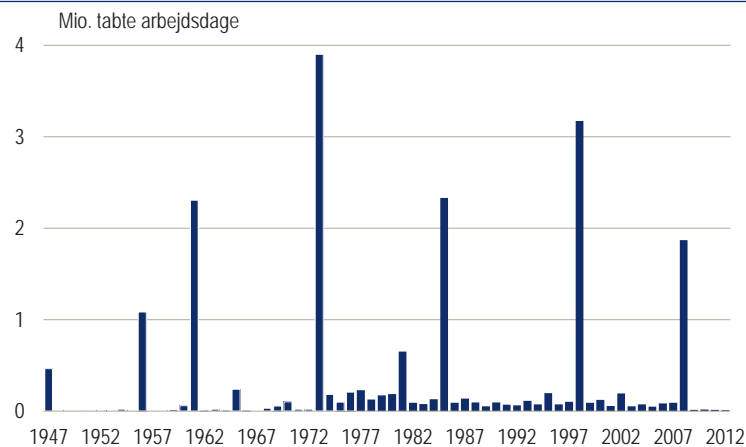

FAGFORENINGSMEDLEMMER

Kilde: OECD, ITCWSS-database

TABTE ARBEJDSDAGE

TABTE ARBEJDSDAGE I UDVALGTE ÅR

	1946	1961	1973	1998	2008	2012
	1.000 stk.					
Antal tabte arbejdsdage	1 386	2 308	3 901	3 173	1 869	10

foreninger i procent af arbejdsstyrken. Især siden 1970 har danskerne både organiseret og forsikret sig i højere grad.

Siden årtusindeskiftet har fagforeningerne dog fået sværere ved at tiltrække medlemmer, og medlemstallet er faldet. Danmark og de øvrige nordiske lande har dog stadig verdens højeste organisationsgrad. Undersøgelser viser, at der i dag er en påfaldende lavere organisationsgrad blandt unge end blandt ældre generationer.

Tabellen på foregående side viser, hvor stor del af den danske arbejdsstyrke der er medlemmer af fagforeninger og a-kasser, hvorimod den internationale graf viser den organiserede del af lønmodtagerne. Der er tale om en modelberegning fra Amsterdams Universitet, så grafen afviger fra de danske tal, men giver et overordnet indtryk af udviklingen. Opgjort på denne måde ligger USA og Frankrig nede omkring 10 procent, mens 70 procent af de danske lønmodtagere er organiserede. Andelen i hele OECD er 17 procent. Internationalt har der været en faldende tendens i andelen i fagforening siden 1980-90.

Vidste du at ...
de seneste 13 år er der tabt flest arbejdsdage inden for staten, regionerne og kommunerne i forbindelse med arbejdsstandsninger

SJÆLDENT KONFLIKT PÅ ARBEJDSMARKEDET

Arbejdsmarkedets to hovedorganisationer, Landsorganisationen (LO) og Dansk Arbejdsgiverforening (DA) har lige siden den første Hovedaftale fra 1899 haft faste spilleregler for, hvordan man håndterer uoverensstemmelser på det danske arbejdsmarked. Bl.a. er der fredspligt i overenskomstperioden, hvilket betyder at man ikke må strejke eller lave lockout. Tabte arbejdsdage ved arbejdskonflikter er da også koncentreret i perioder, hvor overenskomster skal fornyes, og ledigheden er forholdsvis lav.

Selv i de år, hvor der tabes flest arbejdsdage på grund af arbejdskonflikter, svarer det til mindre end 1 procent af årets samlede antal arbejdsdage. Storkonflikten i 1973, var den største konflikt siden 1936. Den handlede blandt andet om løn og arbejdstid og kostede næsten 4 mio. tabte arbejdsdage. Inden for de senere år har 2008 og 2013 budt på strejke og lockout af et vist omfang.

Isbjerg i Århus

VÆKST I DET OFFENTLIGE FORBRUG

En stor del af de seneste 65 års vækst i produktionen er brugt til et stigende offentligt forbrug, som er mere end seksdoblet i perioden 1948-2012. Væksten i det offentlige forbrug er dog dæmpet fra begyndelsen af 1980'erne og fremefter. Det private forbrug steg indtil omkring årtusindeskiftet relativt langsommere end det offentlige forbrug. Væksten i det private forbrug var især svag omkring oliekriserne midt i 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne. Det bremsede også op i årene efter Kartoffelkuren i 1986. Både det private og det offentlige forbrug er steget med 16-17 procent siden 2000. Begge typer forbrug har ligget stabilt de seneste år.

PENGENE GÅR TIL BOLIG, IKKE MAD

Danskerne bruger nu langt flere penge på at bo. I dag udgør udgiften til bolig 22 procent af det samlede private forbrug, mens det udgjorde omkring 5 procent i 1948. I samme periode har vi skåret voldsomt ned på, hvor stor en del af husholdningskronerne vi køber mad for. Udviklingen skal dog også ses i lyset af, at priserne på boliger er steget kraftigere end på mad.

FLERE BOR ALENE

Væksten i danskernes boligudgifter afspejler sig i boligernes kvalitet: Stort set alle har i dag centralvarme og eget bad, hvilket i 1955 kun gjaldt en tredjedel af husstandene. I 1955 boede der i gennemsnit mere end tre personer i en husstand, hvilket nu er faldet til lidt over to personer. Det skyldes især, at langt flere i dag bor alene.

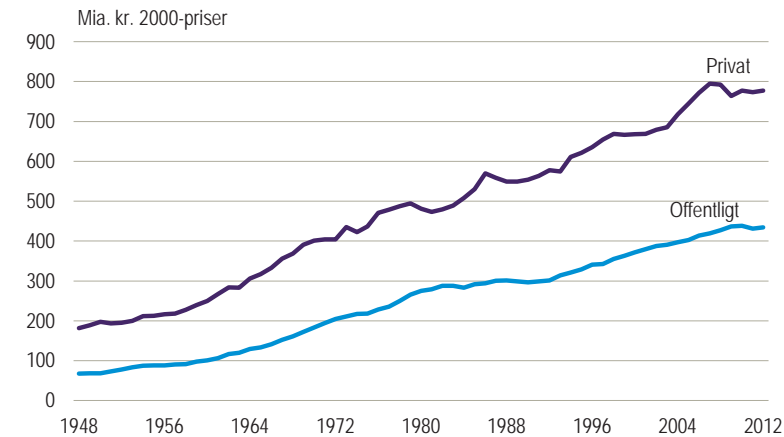
I EGET HUS

At der næsten er dobbelt så mange boliger som i 1950'erne skyldes primært, at der er langt flere enfamiliehuse. I dag er enfamiliehuse den almindeligste form for bolig. Frem til slutningen af 1970'erne lejede de fleste deres boliger, mens balancen tippede i de efterfølgende årtier. Nu er der stort set lige mange i lejerboliger (inklusive andelsboliger) og ejerboliger.

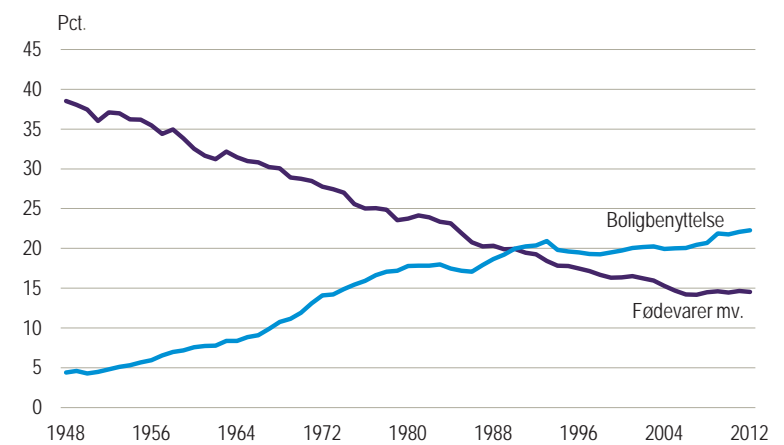
Salget af parcelhuse toppede i slutningen af 1970'erne, hvor der blev solgt mere end 60.000 huse pr. år. Også i 1980'erne var der godt gang i ejendomsmarkedet, indtil Kartoffelkuren mv. i 1986 bremsede udviklingen på det overophedede boligmarked og fik priserne til at falde og antallet af tvangsauktioner til at stige voldsomt i flere år. Efter dette steg salget igen, men det nåede først i 2005 op i nærheden af niveauet fra 1979. Efter finanskrisen er niveauet af salg faldet helt ned til, hvor det lå i slutningen af 1960'erne.

Fra starten af 1990'erne steg huspriserne igen kraftigt frem til 2007 og er siden faldet ligesom antallet af salg. Prisen ligger dog stadig på niveauet i 2004, når man justerer salgspriserne for udviklingen i forbrugerpriserne.

FORBRUG

PRIVAT FORBRUG TIL MAD OG BOLIG

BOLIGFORHOLD

	1945	1955	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2013
	andel boliger								
med eget wc	...	62	74	88	95 ²	96	98	98	99
med eget bad	...	36	46	71	83 ²	88	95	96	96
med fjern-/centralvarme	...	34	47	84	88 ²	93	...	99	99
beboet af ejer	22	45	46	49	54	54	53	51	51
beboet af lejer	78	55	54	51	44	44	46	46	49
Gns. beboere pr. husstand	...	3,1	3,0	2,7	2,5	2,3	2,2	2,1	2,1

² 1981

PRIVATFORBRUG

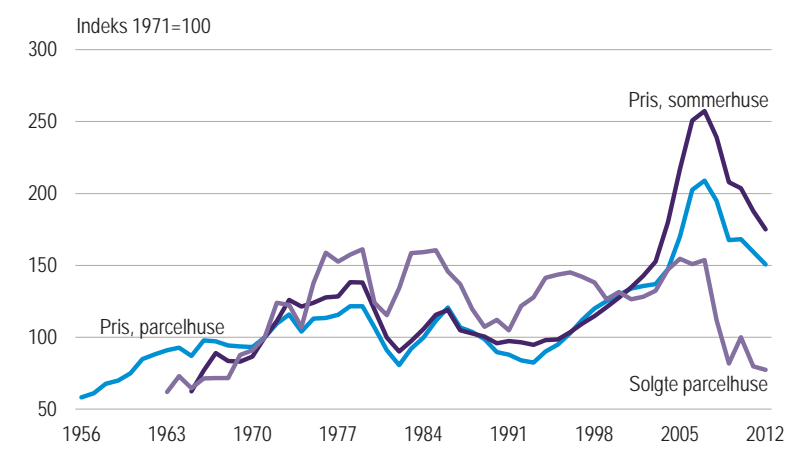
	1948	1960	1970	1980	1990	2000	2012
	pct. af privatforbrug						
Mad	38,5	32,5	28,7	23,7	19,9	16,4	14,5
Brændsel og benzin	8,0	6,9	7,0	10,5	7,8	8,9	8,4
Køb af biler	1,4	5,5	4,9	2,9	3,4	4,3	4,6
Øvrige varige varer	22,3	24,5	23,9	20,0	19,4	19,8	17,4
Bolig	4,4	7,6	11,9	17,8	20,0	19,7	22,3
Øvrige tjenester	25,7	23,0	23,6	25,1	29,5	30,9	32,7

Priserne steg kraftigt, frem til boligboblen brast i 2007, hvor priserne faldt meget. Antallet af salg var dog allerede begyndt at vende nogle år tidligere, for sommerhusene allerede i 2004.

FRA HØJ TIL LAV INFLATION

Fra 1960 og frem til slutningen af 1980'erne var den danske inflation en del højere end inflationen i mange andre vestlige lande. Men med et større fokus på prisstabilitet i pengepolitikken siden midten af 1980'erne har landenes inflationsrater de senere år været ret ens. I en årrække har inflationen været moderat, og ligget på mellem 2 og 3 procent.

SOLGTE HUSE OG UDVIKLINGEN I DE REALE HUSPRISER

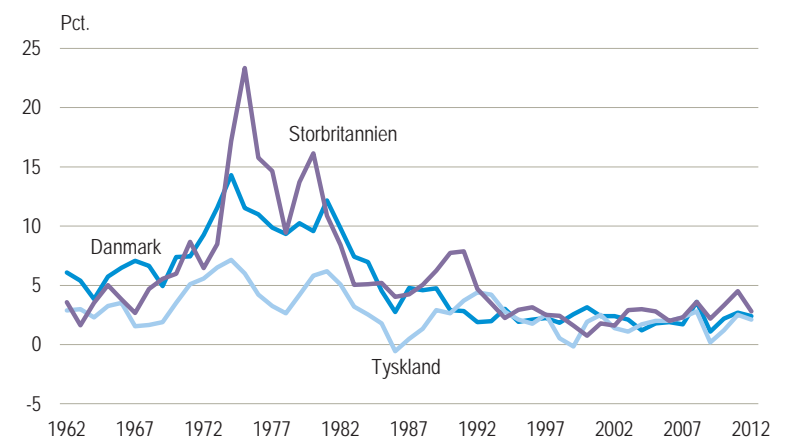

Lønstigninger ud over produktivitetsvæksten er en væsentlig del af forklaringen på forbrugerprisernes stigning. Frem til midten af 1980'erne var stadige forhøjelser af moms og punktafgifter dog også med til at få forbrugerpriserne til at stige. Forskelle i produktivitetsudviklingen mellem varer og tjenester kan ligeledes bidrage til forklaringen på, at den offentlige sektor i perioder er vokset mere end den private sektor. Det skyldes, at den offentlige sektor sammenlignet med den private sektor i højere grad er præget af tjenesteydelser end af vareproduktion.

Vidste du at ...

En krone i 1900 svarer til 68 kroner i 2013.

ÅRLIG STIGNING I FORBRUGERPRISERNE (INFLATION)

TJENESTEYDELSER ER STEGET MEST I PRIS

Det generelle prisniveau er i dag 20 gange højere end i 1948. Men der er stor forskel på prisudviklingen inden for forskellige områder. Priserne på varer er steget mindre end priserne på køb af tjenesteydelser. Hvor varerne i dag koster 15 gange så meget som i 1948, er priserne på tjenesteydelserne blevet mere end 30 gange så høje. Forskellig produktivitetsvækst i produktionen af varer og tjenesteydelser er en stor del af forklaringen på de forskellige inflationsrater.

LØNNEN ER STEGET MERE END PRISERNE

Vi har kunnet købe stadig mere for vores indkomst siden midten af 1950'erne. Forholdet mellem priser og lønninger har dog varieret i perioden, fra en stor reallønnsstigning frem til 1970'erne over et skift mellem faldende og stigende reallønninger i den efterfølgende periode. Siden 1990'erne har stigningerne i både lønninger og priser generelt været lave.

ÅRLIG STIGNING I FORBRUGERPRISERNE (INFLATION)

	1961	1971	1981	1991	2001	2012
	pct.					
Danmark	3,9	7,4	12,2	2,8	2,4	2,4
Tyskland	3,2	5,1	6,2	3,7	2,5	2,1
Storbritannien	2,9	8,7	10,9	7,9	1,8	2,8
USA	1,1	4,3	8,8	3,8	2,8	2,1

MINDRE FORSKEL PÅ RIG OG FATTIG

Danskernes indkomster er i perioden som helhed blevet mere ligeligt fordelt. Hvor der var stor forskel på rig og fattig før 2. verdenskrig, er denne ulighed siden blevet mindre. Især fra slutningen af 1960'erne til sidst i 1980'erne blev danskernes

indkomstforskelle formindsket meget. Siden 1995 er uligheden dog vokset igen, så uligheden før skat nu modsvarer niveauet i starten af 1970'erne. Skattesystemet udligner en del af forskellen i indkomsterne før skat.

De rigeste 10 procent af befolkningen har i løbet af de seneste 25 år haft en real stigning på 2,3 procent om året i deres personlige disponible indkomst, mens den disponible indkomst i den samlede befolkning er steget med 1,2 procent om året.

Pengene rækker længere end tidligere, men hvor meget længere afhænger af, hvad man køber. Man kan få mere end ti gange så meget kaffe for sin løn som i 1955, men ikke en gang dobbelt så meget rugbrød.

NY GRÆNSE FOR FATTIGDOM

I 2013 indførte Danmark en officiel fattigdomsgrænse, der bl.a. indebærer, at man i tre år i træk har haft en indkomst under 50 procent af medianindkomsten, har en begrænset formue og ikke er studerende. En opgørelse fra Ekspertudvalget om fattigdom har beregnet, at antallet af fattige i Danmark ud fra denne definition er steget fra 12.200 i 1999 til 42.000 personer i 2010. Ledige, ikke-vestlige indvandrere, selvstændige og enlige uden børn er meget overrepræsenteret i denne gruppe.

Målt efter den såkaldte ROP-metode (Risk Of Poverty), var 13,1 procent af danskerne i 2012 i risiko for fattigdom, idet de havde en indkomst, der lå under 60 procent af den danske medianindkomst. Efter denne målestok har Island med 7,9 procent i ROP den laveste andel fattige i Europa, mens særligt østlande som Bulgarien og Rumænien, men også sydeuropæiske lande som Grækenland, Spanien og Italien ligger i top med omkring 20 procent fattigdomstruede. Gennemsnittet i EU-28 er 17 procent, hvilket er noget højere end Danmark.

STIGENDE PENSIONSOPSPARING

I starten af perioden stod folkepensionen alene, men siden starten af 1970'erne har danskerne sat stadig flere penge af til pensionen gennem individuelle og ikke mindst kollektive pensionsordninger. Efter den økonomiske krise slog igennem i slutningen af nulleterne, er indbetalingerne dog faldet.

Hvor danskerne i 1970 i gennemsnit satte 3 procent af deres disponible indkomst ind på en pensionsopsparing, var andelen i 1990 steget til 8 procent og toppede i 2009 med 15 procent. Siden er andelen igen faldet til 12 procent i 2012.

De høje indbetalinger betyder, at der i samfundet er opsparet en stor og stigende pensionsformue, som ifølge Skatteministeriet i slutningen af 2012 var på 3.600 mia. kr., hvilket svarer til det dobbelte af bruttonationalproduktet (BNP).

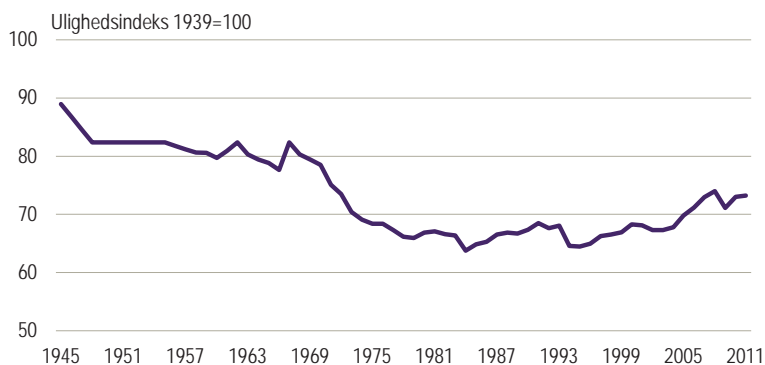
PRISER PÅ VARER OG TJENESTEYDELSER

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2012
	indeks, 1948=100						
Varer	113	143	228	625	1 065	1 232	1 482
Tjenester ekskl. bolig	108	162	324	864	1 618	2 130	3 029

MÆNGDE VARER, DER KAN KØBES FOR EN TIMELØN

	1955	1965	1975	1985	1995	2000	2005	2012
	kr.							
Timeløn for arbejdere i kr.	4	9	31	70	132	157	184	218
	priser for udvalgte varer, kr.							
Kaffe, 1 kg	19,39	21,93	29,52	76,84	68,77	61,25	56,56	85,83
Sødmælk, 1 liter	0,65	0,99	2,24	5,75	5,74	6,19	6,86	7,56
Rugbrød, 1 kg	0,62	0,91	2,71	5,41	9,61	13,63	14,69	18,87
	mængde, der kan købes for en timeløn, kg./ltr.							
Kaffe	0,21	0,41	1,05	0,91	1,92	2,56	3,25	2,54
Sødmælk	6,15	9,09	13,84	12,17	23,00	25,36	26,82	28,84
Rugbrød	6,45	9,89	11,44	12,94	13,74	11,52	12,53	11,55

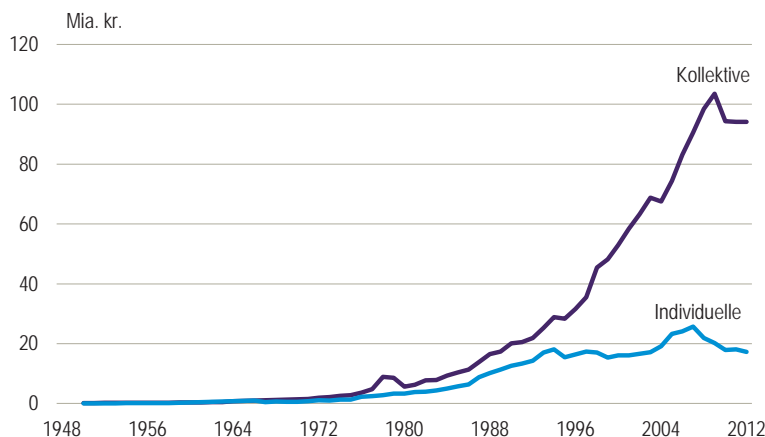
ULIGHED I INDKOMST FØR SKAT

ULIGHED EFTER SKAT

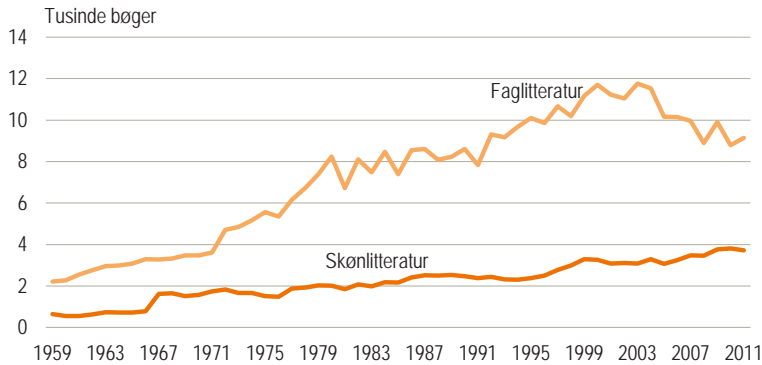
	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008	2011
	indeks, 2011=100							
Ulighed i disponibel ækvivaleret indkomst	75,1	77,7	78,4	80,3	86,1	87,5	100,4	100,0

ÅRLIGE INDBETALINGER TIL PENSIONSORDNINGER

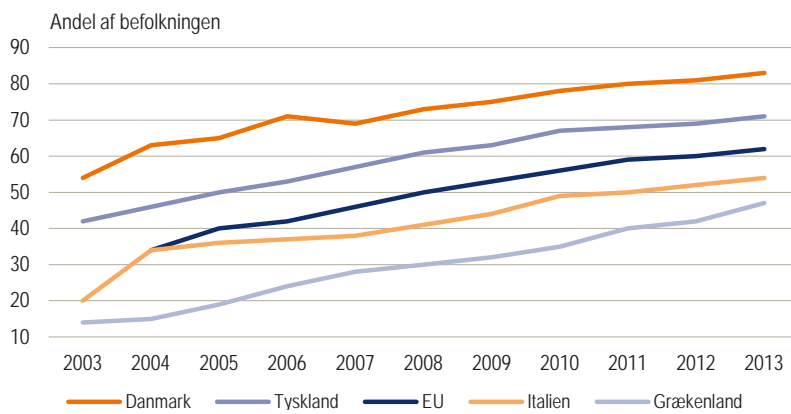
UDGIVELSER AF TRYKTE BØGER

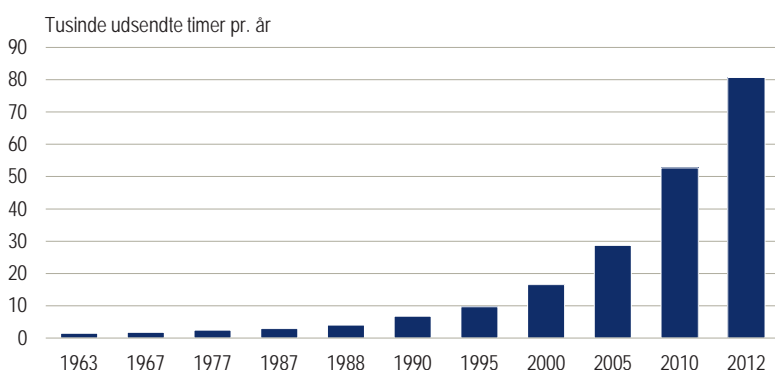
NYHEDER, BIOGRAFER OG TEATER

	1945	1956	1967	1978	1989	2000	2012
	antal pr. person						
Folke- og skolebibliotekernes lån og genudlån af fysiske bøger	3,5	4,6	7,6	20,4	22,5	15,0	9,7
Tilskuere til teaterforestillinger (statsstøt.)	0,25	0,43	0,44	0,36
Solgte biografbilletter	11,6	11,7	6,20	3,30	2,00	2,01	2,44
Fjernsynslicenser	..	-	0,24	0,35	0,38	0,41	...
Dagspresse, hverdagsoplæg-betalt	0,36	0,36	0,36	0,28	0,22

DAGLIG BRUG AF COMPUTER I EUROPA

TIMER SENDT PÅ DR1 OG TV2 (FRA 1988)

Vi forbruger både flere og flere forskellige slags kulturelle tilbud, end vi gjorde for 65 år siden. Især tilbringer vi langt flere timer foran fjernsynet. Men vi køber også flere bøger, og der bliver i dag udgivet næsten fem gange flere trykte bøger end i slutningen af 1950'erne. Samtidig udkommer og læses bøger i flere forskellige formater, så brugerne også kan læse en digital udgave eller høre lydbogen på farten.

På bibliotekerne har ydelserne ændret form. Brugerne låner et bredt spektrum af produkter som digitale bøger, musik og film – nogle direkte over internettet, hvor man tidligere skulle en tur på biblioteket for at låne. I 2012 downloadede brugerne 1,3 mio. e-bøger fra folkebibliotekerne.

At der i perioden er udgivet mange flere faglitterære bøger skyldes blandt andet, at man i dag har brug for faglig viden til langt flere funktioner. Udgivelsen af faglitterære bøger er dog faldet siden årtusindeskiftet.

NYHEDER SPREDES LYNHURTIGT

Tidligere kunne dagens nyheder læses i morgendagens avis, men nu er de spredt på ganske kort tid over nettet – både nationalt og internationalt. Der bliver i dag solgt og trykt færre aviser end de sidste 65 år, nemlig hvad der svarer til en avis til hver fjerde person. I 1960'erne var det hver tredje. Avismarkedet har desuden skiftet karakter, fx med konkurrence fra gratisaviser. Samtidig flyder de digitale medier sammen: Man kan gå på internettet på smart-tv eller se tv på computeren.

I 2001 havde 54 procent af familierne adgang til internettet hjemme, mens det i dag gælder 93 procent. At sende e-mails, bruge internetbank og søge information om varer og tjenester er de mest populære funktioner på internettet blandt danskerne ud over at læse nyheder.

Med 83 procent af befolkningen, der dagligt bruger computer, ligger Danmark på en europæisk førsteplads. For ti år siden var det lidt mere end hver anden. I den anden ende af spektret bruger kun hver tredje rumæner computer dagligt. Gennemsnittet i EU er på 62 procent af befolkningen, som dagligt sætter sig til tastene.

FLERE TV-STATIONER

Fjernsynet var opfundet før 2. verdenskrig, men det var først bagefter, at der blev opbygget landsdækkende sendenet i de fleste europæiske lande. I 1952 kunne Statsradiofonien sende til hele Storkøbenhavn fra en 30 meter høj antennemast på taget af Radiohuset. Indtil 1988 havde vi kun én fjernsynskanal, som viste en daglig nyhedsudsendelse, sendte programmer om aftenen og prøvede den resten af døgnet. I dag er der et stort udvalg af nationale og internationale kanaler, og

antallet af udsendelsestimer er eksploderet – også på de to danske kanaler DR1 og TV2, som kæmper for at holde på seerne i den tiltagende konkurrence. De to sender sammenlagt seks gange så mange timer, som da TV2 startede i 1988. Ud over egentlige kanaler har stadig flere abonnenter, så de kan se film og serier over internettet, når det passer dem. I gennemsnit ser hver dansker tv i mere end tre timer hver dag.

VI KOMMUNIKERER MOBILT

Også brugen af mobiltelefoner er eksploderet de seneste år. I 1994 havde 14 pct. af familierne en mobiltelefon, mens det i dag gælder 98 procent. De fleste familier har mere end en enkelt mobiltelefon, da der er 1,5 mobilabonnement pr. dansker. To ud af tre familier har mindst én smartphone. Omvendt er det gået tilbage for fastnetabonnementerne, som 95 procent havde i 1990, mens det i dag kun gælder hver tredje familie ifølge Erhvervsstyrelsen.

Andre elektroniske apparater, der genfindes i de fleste hjem, er kommet de seneste 20 år. Fx havde kun hver femte familie en mikrobølgeovn i 1990, mens det nu gælder fire ud af fem.

OGSÅ TID TIL MUSEER

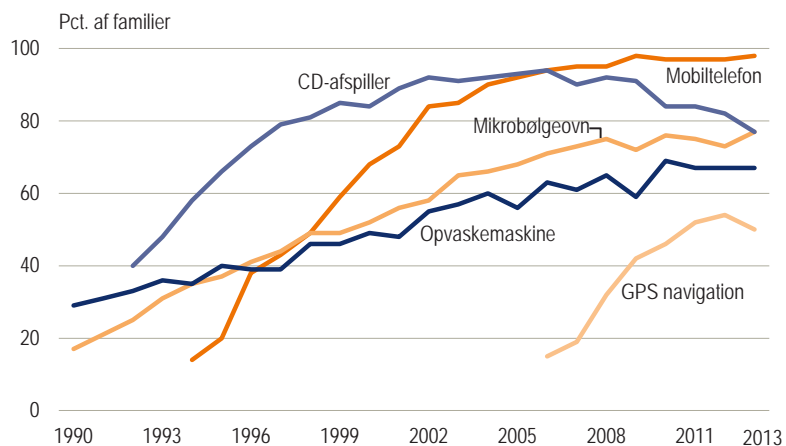
Ud over skærmene er der også blevet plads til stadig flere besøg på de danske museer, som i 2012 fik mere end fem gange så mange besøg som i 1953. De seneste mange år har Louisiana i Humlebæk indtaget en sikker førsteplads i besøgende.

MULTIETNISK OG MULTIKULTUREL

Ikke bare får vi i stadig stigende grad hele verden ind i dagligdagen gennem medierne. Den danske befolkning er også blevet stadig mere multietnisk og multikulturel. Hvor 3 procent af befolkningen i 1980 var indvandrere eller efterkommere, udgør de i dag 11 procent. Der er dog store regionale forskelle. Region Hovedstaden har fx 17 procent indvandrere og efterkommere, mens de udgør lidt under 7 procent i Region Nordjylland.

Kulturelle traditioner og vaner i indvandrernes ophavslende præger stadig flere sider af danskernes hverdagsliv. Blandt andet ses et stadig mere varieret og krydret udbud af madvarer og tilstedeværelsen af forskellige trossamfund med dertil hørende ritualer, leveregler og højtider. En del af ændringerne kommer under intens debat om forventninger til gensidig tilpasning, fx i skoler og boligområder. At mennesker med andre nationale og kulturelle baggrunde tilbringer alle livets faser i Danmark har fx betydet, at Københavns kommune i 2013 udpegede Danmarks første "mangfoldighedsplejehjem" for at imødekomme forskellige kulturelle og religiøse behov.

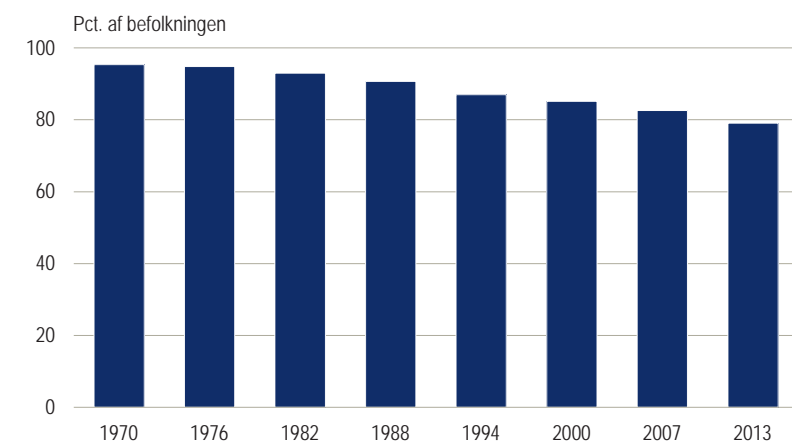
ELEKTRONIK I HJEMMET

BESØG PÅ MUSEER

	1953	1960	1970	1980	1990	2000	2012
	tusinde						
Besøg på museer i alt	2 597	3 496	5 655	8 155	9 654	10 016	13 286
Nationalmuseet	282	193	341	259	155	346	484
H.C. Andersens Hus	101	135	127	142	149	132	80
Den Gamle By	75	56	145	255	289	324	386
Statens Museum for Kunst	117	129	258	184	229	246	430
Ny Carlsberg Glyptotek	137	123	146	185	192	340	340
Louisiana, Humlebæk	...	172	202	357	628	505	593

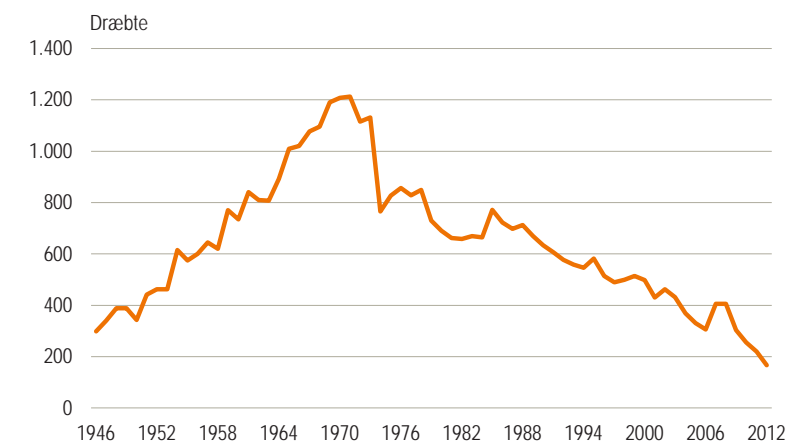
MEDLEMMER AF FOLKEKIRKEN

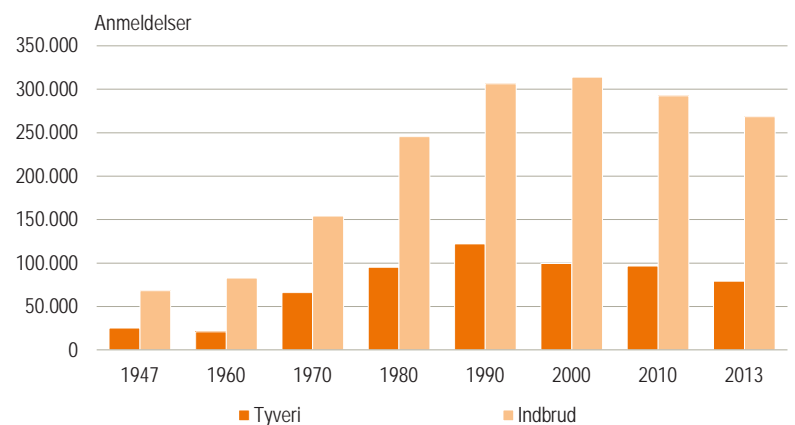
ANTAL PERSONBILER PR. PERSON

1. januar	1945	1955	1965	1975	1985	1995	2005	2013
	antal pr. person							
Personbiler	0,01	0,05	0,15	0,25	0,29	0,31	0,35	0,40

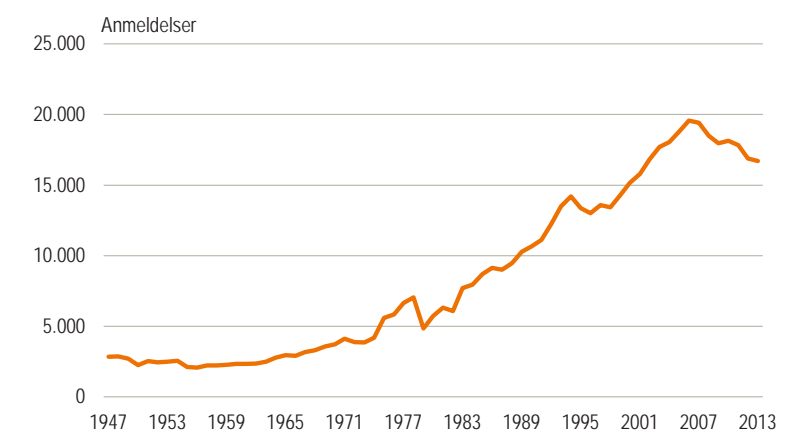
DRÆBTE I TRAFIKKEN

ANMELDTE TYVERIER OG INDBRUD

ANMELDTE VOLDSFORBRYDELSE

FÆRRE ER MEDLEMMER AF FOLKEKIRKEN

Der har i mange år været et lille, men nogenlunde konstant fald i, hvor stor en del af befolkningen, som er medlem af folkekirken. Siden 2012 har andelen været under 80 procent, hvor over 95 procent var medlemmer i 1970.

BIL TIL NÆSTEN ALLE

Den teknologiske udvikling har haft en stor indflydelse på vores opfattelse af afstand, både globalt og nationalt. Det er blevet lettere, hurtigere og billigere at komme rundt.

Siden afslutningen på 2. verdenskrig er antallet af biler vokset kraftigt. I 1945 var der kun 40.000 personbiler i Danmark, mens der nu kører 2,3 mio. biler på vejene. Mere end hver tredje dansker har i dag egen bil, og seks ud af ti familier råder over en bil.

FÆRRE TRAFIKDRÆBTE TRODS FLERE BILER

Mange flere biler har også betydet, at mange er blevet dræbt i trafikken. Fire gange så mange mennesker blev slået ihjel i trafikken i 1971 som i 1947. Der er siden lykkedes at nedbringe antallet af dræbte i trafikken. I 2012 blev der dræbt 167 mennesker i trafikken, og det er færre end i 1946, på trods af, at der kører 58 gange så mange biler på vejene. Blandt sikkerhedsforanstaltningerne er indførelse af hastighedsbegrænsninger i forbindelse med oliekrisen i 1973-74 og obligatorisk brug af sikkerhedssele i biler og styrthjelm på knallert og motorcykel i 1976. Grænsen for spirituskørsel blev i 1997 ændret fra 0,8 til 0,5 promille. Bilerne er desuden blevet sikrere, og de danske veje er blevet forbedret. Blandt andet er der kommet flere motorveje, hvilket har øget trafikikkerheden.

STIGNING I TYVERIER OG INDBRUD

Der er i de seneste 65 år periode sket en kraftig stigning i antallet af tyverier og indbrud. Fra midten af 1960'erne til midten af 1990'erne skete der mere end en tredobling af anmeldte tyverier og indbrud. Men siden vendte udviklingen, og der har været et fald i berigelsesforbrydelser – særligt færre indbrud i virksomheder og forretninger såvel som tyverier af biler og cykler.

FLERE ANMELDELSER AF VOLD

Der er også anmeldt flere voldsforbrydelser i løbet af perioden. Kurven undervurderer stigningen i voldskriminalitet, fordi uagtsomt manddrab i færdselsuheld og aborter indgår indtil 1973. Desuden ændredes voldsbegrebet i 1979, hvilket betød, at omkring 800 anmeldelser ikke længere indgik i statistikken. På den anden side anmelder man sandsynligvis flere sager i dag i tilfælde, som ikke tidligere blev anmeldt til politiet. I 2006 vendte mange års stigning i voldsanmeldelserne, og tallet er siden faldet jævnt.

GENOPBYGNING

Efter 2. verdenskrig lå store dele af Europa og Japan i bogstaveligste forstand i ruiner, mens USA's produktionsapparat var intakt.

Danmark havde ikke noget stort behov for genopbygning, men udviklingen af den danske økonomi blev i nogen grad hæmmet af problemer med at finansiere underskuddet på betalingsbalancen. Derfor dæmpede man med jævne mellemrum det økonomiske aktivitetsniveau gennem finanspolitiske indgreb. Fra slutningen af 1950'erne var alle vestlige valutaer konvertible, dvs. at de frit kunne veksles, og de internationale finansmarkeder kunne begynde at fungere.

ØKONOMISK VÆKST FREM TIL OLIEKRISERNE

I 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne oplevede Danmark et økonomisk opsving uden sidestykke. Opsvinget endte dog ret brat omkring oliekrisen i 1973-74, og den økonomiske vækst, målt som den årlige procentvise ændring i bruttonationalproduktet (BNP) i faste priser, har siden været langt mere moderat. Velstanden målt i BNP i reale priser er i Danmark blev mere end fordoblet i årene fra 1966 til 1996, hvilket i internationalt perspektiv er et relativt højt niveau. Efter den finansielle krise faldt BNP i Danmark i 2009 med 5,7 procent og er stadig ikke nået tilbage til niveauet før krisen.

Blandt de lande, der har størst betydning for den danske økonomiske udvikling, har især USA, Storbritannien og Sverige haft høj økonomisk vækst i de senere år. Siden 2007 har Danmark haft en økonomisk vækst under gennemsnittet af de lande vi almindeligvis plejer at sammenligne os med.

Bruttonationalindkomsten (BNI) afviger fra BNP ved at fratække renteudgifter på udlandsgæld mv. Da udlandsgælden var betydelig indtil årtusindeskiftet, havde Danmark store renteudgifter, mens det modsatte nu gør sig gældende. Dvs. at BNI tidligere lå lavere end BNP, mens det nu er højere.

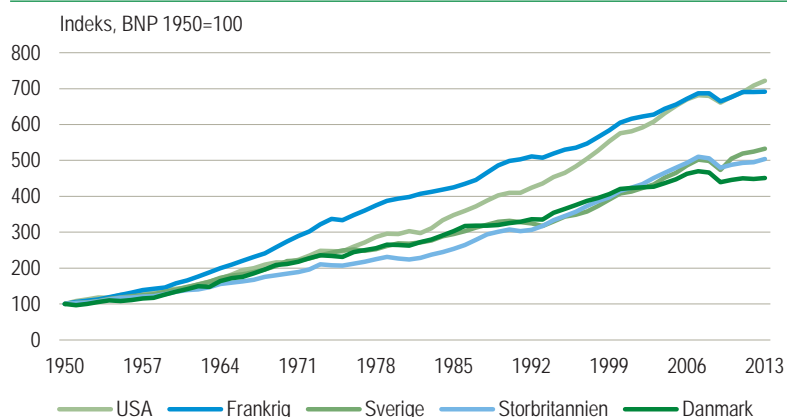
Udviklingen i BNI pr. indbygger renset for inflation viser udviklingen i landenes velstand under hensyn til, hvor stor en befolkning der skal dele den nationale velstand. Her har USA siden 1970 haft en svagere økonomisk udvikling end Danmark, og Storbritanniens velstand er fortsat med at falde siden finanskrisen. Kun Sverige har passeret niveauet før krisen.

PRODUKTIVITETEN STEG VOLDSOMT INDTIL 1990'ERNE

Alle OECD-landene har siden 1970 øget deres produktivitet, men tempoet har været forskelligt fra land til land. I de internationale opgørelser fra OECD er produktiviteten målt som BNP i faste priser pr. arbejdstime.

Frem til 1990'erne havde USA en lavere stigning

ØKONOMISK VÆKST

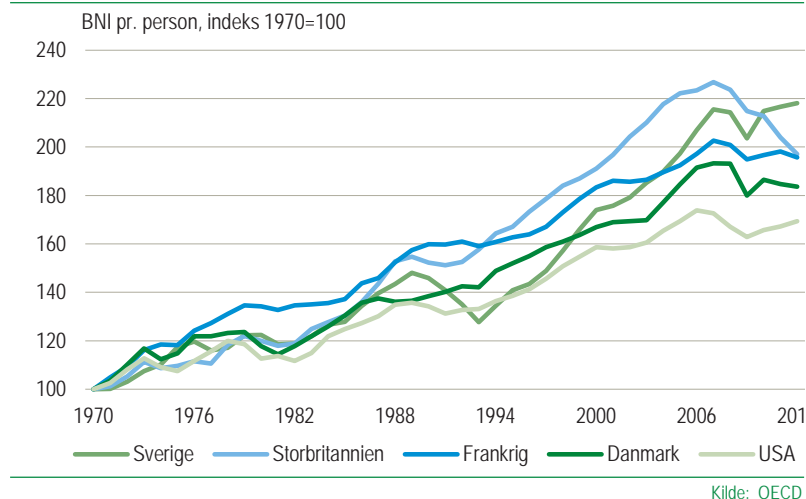

BNP I UDVALGTE LANDE

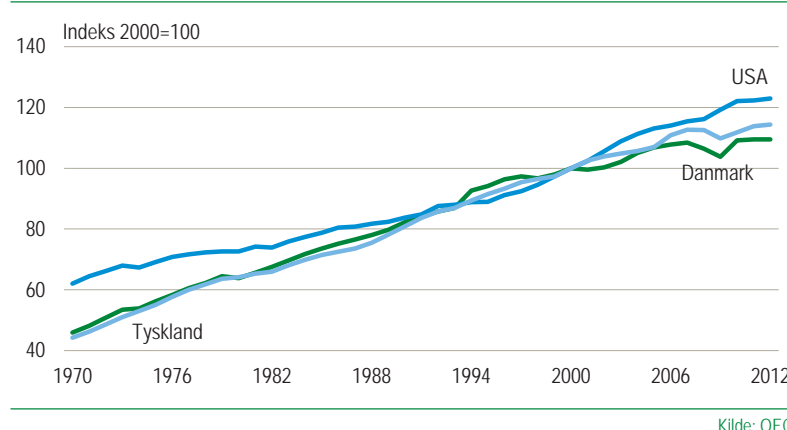
	1961-68	1969-73	1974-79	1980-90	1991-00	2001-07	2008-12
	gnsntl. årlig real BNP-vækstrate i pct.						
Danmark	4,8	4,0	1,6	1,4	2,6	1,7	-0,9
Sverige	4,4	3,7	1,8	2,1	2,1	2,8	1,0
Tyskland	4,0	4,9	2,4	2,2	2,1	1,2	0,7
Storbritannien	3,2	3,4	1,5	2,2	2,4	2,6	-0,4
USA	4,9	3,5	3,0	3,0	3,3	2,4	0,6
Japan	9,9	8,6	3,5	3,8	1,3	1,6	-0,2

Kilde: Eurostat og BEA

BNI

PRODUKTIVITETEN I UDVALGTE LANDE

PRODUKTIVITETEN I UDVALGTE LANDE

	1971-1975	1976-1980	1981-1985	1986-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010
	gnsntl. årlig vækst i pct.							
Danmark	4,1	2,6	2,9	2,3	2,7	1,2	1,3	0,4
Tyskland	4,5	3,1	2,2	2,5	2,5	1,8	1,4	0,9
Japan	5,2	3,3	3,7	4,5	2,1	2,0	1,9	1,1
Sverige	3,2	-0,1	1,2	1,2	2,0	2,7	2,9	0,6
Storbritannien	2,6	2,9	2,6	1,5	3,2	2,7	2,3	0,6
USA	2,2	1,0	1,7	1,2	1,2	2,4	2,5	1,5

Kilde: OECD

i produktiviteten end fx Danmark og Tyskland. Den fordel, USA havde i forhold til de fleste lande ved afslutningen af 2. verdenskrig, blev altså i vidt omfang indhentet på grund af forskelle i produktivitsudviklingen. Væksten i den danske produktivitet har siden midten af 1990'erne været noget svagere end i de lande, vi handler meget med.

Reallønnen, dvs. lønnens købekraft, når den almindelige prisudvikling er trukket fra, afspejler i vidt omfang udviklingen i produktivitsstigningerne. Udviklingen i reallønnen har også varieret fra land til land.

PRODUKTIVITETEN I INDUSTRIEN ER SEKSDOBLET

Den samlede produktivitet pr. beskæftiget steg betydeligt frem til omkring årtusindeskiftet, hvorefter den er faldet i nogle år. Inden for industri og byggeri producerer en beskæftiget i dag seks gange så meget som i 1948. I de private tjenester har udviklingen været mere afdæmpet.

Da den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid samtidig er faldet og ferieperioderne øget, arbejder hver beskæftiget i kortere tid. Væksten i produktiviteten pr. time har derfor været endnu kraftigere.

FLERE MASKINER FOR HVER BESKÆFTIGET

Væksten i produktionen pr. beskæftiget er ikke alene udtryk for ændringer i arbejdsprocesser og et højere uddannelses- og vidensniveau. Den skal også ses i sammenhæng med mængden af realkapital, dvs. maskiner, transportmidler og bygninger i produktionsprocessen. Fra 1948 til 2012 er mængden af realkapital pr. beskæftiget næsten tildoblet.

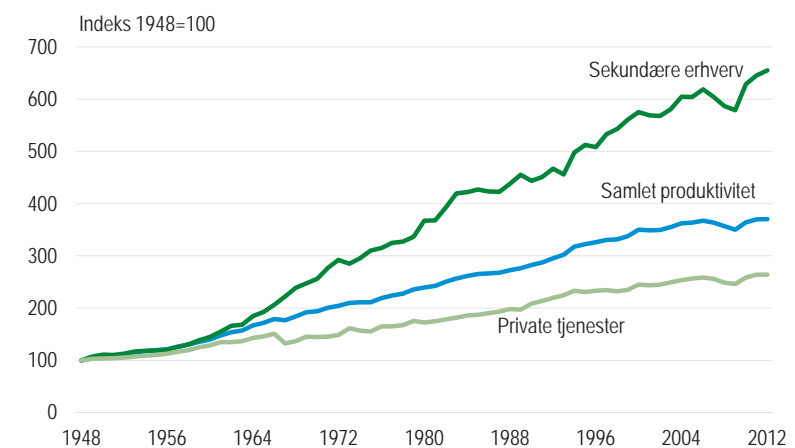
STØRRE OFFENTLIG SEKTOR

Udviklingen i det offentlige forbrug afspejler væksten i den offentlige beskæftigelse, som har været langt større end for andre erhvervsgrupper. I den offentlige produktion er den væsentligste produktionsfaktor arbejdskraft, som for eksempel udgøres af læger, lærere og ansatte i administrationen. To tredjedele af de offentlige produktionsudgifter går til løn til de ansatte.

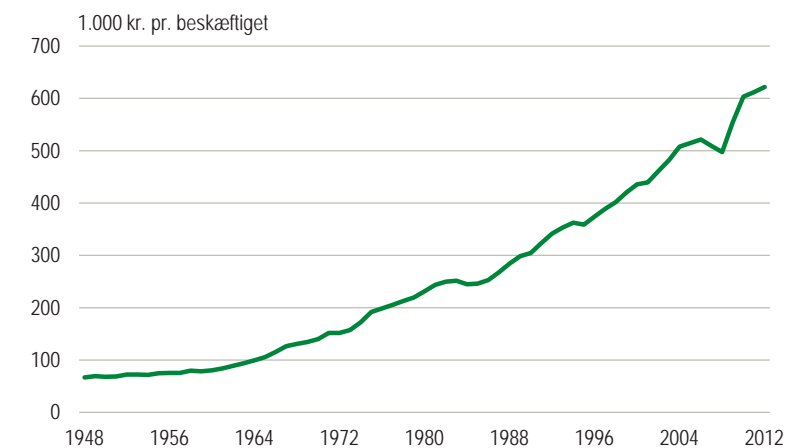
I 1971 var 17 procent af alle beskæftigede ansat i det offentlige. Denne andel var i 1990 steget til 29 procent og har siden stort set ligget på dette niveau.

Fra begyndelsen af 1980'erne afdæmpedes væksten i det offentlige forbrug med en tendens til fald helt frem til 2009. Siden har det offentlige forbrug udgjort en stigende andel af BNP, hvilket hænger sammen med, at sidstnævnte faldt på grund af krisen. Det offentlige forbrug er vokset fra at udgøre 12 procent af bruttonationalproduktet i 1948 til 29 procent i 2012.

PRODUKTIVITETEN I ERHVERVSGRUPPER (PR. BESKÆFTIGET)

REALKAPITAL I FASTE PRISER PR. BESKÆFTIGET I FREMSTILLINGSERHVERVENE

Note: Undtagen maskiner, 2005-niveau.

Sidste tæk af kablerne inden Storebæltbroens åbning i juni 1998.

DE OFFENTLIGE INVESTERINGER STEG

De offentlige investeringer steg i 1950'erne og 1960'erne, hvor velfærdsstaten blev kraftigt udbygget. Siden blev investeringerne dæmpet noget, og først efter 2009 er de offentlige investeringer igen kommet op over 2 procent af BNP.

I slutningen af 1970'erne steg de offentlige renteudgifter betragtelig fra et par procent af BNP til næsten 10 procent i 1985. Det skyldtes, at der i flere år havde været underskud på de offentlige finanser med deraf følgende højere gæld, samtidig med at renterne var meget høje. Statsgældens andel af BNP blev stærkt reduceret efter 1995. Den markante reduktion af gælden og de lavere markedsrenter har betydet, at statens renteudgifter er faldet fra 7,1 procent af BNP i 1990 til 2,0 procent i 2012.

FORDOBLING AF SKATTETRYKKET

For at finansiere efterkrigstidens velfærdsstat er skattetrykket fordoblet fra 1948 til midten af 1980'erne. Stigningen var særligt stor i 1970'erne. Siden 1990'erne har det udgjort næsten halvdelen af bruttonationalproduktet.

Internationale sammenligninger på dette område er ikke ligetil, men der er ingen tvivl om, at Danmark har et relativt højt skattetryk. Det danske skattetryk har dog ligget forholdsvis stabilt de seneste ca. 20 år med en svag tendens til fald i de senere år. I vores tre nabolande Sverige, Tyskland og Storbritannien er skattetrykket i de senere år også faldet, mest markant i Sverige.

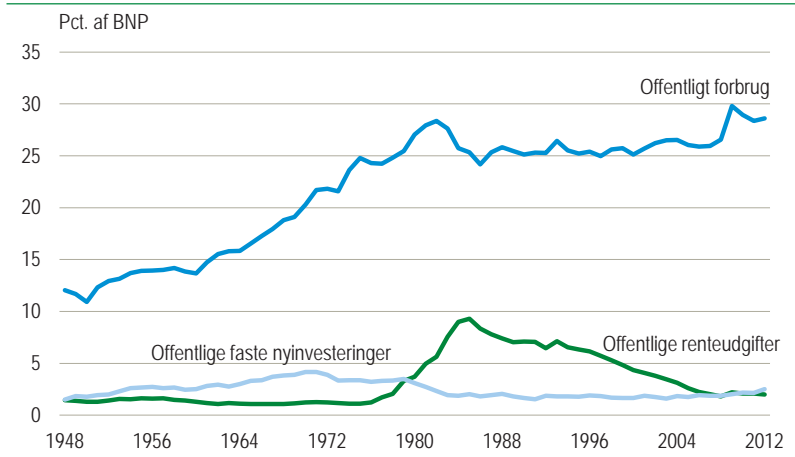
ARBEJDSGIVERNE TRAK SKATTEN SELV

De direkte skatter - primært indkomstskat - har udgjort en voksende del af den samlede beskatning igennem perioden. I 1970 blev kildeskatten indført. Den medførte, at arbejdsgiverne begyndte at trække skatten fra den udbetalte løn, hvor de ansatte tidligere selv havde udredt deres udeståender med skattevæsenet i de efterfølgende år. En forudsætning for det nye skattesystem var et landsdækkende centralt personregister. Derfor blev CPR-registret indført i 1968.

GRØNNE AFGIFTER PÅ BILER OG ENERGI

Resten af beskatningen består hovedsagelig af de generelle omsætningsafgifter (moms) og forskellige punktafgifter. Punktafgifterne er typisk "giftskatter" på tobak, spiritus mv. eller grønne afgifter på motorkøretøjer, energi, affald og lignende. De grønne afgifter lå frem til 1990'erne på et relativt stabilt niveau, hvorefter der kom en markant stigning, der igen aftog hen mod 2010.

OFFENTLIGE UDGIFTER

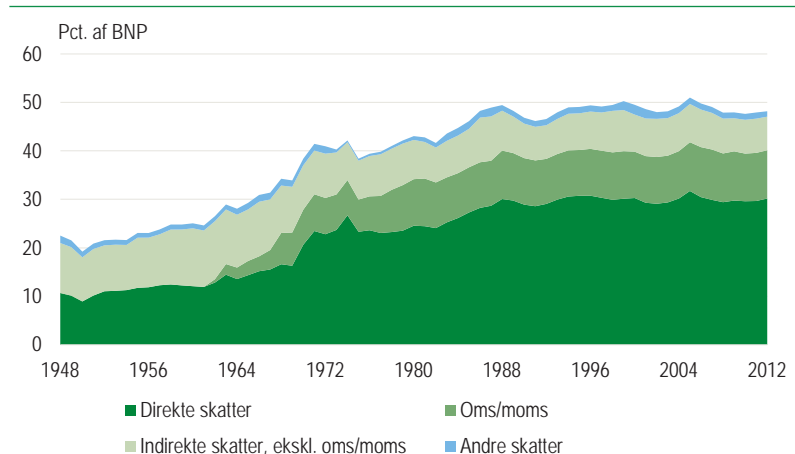
OFFENTLIGT ANSATTE

	1948	1960	1971	1980	1990	2000	2012
Offentligt ansatte	6,7	9,2	17,3	26,0	28,6	28,4	28,9

OFFENTLIGE UDGIFTER

	1948	1960	1971	1980	1990	2000	2012
Offentlige udgifter i alt	42,3	53,6	55,5	53,1	58,3
Heraf:							
Offentlige renteudgifter	1,4	1,3	1,3	3,7	7,1	4,3	2,0
Subsidier	0,6	0,6	2,8	3,1	3,3	3,1	3,0
Indkomstoverførsler til hush. i alt	5,3	6,2	10,8	15,6	17,1	16,4	17,7
Pensioner i alt	6,0	6,4	6,5	6,6	8,2
Arbejdsløshedsdagpenge	0,5	2,9	2,9	1,3	1,0
Andre driftsudgifter	0,7	1,4	1,5	2,5	2,7
Offentlige faste investeringer	1,5	2,5	4,2	3,1	1,7	1,7	2,5
Andre kapitaludgifter	0,8	0,9	0,8	0,6	2,2
Offentligt forbrug	12,0	13,7	21,7	27,1	25,1	25,1	28,6

SKATTETRYKKETS FORDELING PÅ SKATTEARTER

GRØNNE AFGIFTER

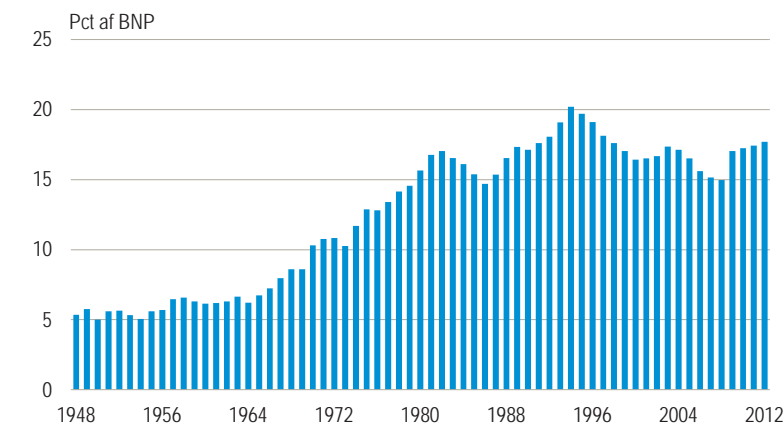
	1970	1980	1990	2000	2010
	pct. af BNP				
Grønne afgifter	3,3	3,5	3,5	5,0	4,1

SKATTETRYK

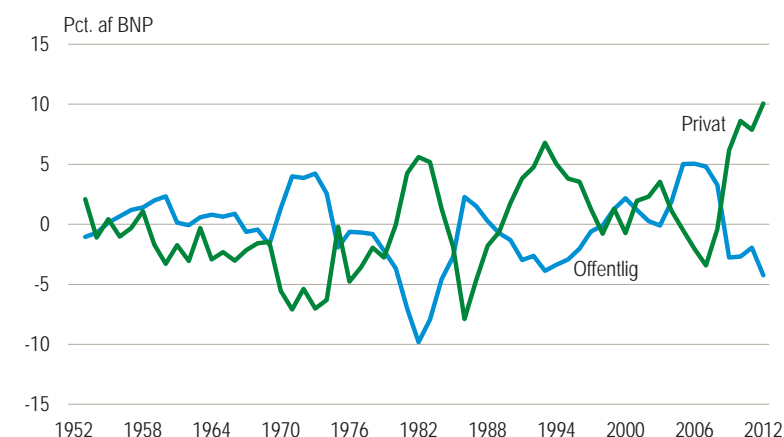
	1948	1965	1975	1985	1995	2005	2010
	pct. af BNP						
Danmark							
Skatter i alt	23,7	30,2	38,4	46,1	49,1	51,0	47,6
Direkte skatter i alt	11,6	14,8	23,3	27,3	30,7	31,7	29,6
Oms/moms	0,0	3,1	6,6	9,3	9,4	10,1	9,8
Indirekte skatter, ekskl. oms/moms	10,6	10,0	8,0	7,9	7,6	7,9	7,0
Andre skatter i alt	1,5	1,4	0,4	1,6	1,3	1,3	1,2
Udvalgte lande							
OECD-landene i alt	...	25,5	29,3	32,5	34,5	34,8	33,8
Sverige	...	33,3	41,3	47,4	47,5	48,9	45,4
Tyskland (før 1990 – Vesttyskland)	...	31,6	34,3	36,1	37,2	35,0	36,2
Storbritannien	...	30,4	34,9	37,0	33,6	35,4	34,9
USA	...	24,7	24,6	24,6	26,7	26,0	23,8

Kilde: OECD

INDKOMSTOVERFØRSLER TIL PRIVATPERSONER

OPSPARINGSOVERSKUD

STATEN OMFORDELER

Det offentlige indtægter fra skatterne bruges blandt andet til at omfordele samfundets indkomster. De sociale overførsler til private er øget betragteligt, blandt andet på grund af udbygningen af det offentlige forsørgelsessystem med folkepension til stort set alle kombineret med en stigende levealder. Samtidig valgte flere at gå på efterløn, fra ordningen blev indført i 1979 til 2004, hvorefter antallet af efterlønnere er faldet fra 180.000 til 104.000 i 2012.

Især i de 20 år efter oliekrisen i 1973, hvor ledigheden næsten var støt stigende, har udgifter til indkomstoverførsler fyldt godt i budgettet. Men arbejdsløsheden forklarer ikke alt. Mange nye offentlige forsørgelsessystemer blev udviklet op gennem 1980'erne og 1990'erne, så der i 2012 er lidt over 830.000 personer mellem 16 og 64 år på offentlig forsørgelse. Hertil skal lægges lidt over en million folkepensionister.

PRIVAT OG OFFENTLIGT OPSPARINGSOVERSKUD

Dansk økonomi har som nævnt siden 2. verdenskrig været præget af perioder med høj aktivitet og perioder med lavere aktivitet. Det har sat sine tydelige spor på såvel det private som det offentlige opsparingsoverskud, altså forskellen mellem, hvad den private og offentlige sektor hver især opsparer og investerer. I perioder med høj aktivitet er der en tendens til, at husholdninger sparer mindre op, og virksomheder investerer mere. Begge dele bidrager til et privat opsparingsunderskud, som man bl.a. så det i midten af 1980'erne og senest i midten af nulleterne. I disse perioder vil det offentlige typisk have et betydeligt opsparingsoverskud, idet udgifterne til sociale overførsler er mindre og indtægterne fra skatter er større.

Omvendt når økonomien kører i lavt gear vil husholdninger spare op, og virksomhederne vil være tilbageholdende med at investere. Dermed får den private sektor et opsparingsoverskud. Den situation så man i årene efter den 2. oliekrise omkring 1980, i årene efter den økonomiske opstramning i slutfirserne og senest efter den finansielle krise i slutningen af nulleterne. I disse perioder har den offentlige sektor modsat typisk haft store underskud, da skatterne bliver mindre, og de offentlige udgifter øges.

Herudover har der været strukturelle udviklinger bag opsparingsbalancerne. Renset for konjunkturudsving var den offentlige balance i underskud i 1970'erne og ind i 1980'erne. Den private opsparing er blevet påvirket, ikke mindst af indførelsen af bidragsfinansierede arbejdsmarkedspensioner. Tendensen til underliggende forbedring af både den offentlige og den private opsparingsbalance siden midten af 1980'erne har medført en forbedring af betalingsbalancen.

TEKNOLOGIEN HAR NEDBRUDT BARRIERER

De seneste 65 år har vævet verden sammen i en langt tættere gensidig afhængighed gennem en voldsom udvikling i den internationale samhandel og arbejdsdeling. Teknologien har nedbrudt en række af barriererne ved tid og sted, så ikke bare varer og arbejdskraft, men også kapital og tjenester krydser grænserne i et helt andet omfang end tidligere. Vi handler på internationale hjemmesider, betjenes af indiske call-centre og holder videokonferencer på tværs af tidszoner, samtidig med at vores indkøbsvogne bliver fyldt op med varer fra hele verden.

FÆRRE HANDELSHINDRINGER

I efterkrigstiden begyndte vi at handle stadig mere internationalt. Det var en markant kursændring i forhold til mellemkrigstiden, hvor de fleste lande valgte at beskytte sig mod international konkurrence med høje toldmure. Denne beskyttelsespolitik blev der gjort op med allerede i 1944, hvor de allierede på et møde i Bretton Woods fastlagde retningslinjerne for efterkrigstidens handels- og valutakurspolitik.

I 1947 blev retningslinjerne udmøntet i den første GATT-aftale (General Agreement on Tariffs and Trade), som blev starten på afskaffelsen af toldmure og importrestriktioner. Arbejdet foregår stadig, men der er væsentlig færre handelshindringer. World Trade Organisation (WTO) har fra 1995 overtaget GATT's opgaver.

Herudover har store fremskridt i transportteknologi, blandt andet med brugen af containere, og i kommunikations- og informationsteknologien, herunder internettet betydet, at den internationale arbejdsdeling har fået betydeligt bedre vilkår.

STØRRE EKSPORT OG IMPORT

Fra 1960'erne frem til årtusindeskiftet udgjorde den danske eksport af varer og tjenesteydelser 30-40 procent af BNP. Siden er den steget markant, så den i dag udgør mere end 50 procent af BNP. Siden 1987 har eksportens andel af BNP oversteget importens.

DANSK BYTTEFORHOLD FORBEDRET

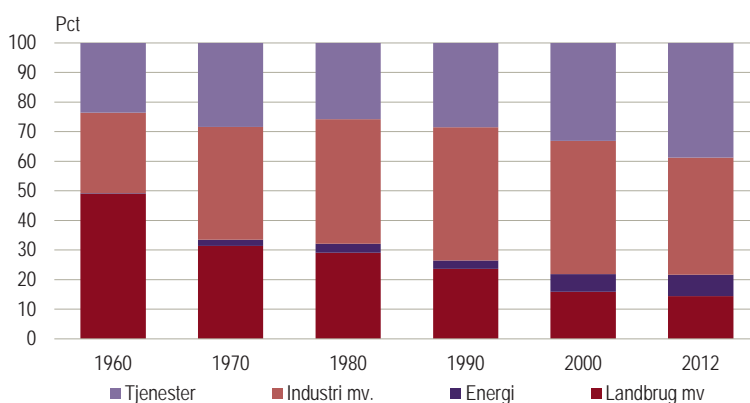
Udviklingen i betalingsbalancen er blandt andet påvirket af priserne på import og eksport. Man kan få et samlet mål for denne prisudvikling ved at beregne bytteforholdet i udenrigshandlen, dvs. udviklingen af eksportpriser i forhold til importpriser. En stigning i bytteforholdet er udtryk for, at eksportpriserne i gennemsnit er steget mere end importpriserne.

Siden starten af 1980'erne er det danske bytteforhold forbedret med omkring 40 procent, hvilket afspejler, at danske virksomheder har formået at afsætte deres produkter til stadig stigende priser, mens importpriserne har været mere stagnerende - eller

DANMARKS UDENRIGSHANDEL

	1948	1960	1970	1980	1990	2000	2012
	pct. af BNP						
Eksport i alt	18,7	32,1	28,0	33,2	37,2	46,6	54,8
Eksport af varer i alt	15,5	24,7	20,3	24,8	26,8	31,3	33,5
Import i alt	22,1	33,7	31,7	34,8	32,6	40,5	49,4
Import af varer i alt	19,9	30,4	26,6	28,4	24,3	28,2	31,3

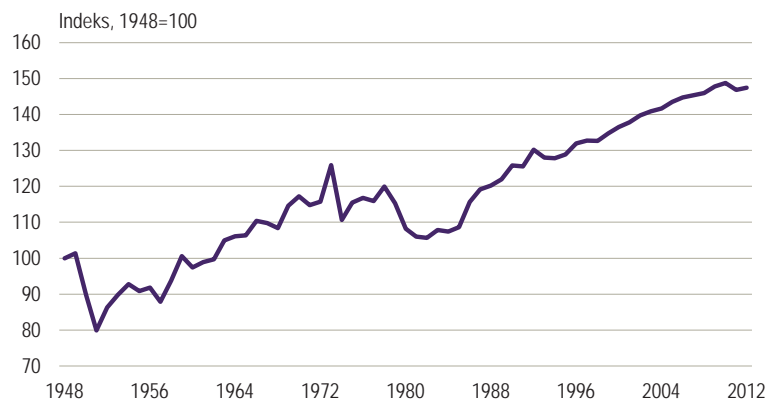
EKSPORTENS SAMMENSÆTNING

FORDELING AF EKSPORT PÅ LANDE

	1948	1960	1970	1980	1990	2000	2012
	pct.						
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Tyskland	1,8	21,6	13,4	18,8	18,1	19,6	15,8
Storbritannien	30,4	26,6	18,9	14,8	11,4	9,6	8,1
Sverige	7,5	9,0	16,9	11,3	11,2	11,1	10,5
Nederlandene	2,2	1,9	2,3	3,9	4,5	4,2	3,9
USA	5,4	6,8	7,7	4,7	5,2	5,8	6,7
Japan	0,0	0,3	0,8	2,1	4,1	3,8	2,3
Øvrige lande	52,7	33,8	40,0	44,5	45,5	46,1	52,7

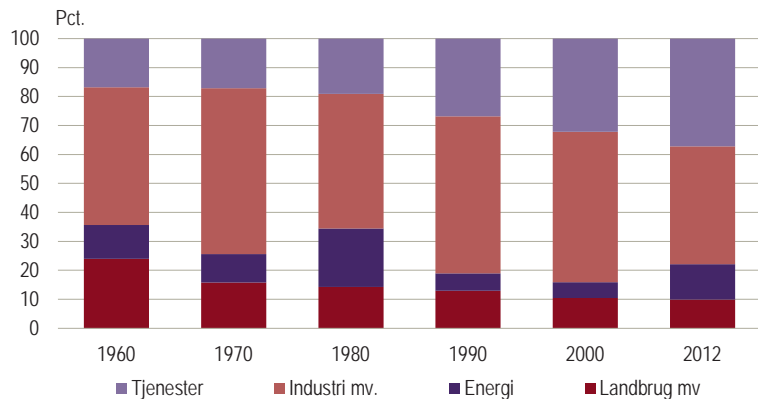
BYTTEFORHOLD

Verdens største containerskib, Majestic Mærsk, i Københavns havn. September 2013.

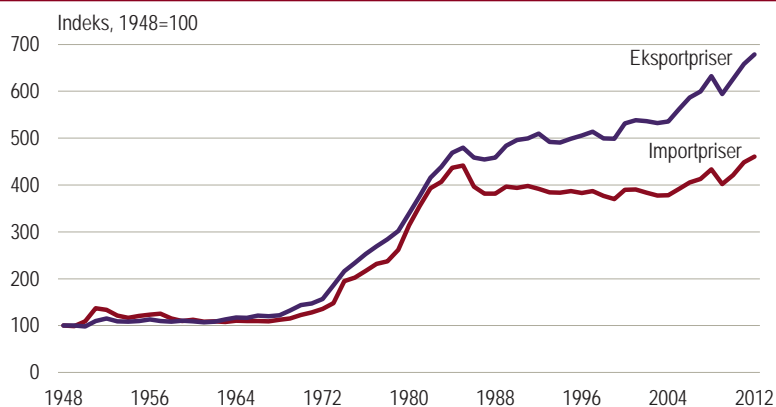
IMPORTENS SAMMENSÆTNING

FORDELING AF IMPORT PÅ LANDE

	1948	1960	1970	1980	1990	2000	2012
	pct.						
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Tyskland	3,8	22,8	24,0	23,1	23,8	22,4	22,7
Storbritannien	26	14,6	9,0	8,5	7,5	8,8	4,8
Sverige	6,6	9,5	15,6	13,0	11,0	12,0	13,6
Nederlandene	2,4	6,4	4,3	4,9	6,1	8,0	7,7
USA	14,4	9,8	6,3	7,7	6,1	4,2	3,0
Japan	0	0,8	3,3	2,9	4,6	1,6	0,5
Øvrige lande	46,8	36,1	37,5	40,1	41,0	42,9	47,7

PRISER PÅ IMPORT OG EKSPORT AF VARER

PRISER PÅ IMPORT OG EKSPORT AF VARER SAMT BYTTEFORHOLD

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2012
	indeks, 1948=100						
Eksport af varer	98	109	144	340	496	532	679
Import af varer	109	112	123	314	394	390	460
Bytteforhold	90	97	117	108	126	137	147

direkte faldende. Det afspejler den stigende specialisering i den internationale arbejdsdeling, som har bidraget til at øge danskernes velstand.

VI EKSPORTERER FLEST INDUSTRIVARER

Danmarks eksport har ændret sig meget. Tidligere eksporterede vi primært landbrugsprodukter, mens Danmark i dag mest eksporterer industri- og energiprodukter. Også handlen med tjenesteydelser er stigende inden for både import og eksport.

Siden starten af 1960'erne er landbrugsvarernes andel af den samlede eksport faldet mere end to tredjedele, så salget i 2012 kun udgør omkring 14 procent af den samlede eksport.

Danmarks vigtigste handelspartnere er Tyskland, Storbritannien og Sverige - altså lande, der geografisk og kulturelt ligger tæt på Danmark. Sådan har det været i hele efterkrigstiden. Den mest markante ændring i samhandelsmønstret er, at vores eksport til Storbritannien er blevet relativt mindre vigtig, ikke mindst fordi eksporten af landbrugsvarer betyder mindre i dag.

Samtidig fylder nye samhandelspartnere stadig mere, ikke mindst BRIK-landene Brasilien, Rusland, Indien og Kina. I sig selv er Kinas andel af Danmarks samlede udenrigshandel med varer nu næsten seks gange større, end den var i slutningen af 1980'erne.

SAMARBEJDE I EFTA OG EU

Danmarks deltagelse i den europæiske handel er siden 1960 formaliseret gennem medlemskab af to europæiske sammenslutninger, EFTA og EU.

Vidste du at ...

værdien af den danske import og eksport af økologiske varer er næsten femdoblet siden 2003.

EFTA

Den europæiske frihandelssammenslutning EFTA (European Free Trade Association) omfattede ved starten i 1960 blandt andet Danmark, England og Sverige. Frihandelsaftalen dækkede primært industrivarer. Told på handel med industrivarer mellem medlemslandene blev afskaffet, mens de enkelte medlemslande frit kunne fastsætte toldsats over for tredjelande.

MEDLEM AF ET VOKSENDE EU

I 1973 blev Danmark sammen med Storbritannien og Irland medlem af De Europæiske Fællesskaber, EF (fra 1994 EU). EU har fælles toldsats over for tredjelande. Medlemskabet betød, at danske

varer og tjenesteydelser fik toldfri adgang til de væsentligste europæiske markeder. Det medførte også en kraftig stigning i priserne på landbrugsvarer, hvilket var en fordel for Danmark, der eksporterer flere landbrugsprodukter, end vi importerer. EU er siden blevet udvidet af flere omgange. I maj 2004 blev ti nye medlemslande optaget, og siden er der kommet tre nye medlemslande, så unionen nu består af 28 lande.

EU deltager gennem samarbejde med verdenshandelsorganisationen WTO i liberaliseringer af verdenshandlen og er omfattet af de internationalt fastsatte regler for den internationale samhandel.

BETALINGSBALANCEN FRA MINUS TIL PLUS

Frem til 1990 var der underskud på den danske betalingsbalance over for udlandet. Det skyldtes først og fremmest underskud på handelsbalancen, fordi vi importerede mere, end vi eksporterede - især i de første efterkrigsår, men underskuddet fortsatte i 1960'erne og 1970'erne. Fra og med 1990 har Danmark, med en enkelt undtagelse, haft overskud på betalingsbalancen.

I 1950'erne kunne man kun i begrænset omfang tage udenlandske lån, så underskuddet på betalingsbalancen kunne ikke blive så stort.

FRA GÆLD TIL FORMUE

Det er helt naturligt at opbygge en forbigående gæld, når man handler sammen. Lige så naturligt er det at have tilgodehavender. Hvis man køber mere, end man sælger, øges gælden mere end tilgodehavenderne. Der opbygges så at sige en nettogæld. Dette sker også på det globale marked.

Et betalingsbalanceunderskud medfører, at nettogælden stiger. Omvendt reduceres nettogælden, når der er overskud på betalingsbalancen. Fortsætter betalingsbalanceoverskuddet over tid, vendes gæld til tilgodehavende.

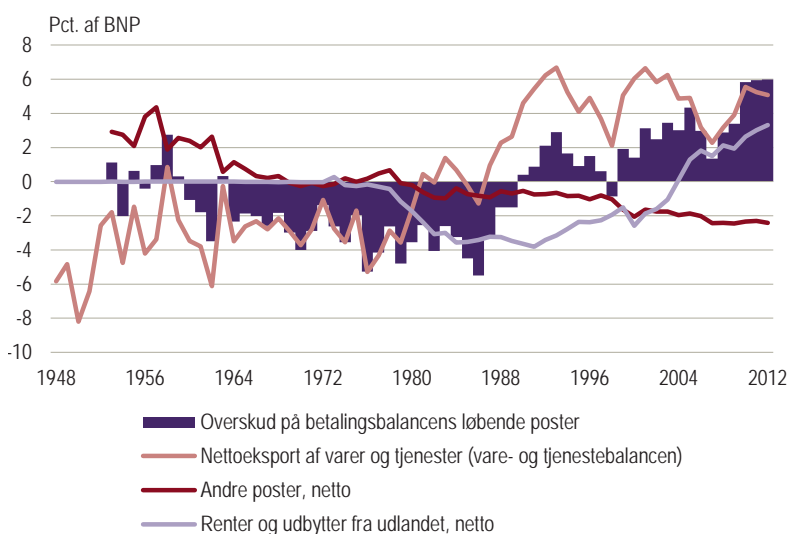
De mange års betalingsbalanceunderskud fra og med midten af 1960'erne resulterede i, at Danmarks nettogæld toppede i 1988 med en kraftigt samlet gæld på lige under 40 procent af BNP. Med betalingsbalanceoverskuddene blev nettogælden reduceret og i 2005 vendt til tilgodehavende. I 2012 er vi nået op på et tilgodehavende over for udlandet på lidt under 40 procent af BNP.

LANG PERIODE MED HØJERE RENTE END UDLANDET

I perioden 1948-1982 steg den såkaldte lange rente, dvs. renten på fx obligationer med en løbetid på 10-30 år, næsten uafbrudt. Niveaulet lå i perioder væsentligt højere end i udlandet.

Dette rentespænd over for udlandet skal ses i sammenhæng med niveaulet for udenlandsgælden

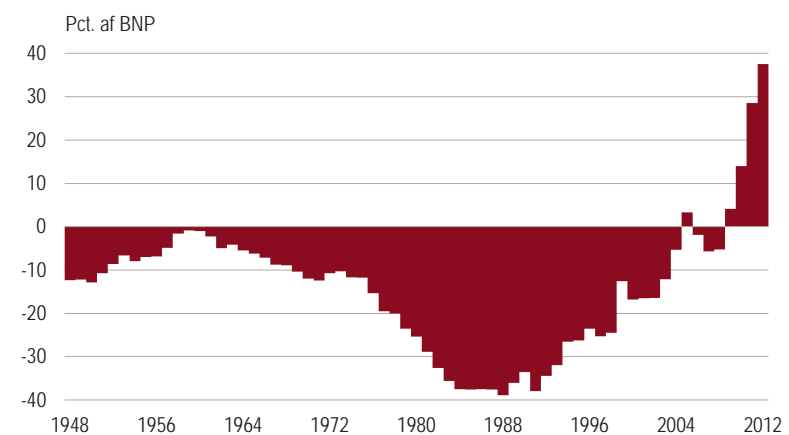
BETALINGSBALANCEN

BETALINGSBALANCEN

	1953	1965	1977	1990	2001	2012
	pct. af BNP					
Vare- og tjenestebalancen	-1,8	-2,6	-4,3	4,6	6,6	5,1
Renter og udbytter fra udlandet, netto	0,0	0,0	-0,3	-3,7	-1,9	3,3
Andre poster, netto	2,9	0,8	0,5	-0,5	-1,6	-2,4
Betalingsbalancens løbende poster	1,1	-1,9	-4,2	0,4	3,1	6,0

DANMARKS NETTOFORMUE OVER FOR UDLANDET

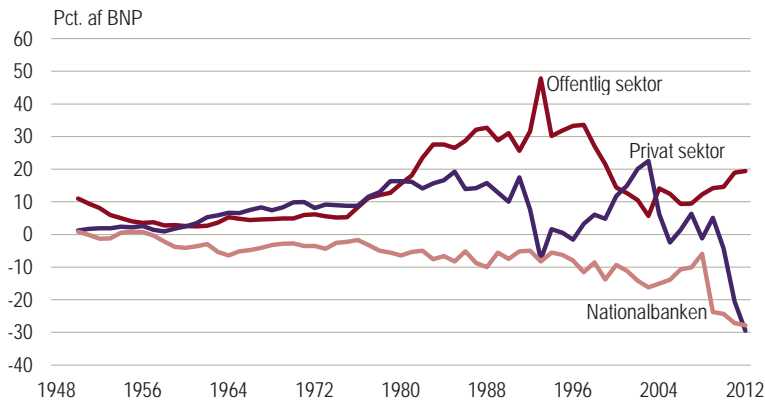

NETTOGÆLD

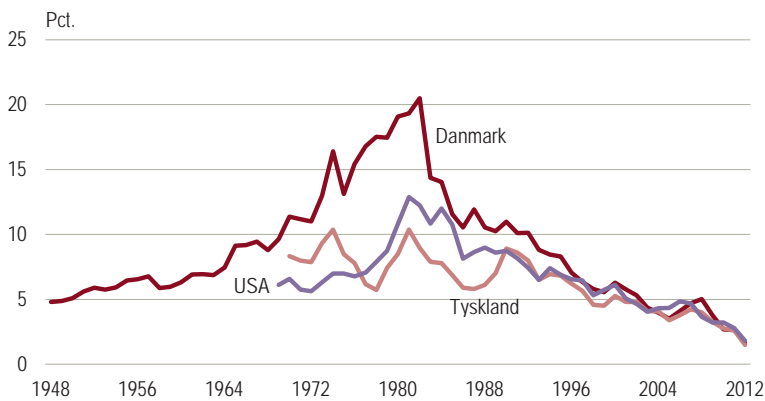
	1948	1959	1970	1981	1992	2003	2012
	pct. af BNP						
Nettogæld	12,3	1,0	12,0	25,4	33,5	16,8	-37,5

UDLANDSGÆLD FORDELT PÅ SEKTORER

LANG RENTE

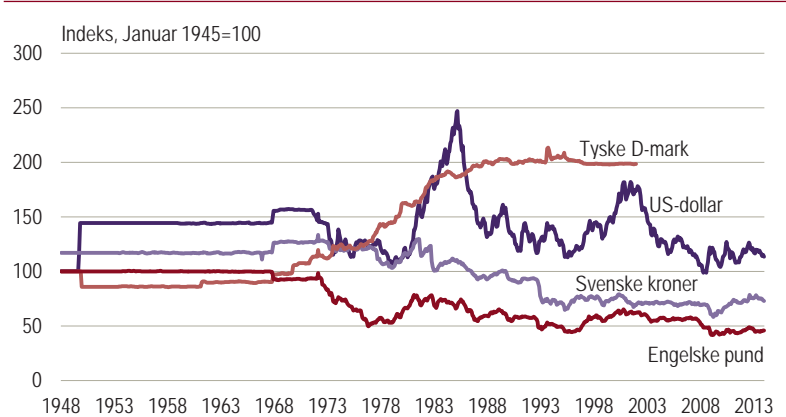

LANG RENTE I UDVALGTE LANDE

	1948	1960	1970	1980	1990	2000	2012
	pct.						
Danmark	4,8	6,3	11,4	19,1	11,0	6,3	1,7
Tyskland	8,3	8,5	8,9	5,3	1,5
USA	6,6	10,8	8,7	6,1	1,8
Euroområdet	8,2	12,4	10,9	5,4	3,1

Kilde: OECD (Euroområdet)

VALUTAKURSER

Kilde: Nationalbanken

og med gentagne devalueringer, dvs. nedskrivninger af kronens værdi. Ved forventninger om stadige fremtidige devalueringer var et højt renteniveau den eneste måde, man kunne tiltrække udenlandsk kapital til Danmark.

Fra slutningen af 1982 og frem har Danmark ført en fastkurspolitik, der har medført en periode med et væsentligt lavere rentespænd. Senest har Danmark i forbindelse med den finansielle krise haft en massiv indstrømning af kapital på baggrund af tillid til landets stabilitet og renter på et lavere niveau end udlandets.

MERE ENS INFLATION INTERNATIONALT

Rentens niveau er nært knyttet til inflationen. Siden midten af 1980'erne har en øget pengepolitisk vægt på prisstabilitet medført både lavere og mere ensartede inflationsrater.

MARSHALL-HJÆLP TIL GENOPBYGNING

Handel over grænserne var efter krigen besværliggjort af, at valutaerne ikke kunne veksles frit. Kun dollaren var alle lande villige til at modtage, men det var begrænset, hvad et krigshærgt Vesteuropa kunne eksportere til USA. Der opstod derfor overefterspørgsel efter dollar, også kaldet dollarmangel. USA afhjalp delvis denne gennem Marshall-hjælpen, som startede i 1948. Hjælpen skulle gøre det muligt at genopbygge Europa, men havde for USA den sidegevinst, at landets eksportører kunne afsætte varer på et mere købedygtigt europæisk marked.

Vidste du at ...

i hele EU var inflationen 1,5 procent i 2013, men dette dækker udsving fra 3,2 procent i Rumænien og Estland til minus 0,9 procent i Grækenland

VALUTAER KNYTTET TIL GULDET

I 1950-58 muliggjorde den Europæiske Betalingsunion betalinger mellem de europæiske lande. Derefter var valutaernes værdi knyttet til guld, som Vesteuropa havde deponeret store mængder af i USA.

På grund af vedvarende uligevægt mellem landenes betalingsbalancer brød systemet sammen i begyndelsen af 1970'erne, da USA brød dollarens bånd til gullet. Efter et kortvarigt genoplivningsforsøg gik dollaren definitivt fra gullet i 1973, hvorefter dollaren havde flydende kurser over for de øvrige valutaer.

SLANGESAMARBEJDET OG EMS'EN

I Europa indledte en række lande, herunder Danmark, "slangesamarbejdet" for at stabilisere valutakurserne. Ankeret i samarbejdet var den tyske D-mark, som også spillede den centrale rolle i afløseren fra 1979, EMS'en (European Monetary System).

Den danske kronens kurs varierede betydeligt, efter at dollaren gik fra guldet. Især blev kronens værdi kraftigt forringet over for den tyske D-mark, hvilket afspejlede den forskellige inflationsudvikling i Danmark og Tyskland.

Vidste du at ...

frem til første verdenskrig indgik Danmark, Sverige og Norge i Den Skandinaviske Møntunion med kroner af guld, sølv og bronze, der ligesom Euroen kunne bruges i alle tre lande, men havde nationale motiver.

VALUTAER UDSKIFTES MED EURO

Fra 1. januar 1999 blev valutakurserne i det europæiske valutasamarbejde fastlåst for 11 EU-lande, der deltog i Den økonomiske og monetære union (ØMU'en). Euroen blev indført som officiel afregningsvaluta, og fra 1. marts 2002 var kun euroen et lovligt betalingsmiddel. Siden er yderligere syv lande blevet medlemmer, så euroområdet i 2014 består af 18 ud af 28 EU-medlemslande.

Danmark valgte ved en folkeafstemning i 2000 ikke at deltage i ØMU'en, men deltager i fastkurs-samarbejdet ERM II over for euroen, i øjeblikket sammen med Litauen. Storbritannien og Sverige deltager heller ikke i ØMU'en, men har til forskel fra Danmark "flydende valutakurser".

SVINGENDE OLIEPRISER

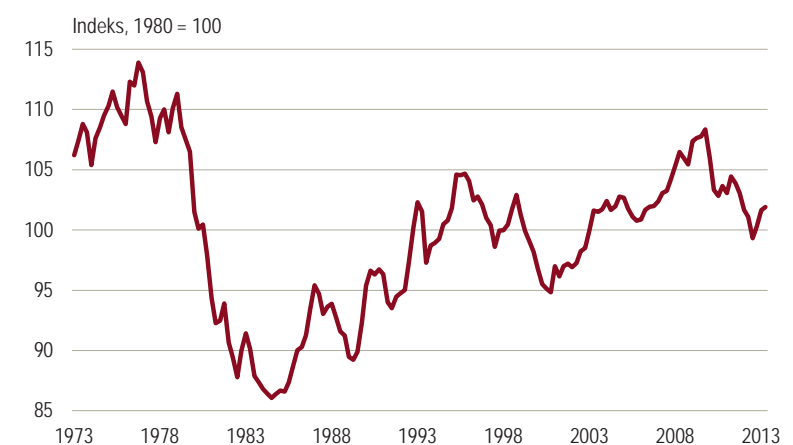
I 1970'erne og 1980'erne slog især prisudviklingen på olie igennem i importpriserne. Oliepriserne svinger generelt meget – bl.a. afhængig af de internationale konjunkturer. I juli måned 2008 nåede olieprisen rekordhøjde, nemlig 150 dollars pr. tønde. Ét år efter var prisen imidlertid faldet til omkring 50 dollars pr. tønde. I 2013 svingede prisen mellem 97 og 120 dollars pr. tønde. På grund af den øgede danske energiproduktion har olieprisændringer dog ikke længere nær de samme effekter på bytteforholdet som ved oliekriserne i 1970'erne.

VALUTAKURSER

	1948	1960	1970	1980	1990	2000	2013
	danske kroner pr. 100 enheder valuta						
Tyske D-mark	192	165	206	310	383	381	...
Svenske kroner	134	133	145	133	105	88	86
Engelske pund (Sterling)	1 936	1 936	1 797	1 311	1 101	1 223	878
US dollar	481	689	750	564	619	808	562
Japanske yen	2	2	4	8	6
Euro	745	746

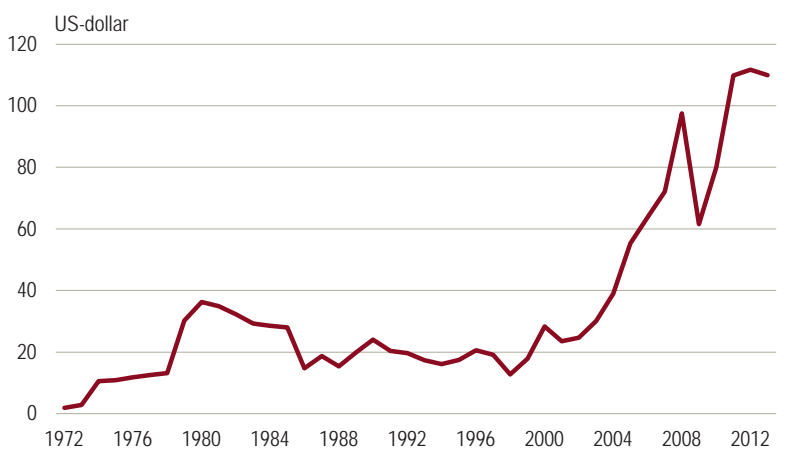
Kilde: Nationalbanken

EFFEKTIV KRONEKURS

Kilde: Nationalbanken

OLIEPRIS PR. TØNDE

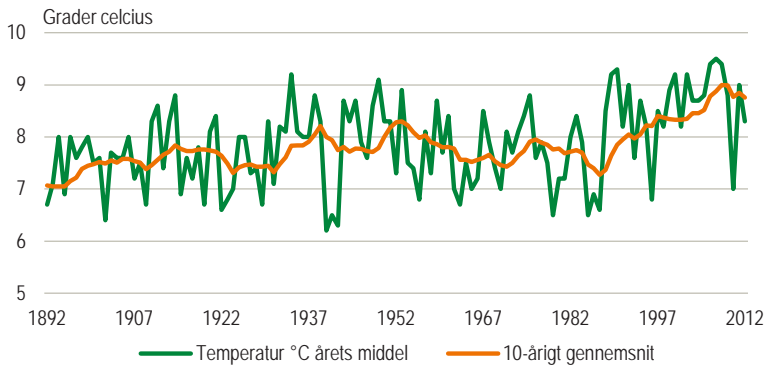
Kilde: IEA

OLIEPRISER I DANSKE KRONER

	1970	1976	1982	1988	1994	2000	2006	2013
	indeks, 1960=100							
Olieprisindeks	117	489	1 683	598	610	1 518	2 475	3 959

DANMARKS ÅRLIGE MIDDELTEMPERATUR

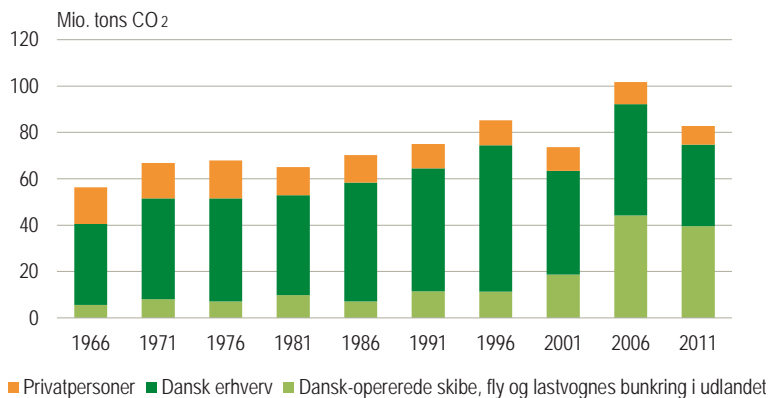
Kilde: DMI

NEDBØR

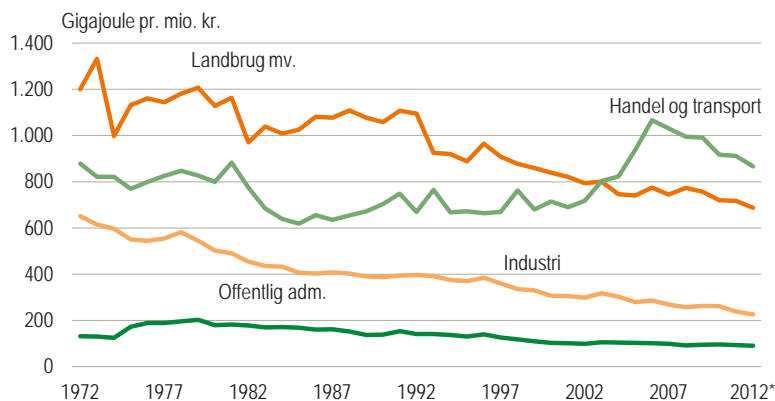
	1892	1907	1922	1937	1952	1967	1982	1997	2012
10-årigt gennemsnit	607	632	638	652	684	707	706	700	756

Kilde: DMI

UDLEDNING AF CO₂ FRA PRODUKTION OG FORBRUG AF ENERGI

UDVALGTE ERHVERVS ENERGIINTENSITET

GLOBAL VARMEREKORD EFTER 2000

Kloden er blevet varmere. Den globale temperatur er på 100 år steget med omkring 0,8° C. Særligt perioden efter 1975 har været præget af stigende varmegrader, og 2001-2011 er den varmeste tiårsperiode, der er målt.

Det varmere klima har blandt andet betydet, at den arktiske havis smelter. Om sommeren er udbredelsen af isen aftaget med 30 procent og om vinteren 10 procent siden starten af 1980'erne. At isen smelter betyder, at vandstanden stiger. En hævet vandstand kan – både i Danmark og globalt – skabe problemer for lavtliggende kystområder og øsamfund.

DANMARK BLIVER VARMERE OG VÅDERE

Danmark er også blevet varmere. Målinger fra Meteorologisk Institut viser, at den gennemsnitlige årlige middeltemperatur er steget med lidt over 1,5° C siden 1880. Også i perioden siden 2. verdenskrig har temperaturen bevæget sig, og stort set alle år siden 1988 har oversteget "normalen", dvs. gennemsnittet for 1961-90. Den gennemsnitlige årlige nedbør er steget 150 mm. siden slutningen af det 19. århundrede.

Globalt viser klimaforandringerne sig ved mere ekstremt vejr som voldsomme storme og tørke, og de samlede effekter giver ifølge FN's klimapanel blandt andet problemer for dyreliv og fødevarerproduktion. Klimaforandringerne sættes i forbindelse med udledning af drivhusgasser, hvoraf CO₂ er den mest omtalte.

UDLEDNING AF CO₂

Danmark udledte i 2011 cirka 84 mio. tons CO₂ ekskl. CO₂ udslip fra afbrænding af biomasse i forbindelse med produktion og forbrug af energi. Fra sidst i 1960'erne har udledningerne i Danmark stort set ligget på samme niveau. Regner man udledning fra brændstof købt af dansk-opererede skibe, fly og køretøjer i udlandet med, har der været en betydelig stigning frem til 2007. Udviklingen skal ses i lyset af, at dansk produktion er mere end fordoblet i den samme periode. I de seneste år ses der en nedgang i udledningen af CO₂.

Handel og transport er den branche, der udleder mest CO₂, når man medtager købet af brændstof i udlandet. Blandt de øvrige drivhusgasser kommer langt den største udledning af lattergas (N₂O) fra landbruget, men den er faldet med en tredjedel siden 1990. Landbruget er også den branche, der udleder mest metan, men her har niveauet været stort set uændret siden 1990.

LAVERE ENERGIINTENSITET I DET MESTE AF VERDEN

Det danske erhvervsliv har generelt brugt mindre energi til den samme økonomiske aktivitet de seneste 50 år, dvs. energiintensiteten er faldet.

Siden 1980 har de fleste dele af verden haft en faldende energiintensitet. De tidligere sovjetrepublikker har haft en meget høj energiintensitet, som dog er faldet væsentligt i perioden, men ikke desto mindre ligger noget højere end de fleste andre regioner. Mellemøsten har de seneste år haft en svagt stigende energiintensitet.

SPARER PÅ ENERGIEN

Efter oliekriserne i 1970'erne har kul i stort omfang erstattet olie i produktionen af el og fjernvarme. I løbet af 1980'erne og 1990'erne blev både kul og olie i stigende grad erstattet af naturgas og vedvarende energi. Der har samtidig været stort fokus på mulighederne for at nedbringe energiforbruget, både i erhvervslivet og vores boliger, bl.a. gennem bedre isolering og produktion af elektronik med et stadig lavere energiforbrug.

SELVFORSYNENDE, MEN IKKE UAFHÆNGIG

I 1962 fik A.P. Møller en 50-årig eneretsbevilling til den danske undergrund. Der er i dag 19 oliefelter og en mangedoblet produktion af råolie og naturgas i den danske del af Nordsøen. I 1993 blev Danmark for første gang selvforsynende med olie, og fem år senere blev vi selvforsynende med energi. Olie- og gasproduktionen oversteg for første gang det samlede danske energiforbrug.

Det betyder ikke, at Danmark er uafhængig af de internationale energikonjunkturer, da vi eksporterer olie, men importerer kul til el- og varmeproduktion. Danmark har stor handel af el med Norge, Sverige og Tyskland. Herudover køber dansk opererede skibe og fly betydelige mængder brændstof i udlandet, som ikke er indeholdt i tabellen over erhvervenes energiforbrug.

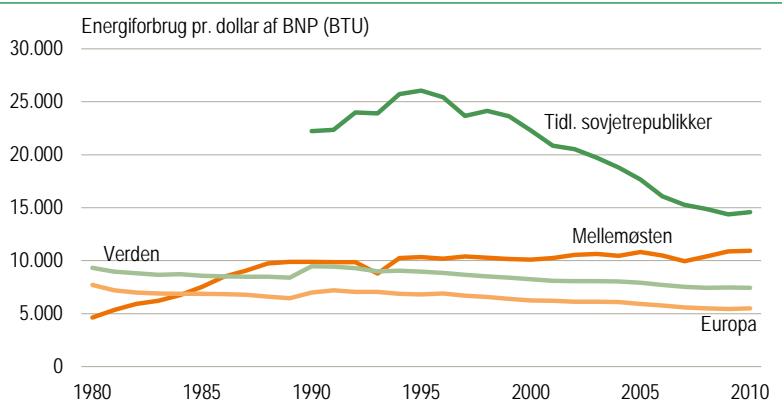
VEDVARENDE ENERGI NÆSTEN FORDOBLT PÅ 12 ÅR

Øget opmærksomhed om konsekvenserne af udledning af drivhusgasser har øget motivationen til at udvikle udnyttelsen af vedvarende energikilder som solenergi, vindkraft, vandkraft og biobrændsel. Vedvarende energi udgør dog stadig mindre end 15 procent af verdens samlede energiforbrug.

Danmarks produktion af vedvarende energi er steget kraftigt fra 1966 til 2012, særligt på grund af udbredelsen af vindenergi og brugen af halm og affald i produktionen af el og fjernvarme. Produktionen af vedvarende energi er steget med 88 procent siden 2000.

Også danskernes forbrug kommer i højere grad fra vedvarende energikilder. Produktionen af el og varme i Danmark fra blandt andet vindmøller og biomasse svarede til cirka 18 procent af det samlede danske energiforbrug i 2012.

ENERGIINTENSITET

Kilde: US Energy Information Administration (EIA)

FORBRUG AF ENERGI I DANMARK

	1966	1975	1985	1995	2000	2005	2010*	2012*
	petajoule							
Energiforbrug i alt	710	752	813	845	814	812	819	749
Erhverv	380	410	458	494	484	478	457	421
Privatpersoner	330	342	355	351	329	335	362	328

ENERGIFORBRUG PR. INDBYGGER I UDVALGTE LANDE

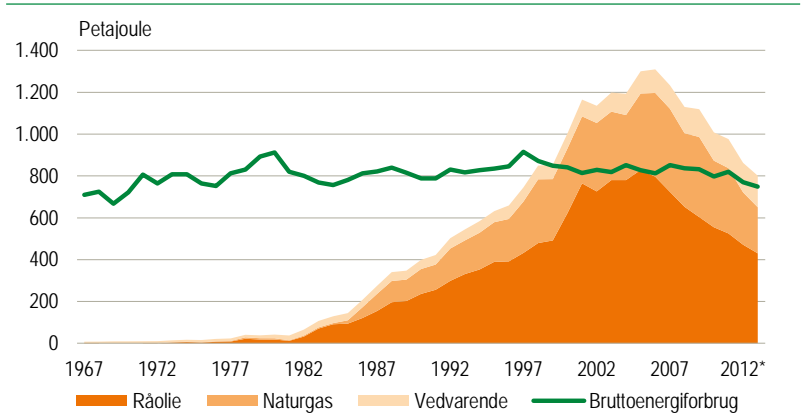
	1980	1990	1996	2000	2005	2010
	kg. olieækvivalenter pr.indbygger					
Danmark	3 852	3 378	4 346	3 643	3 621	3 470
Tyskland	4 603	4 852	4 267	4 131	4 180	2 845
USA	7 973	7 672	8 051	8 148	7 893	7 164
Kina	604	768	902	905	1 316	1 807

Kilde: Verdensbanken, World development indicators

UDVAGLTE ERHVERVS ENERGI FORBRUG

	1966	1975	1985	1990	1995	2000	2005	2010*	2012*
	tera joule								
I alt	452	483	527	590	640	736	921	936	912
Landbrug mv.	43	43	50	54	51	51	45	45	41
Industri	159	161	159	161	175	161	153	132	124
Handel og transport	182	194	200	258	289	383	566	603	604
Offentlig adm., undervisning og sundhed	23	40	51	43	45	40	43	44	40

DANMARKS ENERGI FORBRUG OG PRODUKTION AF ENERGI

BILLEDFORTEGNELSE

Side 3: Imageselect
Side 5: Scanpix
Side 7: Polfoto
Side 8: Polfoto
Side 11: Colourbox
Side 12: Polfoto
Side 15: Polfoto
Side 16: Polfoto
Side 19: Colourbox
Side 20: Polfoto
Side.23: Scanpix
Side 24: Scanpix
Side 27: Scanpix
Side 29: Imageselect
Side 31: imageselect

KILDER UDEN FOR DANMARKS STATISTIK

ADAM's databank
OECD
FN
Verdensbanken
Eurostat
Statens Serum Institut
Kræftens Bekæmpelse
Erhvervsstyrelsen
Euroinvestor
DMI
US Energy Information Administration (EIA)
US Bureau of Economic Analysis (BEA)
International Energy Agency (IEA)
WHO
Idrættens Analyseinstitut
Skatteministeriet
Den Store Danske-Gyldendals Åbne Encyklopædi
Nationalbanken (tabeller i Statistikbanken)

Kilder kan findes i regneark med tidsserier. Link til disse findes i pdf-udgaven på www.dst.dk/65aar.

SIGNATURFORKLARING

* Foreløbige tal

... Oplysningen foreligger ikke

Gigajoule: 10^9 joule/1.000.000.000 joule

Petajoule: 10^{15} joule/1.000.000.000.000.000 joule

ÅR	INTERNATIONALT	VALG	REGERING/STATSMINISTER
1945-1949	<ul style="list-style-type: none"> - 2. verdenskrig afsluttes - FN dannes for at forhindre fremtidige krige - Første GATT-aftale etableres - Annecy-runden (GATT) - OEEC oprettes - Danmark tilslutter sig NATO - COMECON oprettes 	<p>30. oktober 1945</p> <p>28. oktober 1947</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Samlingsregering Venstre (38 mandater) /Knud Kristensen - Socialdemokratiet (57 mandater)/Hans Hedtoft
1950-1954	<ul style="list-style-type: none"> - Koreakrigen indledes - Nordisk Råd oprettes - Den Europæiske Kul- og Stålungion etableres 	<p>5. september 1950</p> <p>21. april 1953</p> <p>22. september 1953</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Venstre (32), Kons. (27)/Erik Eriksen - Venstre (33), Kons. (26)/Erik Eriksen - 5. juni 1953: Ny grundlov - Valgretsalders nedsættes fra 25 til 23 år - Socialdemokratiet (74)/Hans Hedtoft
1955-1959	<ul style="list-style-type: none"> - Warszawa-pagten underskrives - Geneve-runden (GATT) - Suez-krisen - Rom-traktaten underskrives i 1957 - EF etableres (Frankrig, Vesttyskland, Italien, Holland, Belgien og Luxembourg) 	<p>14. maj 1957</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Socialdemokratiet (74)/H.C. Hansen - Socialdemokratiet (70), Radikale Venstre (14), Retsforbundet (9)/H.C. Hansen
1960-1964	<ul style="list-style-type: none"> - EFTA, oprettes (Danmark, Norge, Sverige, Østrig, Schweiz, England, Portugal) - Dillon-runden (GATT) - OPEC oprettes - OECD afløser OEEC 	<p>15. november 1960</p> <p>22. september 1964</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Viggo Kampmann - Socialdemokratiet (76)/Viggo Kampmann - Socialdemokratiet (76), Radikale Venstre (11) / Jens Otto Krag - Socialdemokratiet (76)/Jens Otto Krag - Valgretsalders nedsættes til 21 år
1965-1969	<ul style="list-style-type: none"> - Kennedy-runden afsluttes (GATT) 	<p>22. november 1966</p> <p>23. januar 1968</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Socialdemokratiet (69)/Jens Otto Krag - Radikale Venstre (27), Konservative (37), Venstre (34)/ Hilmar Baunsgaard
1970-1974	<ul style="list-style-type: none"> - EF udvides med Danmark, England og Irland - Tokyo-runden indledes (GATT) - Det Internationale Energiagentur (IEA) oprettes 	<p>21. september 1971</p> <p>Folkeafstemning vedr. optagelse i EF i 1972 (63,3 pct. ja-stemmer)</p> <p>4. december 1973</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Socialdemokratiet (70)/Jens Otto Krag - Valgretsalders nedsættes til 20 år / Anker Jørgensen - Venstre (22)/Poul Hartling
1975-1979	<ul style="list-style-type: none"> - Told mellem Danmark og de øvrige EF-lande er afskaffet - Tokyo-runden afsluttes (GATT) 	<p>9. januar 1975</p> <p>15. februar 1977</p> <p>23. oktober 1979</p> <p>Valg til Europaparlamentet 1979</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Socialdemokratiet (53)/Anker Jørgensen - Socialdemokratiet (65)/Anker Jørgensen - Socialdemokratiet (65), Venstre (21) /Anker Jørgensen - Valgretsalders nedsættes til 18 år - Socialdemokratiet (68)/Anker Jørgensen
1980-1984	<ul style="list-style-type: none"> - EF udvides med Grækenland, mens Grønland udmeldes 	<p>8. december 1981</p> <p>10. januar 1984</p> <p>Valg til Europaparlamentet 1984</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Socialdemokratiet (59)/Anker Jørgensen - Konservative (26), Venstre (20), CD (15), Kristeligt folkeparti (4)/Poul Schlüter - Konservative (42), Venstre (22), CD (8), Kristeligt folkeparti (5)/Poul Schlüter

ARBEJDSMARKED	PENGE OG VALUTA	ANDET	ÅR
<ul style="list-style-type: none"> - Uro på arbejdsmarkedet dæmpes med ekstraordinært dyrtidstillæg 	<ul style="list-style-type: none"> - IMF oprettes, guld og egen valuta indbetales til fælles fond. - Seddelombytning og ekstraordinær formueopgørelse - 1948 indledes Marshall-hjælpen - Engelske pund Sterling og kronen devalueres med 30,5 pct. over for dollaren 	<ul style="list-style-type: none"> - Hjemmestyre indføres på Færøerne - Aldersgrænse for at modtage aldersrente hæves fra 60 til 65 år. - Rationering af bl.a. gas, brød, tobak, sko, te og kakao ophæves 	1945-1949
<ul style="list-style-type: none"> - Ferieperioden forlænges til tre uger med godtgørelse på 6,5 pct. 	<ul style="list-style-type: none"> - Den Europæiske Betalingsunion (EPU) etableres - Første diskontoforhøjelse siden 1939 	<ul style="list-style-type: none"> - Rationering ophæves løbende, for sidste varer i 1953 	1950-1954
<ul style="list-style-type: none"> - Ny lærlingelov, hvor lærlinge følger undervisning på teknisk skole - Den ugentlige arbejdstid nedsættes fra 48 til 45 timer 	<ul style="list-style-type: none"> - Den Europæiske Betalingsunion (EPU) nedlægges - Valutakonvertibilitet indført for næsten alle vestlige valutaer 	<ul style="list-style-type: none"> - Monopoltilsynet oprettes - Indførsel af folkepension, hvor den mindste del af beløbet udbetales til alle uanset indtægt - Ny skolelov med realeksamen 	1955-1959
<ul style="list-style-type: none"> - Arbejdsmarkedets tillægspension (ATP) indføres i 1964 	<ul style="list-style-type: none"> - Omsætningsafgift i engrosledet (omsen) på 9 pct. indføres i 1962 		1960-1964
<ul style="list-style-type: none"> - Den ugentlige arbejdstid nedsættes til 44 timer - Det offentlige overtager arbejdsformidling og ledighedskontrol 	<ul style="list-style-type: none"> - Omsen erstattes af moms, som forhøjes til 12,5 pct. - Fradrag for betalte indkomst- og formueskatter afskaffes - Valutakrise forringer Danmarks internationale likviditet markant 	<ul style="list-style-type: none"> - Indkomstuafhængig boligsikring indføres - P-piller frigives til salg på recept - CPR-numre indføres 	1965-1969
<ul style="list-style-type: none"> - Den ugentlige arbejdstid nedsættes, først til 41,75 timer og i 1974 til 40 timer - Ferieperioden forlænges til 4 uger med feriegodtgørelse på 9,5 pct. - Lønmodtagernes Garantifond (LG) oprettes - Ligeløn for mænd og kvinder for samme arbejde indføres på LO/DA området - Stør konflikt på arbejdsmarkedet 	<ul style="list-style-type: none"> - Momssats hæves til 15 pct. - Dollaren "går fra guldet" - Pengeinstitutternes Betalingsformidlingscenter (PBC) oprettes - "Slangesamarbejdet" etableres - Amtskommunal indkomstskat indføres - Ny bank- og sparekasselov ligestiller banker og sparekasser 	<ul style="list-style-type: none"> - Kommunalreformen giver langt færre kommuner og amter - Folkepensionens grundbeløb udbetales til alle uanset indtægt - Statens Uddannelsesstøtte afløser Ungdommens Uddannelsesfond - Lov om miljøbeskyttelse - Offentlig sygesikring erstatter sygekasserne - Lov om fri abort vedtages 	1970-1974
<ul style="list-style-type: none"> - Lov om ligeløn for mænd og kvinder vedtages - Dyrtidsportioner "indefryses" i ATP for en 2-årig periode - Lov om ligebehandling af mænd og kvinder vedtages - Efterlønsordning indføres - Ferieperioden forlænges til 5 uger med feriegodtgørelse på 12,5 pct. 	<ul style="list-style-type: none"> - Momsen hæves ad flere omgange til 20,25 pct. - Rentemarginallov vedtages - K-låneordning (lavtforrentede udlandslån til eksportvirksomheder) - Pengeinstitutternes købe- og kreditkort selskab (Dankort) - EMS-samarbejdet afløser "slangesamarbejdet" 	<ul style="list-style-type: none"> - Omkostningsbestemt husleje indføres - Folkeskolereform med udelt 9-10-årig enhedsgrunduddannelse - Bistandsloven træder i kraft - Indførelse af adgangsbegrænsning på universiteterne - Grønland får hjemmestyre 	1975-1979
<ul style="list-style-type: none"> - Lønmodtagernes Dyrtidsfond - Medarbejderrepræsentation i bestyrelser indføres - Dyrtidsreguleringen suspenderes i to år i 1982 og igen i 1984 - Karensdag ved sygdom indføres 	<ul style="list-style-type: none"> - Ny realkreditlov, hvor kontantvurdering er vurderingsprincip - Rentemarginallov ophæves 	<ul style="list-style-type: none"> - Der afsættes 5,4 mia. kr. til erhvervs- og beskæftigelsesfremmende foranstaltninger - Lov om byfornyelse og boligforbedring vedtages 	1980-1984

ÅR	INTERNATIONALT	VALG	REGERING/STATSMINISTER
1985-1989	<ul style="list-style-type: none"> - EF udvides med Spanien og Portugal - Uruguayrunden indledes (GATT) - Liberaliseringerne starter i Østeuropa 	<p>Folkeafstemning om EF-pakken 27. februar 1986: (56,2 pct. ja)</p> <p>8. september 1987</p> <p>10. maj 1988</p> <p>Valg til Europaparlamentet 1989</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Konservative (38), Venstre (19), CD (9), Kristeligt folkeparti (4)/ Poul Schlüter - Konservative (35), Venstre (22), Radikale Venstre (10)/ Poul Schlüter
1990-1994	<ul style="list-style-type: none"> - Irakiske tropper besætter Kuwait - Øst- og Vesttyskland genforenes - EF-topmøde i Maastricht - Sovjetunionen opløses - Golf-krigen afsluttes - EF-topmøde i Edinburgh - Uruguayrunden (GATT) afsluttes - EF's indre marked gennemføres 	<p>12. december 1990</p> <p>2. juni 1992: Folkeafstemning om EF-unionen (50,7 pct. nej)</p> <p>18. maj 1993: Folkeafstemning om EF-unionen (56,7 pct. ja)</p> <p>21. september 1994</p> <p>Valg til Europaparlamentet 1994</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Konservative (30), Venstre (29)/ Poul Schlüter - Socialdemokratiet (69), CD(9), Radikale Venstre (7), Kristeligt Folkeparti (4) /Poul Nyrup Rasmussen - Socialdemokratiet (62), CD (5), Radikale Venstre (8)/Poul Nyrup Rasmussen
1995-1999	<ul style="list-style-type: none"> - EU udvides med Finland, Sverige og Østrig - World Trade Organisation (WTO) etableres (afløser GATT) - WTO-forhandlingerne i Seattle bryder sammen 	<p>11. marts 1998</p> <p>Folkeafstemning om Amsterdam-traktaten (55,1 pct. ja)</p> <p>Valg til Europaparlamentet 1999</p>	<ul style="list-style-type: none"> - CD udtræder af regeringen - Socialdemokratiet (63), Radikale Venstre (7) /Poul Nyrup Rasmussen
2000-2004	<ul style="list-style-type: none"> - EU-sanktioner mod Østrig, fordi det højreradikale FPÖ er i regering - Fejl og omtælling af stemmer efter det amerikanske præsidentvalg. George Bush bliver ny præsident - Efter terrorangreb 11. sept. 2001 mod World Trade Center angriber USA Afghanistan. - Danmark formand for EU 2. halvdel af 2002 - USA-ledet koalition angriber Irak - Terrorbomber i Madrid marts 2004 - Ti østeuropæiske lande optages i EU i 2004 - Stats- og regeringschefer underskriver EU-forfatning - Tsunami i Sydøstasien dec. 2004 	<p>Danmark stemmer nej til euroen september 2000 (53,1 pct. nej)</p> <p>20. november 2001</p> <p>Valg til Europaparlamentet 2004</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Regeringsrokade 2000/ Poul Nyrup Rasmussen - Venstre (56), Konservative (16) /Anders Fogh Rasmussen - Regeringsrokade 2. august 2004 /Anders Fogh Rasmussen
2005-2009	<ul style="list-style-type: none"> - Terrorbomber i London og Egypten - "Muhammed-krise" - Bulgarien, Rumænien og Kroatien bliver EU-medlemmer - International finanskrise efteråret 2008 med bankkrak, store aktiedyk og nationale rednings-planer - USA vælger sin første sorte præsident, Barack Hussein Obama 	<p>8. februar 2005</p> <p>13. november 2007</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Venstre (52), Konservative (18) /Anders Fogh Rasmussen - Regeringsrokade 12. sept. 2007 /Anders Fogh Rasmussen - Venstre (46), Konservative (18)) /Anders Fogh Rasmussen - Regeringsrokade 10. september 2008
2010-2014	<ul style="list-style-type: none"> - Lissabontraktaten træder i kraft - Klimaaftale i København ved COP 15: Aftale om begrænsning af CO₂-udslip og temperaturstigning - EU's finansministre aftaler hjælpepakke på 750 mia. euro til eurolande med økonomiske problemer - Al-Qaeda-lederen og terroristen Osama bin Laden dræbes i en amerikansk operation - Terrorangreb på øen Utøya i Norge - Eksdiktator Muammar Gaddafi er død - Danmark har formandskabet for EU i 1. halvår 2012 - Nelson Mandela dør - WTO vedtager historisk handelsaftale for 180 lande 	<p>15. september 2011</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Socialdemokratiet (44), Radikale Venstre (17) og SF (16)/ Helle Thorning-Schmidt - Regeringsrokade august 2013, december 2013 og 3. februar 2014/ Helle Thorning-Schmidt - SF træder ud af regeringen 30. januar 2014

ARBEJDSMARKED	PENGE OG VALUTA	ANDET	ÅR
<ul style="list-style-type: none"> - Dyrtingsreguleringen ophæves - Overenskomster indgås for en fireårig periode - Karensdag afskaffes - AMBI (arbejdsmarkedsbidrag) indføres - Den ugentlige arbejdstid nedsættes til 39 timer 	<ul style="list-style-type: none"> - Skattereform med særskilt person- og kapitalindkomstbeskatning - Erklæring om stabilisering af kursrelationer mellem hoved-valutaerne (Louvre-aftalen) - 23 pct. aktiekursfald på New Yorks børs (den "sorte mandag") - Ny valutabekendtgørelse ophæver restriktioner for kapitaltransaktioner med udlandet 	<ul style="list-style-type: none"> - Omfattende forbrugsbegrænsende indgreb - "Kartoffelkuren" - TV2 starter i 1988 	<p>1985-1989</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Den ugentlige arbejdstid nedsættes til 37 timer - Supplerende arbejdsmarkedspensioner for hele arbejdsmarkedet - AMBI afskaffes - den kendes senere ulovlig af EF-domstolen - Arbejdsmarkedsreform med bl.a. udvidede orlovsordninger 	<ul style="list-style-type: none"> - Momssats hæves til 25 pct. 1992 - Udsvingsgrænsen i EMS'en øges til 15 pct. - Skattereform med arbejdsmarkedsbidrag (bruttoskat) 	<ul style="list-style-type: none"> - Tamil-rapport udsendes 1993 	<p>1990-1994</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Statsligt og kommunalt overenskomstforlig om forsøg med mere fleksible lønsystemer - Efterlønsreform - Folkepensionsalder nedsættes til 65 år 	<ul style="list-style-type: none"> - Verdensomspændende aktie-uro udløst af finansiell krise i Asien - Euroen indføres af 12 lande - Den Europæiske Centralbank oprettes - Danmark deltager i fastkurssamarbejdet ERM2 over for euroen 	<ul style="list-style-type: none"> - Rigsretssag mod tidligere justitsminister Erik Ninn Hansen afsluttes - Storebæltsforbindelsen åbner 	<p>1995-1999</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Barselsorlov udvides til 66 uger, men på lavere sats - Aftale om at nye EU-borgere skal arbejde på lige vilkår med danske lønmodtagere i Danmark 	<ul style="list-style-type: none"> - Skattestop fastlåser skatter og afgifter på 2001-niveau - Skattereform hæver grænsen for mellemskat - Afgifter nedsættes på spiritus, cigaretter og sodavand for at imødegå grænsehandel 	<ul style="list-style-type: none"> - Øresundsbroen åbner - Nice-traktaten ratificeres (forbereder EU's udvidelse) - Kronprins Frederik gifter sig med australske Mary Donaldson 	<p>2000-2004</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Ledigheden når det laveste niveau i over 30 år på 2 pct. af arbejdsstyrken i 2008 - Skattepakke hæver grænsen for mellemskat - Statslig overenskomst giver bl.a. barns 2. sygedag og mulighed for at arbejde mere end 37 timer - FOA, Sundhedskartellet og BUPL strejker i op til otte uger i foråret 2008 	<ul style="list-style-type: none"> - For første gang siden 2. Verdenskrig har Danmark ikke nettogæld til udlandet - Københavns Fondsbørs bliver opkøbt af det fællesnordiske OMX - Eurozonen når op på 17 lande med Slovenien, Malta, Cypern, Slovakiet og Estland - Islands økonomi tæt på statsbankerot, og en række islandske virksomheder krakker 	<ul style="list-style-type: none"> - Velfærdskommissionen og Globaliseringsrådet kommer med anbefalinger til at tackle fremtidens udfordringer - 1. januar 2007 træder de nye kommuner og regioner i kraft - Folketinget får et nyt parti, Ny Alliance, som siden skifter navn til Liberal alliance 	<p>2005-2009</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Efterlønsalderen forhøjes til 64 år, perioden som efterlønsmodtager forkortes, og der indføres fradrag for pensionsopsparinger - Seniorførtidspension og gradvis forhøjelse af folkepensionsalder til 67 år - Skattereform forhøjer beskæftigelsesfradrag og indkomstgrænsen for topskat - Akutpakke 2 reserverer jobs til dagpengemodtagere, der falder ud af dagpengesystemet pga. forkortelse af dagpengeperioden - Kontanthjælpsreform erstatter kontanthjælp med uddannelseshjælp på SU-niveau for unge under 30 år uden uddannelse 	<ul style="list-style-type: none"> - Nationalbanken overtager Roskilde bank pga. solvensproblemer - Den amerikanske stat overtager de to realkreditinstitutter Fanny Mae og Freddie Mac - Bankpakke I-VI - Amagerbanken krakker og overdrages til Finansiell Stabilitet - 25 EU-lande tiltræder finanspagt, som skal sikre økonomisk koordinering og budgetdisciplin - Negative renter på -0,2 pct. for første gang nogensinde 	<ul style="list-style-type: none"> - EU-klimaafale i hus - Danskerne stemmer ja til, at arveretten til tronen går til førstefødte, uanset køn - Genopretningspakke indebærer bl.a. forhøjet topskattegrænse, halveret dagpengeperiode og lofter for børnepenge og faglige fradrag - Pointsystem for ægtefællesammenføring - Jordskælv og tsunami i Japan beskadiger bl.a. atomkraftværket Fukushima - Mærsk Mc-Kinney Møller dør - Lærerlockout lukker skolerne i 25 dage - Folkeskolereform indebærer bl.a. øget time-tal i folkeskolen 	<p>2010-2014</p>

Hvordan har det danske samfund udviklet sig siden 2. verdenskrig?

Efterkrigstidens Danmark er udgangspunktet for denne bog om, hvordan Danmark er vokset i både velstand, indbyggertal og globalt udsyn de seneste 65 år.

Velfærdsstaten og andre selvfølgelige udgangspunkter for samfundsdebatten anno 2014 var endnu ikke udbygget i 1947, men de efterfølgende årtier bød på store omvæltninger i hverdagslivet. Mange forlod landdistrikter og de mindre øer for at søge lykken i byerne, kvinderne kom på arbejdsmarkedet og børnene i institution. Siden har forhold som den teknologiske udvikling og globaliseringen radikalt ændret vores opfattelse af tid og sted.

Ud over de store fortællinger sætter bogen tal på et væld af små historier om danskerne – både de gamle og nye – og samfundet gennem 65 års udvikling.

Perspektivet kommer ikke bare fra en sammenligning med fortiden, men også sammenligninger over landegrænser medvirker til at sætte den danske udvikling i relief.